

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ALİ MƏHKƏMƏSİNİN BÜLLETENİ

2019
№ 1

Baş redaktor:
R.Y.Rzayev

Baş redaktorun
müavini:
Ş.Y.Yusifov

Redaksiya heyəti:
H.A.Mirzəyev
Z.M.Quliyev
Ə.M.Rüstəmov
V.Ə.İbayev
H.Q.Nəsimov
Ə.A.Kərimov

Məsul katib:
A.M.Məmmədli

Redaksiyanın ünvanı:

Az 1025, Bakı şəhəri,
Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.26
1193-cü məhəllə
Tel: 493-18-37
Faks: 493-18-37

www.supremecourt.gov.az

MÜNDƏRİCAT

Ali Məhkəmədə 20 yanvar şəhidlərinin xatirəsi yad edilmişdir.....2

PLENUM

Ali Məhkəmənin Plenumu.....3

QANUNLAR

Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosessual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....7
"Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu.....12

MÜLKI VƏ İNZİBATİ-İQTİSADI İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Subroqasiya hüququndan istifadə etməklə sığorta şirkətinin zərər vuran şəxsə qarşı verdiyi iddia üzrə tərəflər arasındakı mübahisəli hüquqi münasibətləri sığorta müqaviləsindən deyil, zərər vurmadan doğan öhdəlik münasibətləridir. Ona görə də bu növ öhdəliklərdən irəli gələn tələblərə müqavilə tələbləri üzrə münasibətlərə şamil edilən 3 illik iddia müddəti deyil, zərər vurmadan əmələgələn münasibətlərə aid olan ümumi iddia müddəti təbiiq edilməlidir.....13
Nigah dövründə ümumi gəlirləri hesabına əldə edilmiş sığorta məbləği və sığorta ödənişi üzərində ər-arvadin ümumi mülkiyyət hüququ vardır.....14
Azərbaycan Respublikasının Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyinin 03 aprel 2009-cu il tarixli 64 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasının ümumistifadəli telekommunikasiya şəbəkəsində GSM standartında fəaliyyət göstərən mobil telekommunikasiya operatorları arasında bağlanacaq arabaqlantı müqavilələrinin əsas şərtlərinin müəyyən edilməsi Qaydası"nın tələblərinə əsasən iki eyni mobil operatorlar arasında ödəmələr simmetrik şəkildə həyata keçirilməlidir.....18

CINAYƏT İŞLƏRİ ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Şəxsi münasibətlər zəminində başlamış döymə, sağlamlığa zərər vurma, əmlakı dağıtma kimi hərəkətlər sonradan ictimai qaydanın kobud pozulmasına və cəmiyyətə qarşı açıq-aşkar hörmətsizlik ifadə edən hərəkətlərə çevrilirsə, şəxsin əməli xuliqanlıq kimi qiymətləndirilməlidir.....25
Birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrində sübutlar Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 143-146-cı maddələrinin tələblərinə müvafiq surətdə tədqiq edilmədiyinə görə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv edilmişdir.....30
Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 66.5-ci maddəsinin müddəaları şəxsin birinci hökmdən əvvəl törətdiyi cinayətə görə təqsirli bilindiyi halda ona həmin Məcəllənin 66.2 və 66.3-cü maddələrinin qaydaları əsasında qəti cəzanın təyin edilməsini nəzərdə tutmaqla, əvvəlki hökmə (apellyasiya və ya kassasiya məhkəməsinin qərarı ilə) təyin olunmuş cəzanın dəyişdirilməsini (hansısa şəkildə mahiyyət üzrə həmin hökmə, qərara müdaxiləni) ehtiva etmir.....34
İşdə olan sübutlara görə xüsusi ittiham qaydasında şikayətin Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 293.3.1-293.3.7-ci maddələrinin tələblərinə cavab verməməsinin müəyyən edilməməsinə baxmayaraq məhkəmələr əsassız olaraq belə şikayəti icraata qəbul etməkdən imtina etmişlər.....38
Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 19-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət-mühakimə icraatının prinsipi təqsirləndirilən və ya məhkum edilmiş şəxsə təqdim olunan hüquqi yardımın məhz keyfiyyətli olmasını tələb etməklə yardımın görünüş üçün (formal qaydalara riayət olunması naminə) təqdim edilməsini istisna edir.....42

MƏQALƏLƏR

Müzəffər Ağazadə: Yarımçıq dekriminallaşdırma.....45
Kəmalə Əliyeva: İnsan hüquq və azadlıqlarının məhdudlaşdırılması məsələsi terrorçuluğa qarşı mübarizə kontekstində.....49

BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR

Ali Məhkəmənin sədri Strasburqda səfərdə olmuşdur.....57
Səudiyyə Ərəbistanı ilə uğurlu əməkdaşlıq edilir.....58
Azərbaycan vəkiliyyətinin 100 illiyinə həsr olunmuş məhkəmə müsabiqəsinin final mərhələsi keçirilmişdir.....60

Ali Məhkəmədə 20 yanvar şəhidlərinin xatirəsi yad edilmişdir.

2019-cu il yanvarın 19-da Ali Məhkəmədə 20 yanvar şəhidlərinin xatirəsinə həsr olunmuş yığıncaq keçirilmişdir.

Yığıncaqda çıxış edən Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev bildirmişdir ki, 1990-cı ilin 20 yanvar hadisəsi Azərbaycanın azadlığı və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə tarixinə qəhrəmanlıq səhifəsi kimi daxil olmuşdur.

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə sovet ordusu erməni quldur dəstələri ilə birgə Azərbaycan xalqına qarşı terror həyata keçirmişdir.

Bu qanlı hadisəyə ilk olaraq öz münasibətini bildirən dahi şəxsiyyət Heydər Əliyev olmuşdur. Ulu öndər faciənin səhərişi günü, yəni 21 yanvar 1990-cı il tarixdə Azərbaycanın Moskvadakı daimi nümayəndəliyinə gələrək faciəni törədən şəxsləri kəskin şəkildə tənqid etmiş, bu hadisəni hüquqa, demokratiyaya, humanizmə zidd hesab etdiyini bildirmişdir. Görkəmli dövlət xadimi ikinci dəfə hakimiyyətə qayıtdıqdan sonra 20 yanvar şəhidlərinin xatirəsini əziz tutmuş, onların ailələrinə və zərər çəkənlərə daim qayğı göstərmişdir. Bu gün Azərbaycanda dünya şöhrətli dövlət xadimi Heydər Əliyevin xeyirxah əməlləri davam etdirilir. 20 yanvar şəhidlərinin ailələrinə və zərərçəkənlərə dövlət yardımı artırılır. Möhtərəm cənab Prezident İlham Əliyev Ulu öndərin siyasi kursunun layiqli davamçısı kimi fəaliyyət göstərir.

Qeyd edilmişdir ki, 20 yanvar hadisələrinə hüquqi-siyasi qiymətdə Ulu öndərimizin təşəbbüsü ilə verilmişdir. Bu qiymət ümumiləşmiş formada bundan ibarətdir ki, o vaxtkı SSRİ rəhbərliyi Azərbaycana təcavüz edib. Əlbəttə, hadisənin günahkarlarının da adları açıqlanıb. SSRİ rəhbərliyinin təcavüzünün qarşısı alınmalıydı, o zamankı respublika rəhbərliyi bu qırğına imkan verməməliydə. Bu hadisəyə görə o dövrdə xalqın azadlıq hərəkatına rəhbərlik edənlərdə məsuliyyət daşıyırdı. SSRİ rəhbərliyinin təcavüz edəcəyini bilərək xalqı qırğına aparan və bu zaman özləri kənarında qalanlar günahkardılar.

Çıxış edənlər bildirmişlər ki, Azərbaycan xalqı 20 yanvarda hərbi, siyasi, mənəvi təcavüzə məruz qalsada, öz tarixi qəhrəmanlıq ənənələrinə sadıq olduğunu, vətənin azadlığı və müstəqilliyi naminə ən ağır sınaqlara sinə gərmək, hətta şəhid vermək əzmini bütün dünyaya nümayiş etdirdi. 1990-cı ilin qanlı yanvarında Azərbaycanın azadlığı və müstəqilliyi uğrunda şəhidlik zirvəsinə ucalmış Vətən övladları özlərinin fədakarlığı, şəhidliyi ilə xalqımızın qəhrəmanlıq salnaməsinə parlaq səhifə yazdılar. Bu gündə Azərbaycan xalqı canlarından keçən övladları ilə fəxr edir.

Ali Məhkəmənin Plenumu

18 yanvar 2019-cu ildə Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin növbəti Plenumu keçirilmişdir.

Plenumda “2018-ci ilin I yarımilliyində Respublikanın birinci və apellyasiya instansiya məhkəmələri tərəfindən təqsirləndirilən şəxslər barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi və həbsdə saxlanılma müddətlərinin uzadılması haqqında təqdimatlara baxılarkən qanunvericiliyin tətbiqi təcrübəsinin ümumiləşdirilməsinə dair” nəticələr müzakirə edilmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri Plenum iclasını açaraq bildirmişdir ki, insan hüquqlarının, o cümlədən cinayət məsuliyyətinə cəlb olunan və məhkum olunmuş şəxslərin hüquqlarının daha etibarlı təmin olunması üçün Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin “Penitensiar sahədə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi, cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi və cəmiyyətdən təcrid etmə ilə əlaqədar olmayan alternativ cəza və prosessual məcburiyyət tədbirlərinin tətbiqinin genişləndirilməsi barədə” 10 fevral 2017-ci il tarixli Sərəncamında ibtidai istintaq və məhkəmə icraatı zamanı böyük ictimai təhlükə törətməyən və az ağır, o cümlədən iqtisadi fəaliyyət sahəsində cinayətlərə görə həbs qətimkan tədbirinin geniş tətbiq edilməsi qeyd edilmiş, eyni zamanda ibtidai istintaq orqanları və məhkəmələr tərəfindən prosessual məcburiyyət tədbirlərinin tətbiq edilməsi zamanı cinayət - prosessual qanunvericiliyinin tələblərinə ciddi əməl olunması, cəzanın və qətimkan tədbirinin məqsədlərinə şəxsi cəmiyyətdən təcrid etmədən nail olmaq üçün azadlıqdan məhrum etməklə əlaqədar olmayan cəzaların və qətimkan tədbirlərinin tətbiqinin genişləndirilməsi tövsiyyə edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi Plenumunun “Ədalət Mühakiməsinin həyata keçirilməsi zamanı “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında” Avropa

Konvensiyasının müddələrinin və İnsan hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedentlərinin tətbiqi haqqında” 30 mart 2006-cı il tarixli 5 sayılı, “Təqsirləndirilən şəxslər barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi ilə bağlı təqdimatlara baxılarkən məhkəmələr tərəfindən qanunvericiliyin tətbiqi təcrübəsi haqqında” 3 noyabr 2009-cu il tarixli 2 sayılı qərarlarında, “2015-ci ildə respublikanın birinci instansiya məhkəmələrində təqsirləndirilən şəxslər barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi və həbsdə saxlama müddətlərinin uzadılmasına dair təqdimatlara və həbs qətimkan tədbirinin alternativ qətimkan tədbirləri ilə əvəz edilməsinə dair vəsatətlərə baxılarkən qanunvericiliyin tətbiqi təcrübəsinin ümumiləşdirilməsinə dair” 7 aprel 2017-ci tarixli və “Respublikanın birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən 2017-ci ilin II yarımilliyində təqsirləndirilən şəxslər barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi və həbsdə saxlama müddətlərinin uzadılması barədə təqdimatlara baxılarkən qanunvericiliyin tətbiqi təcrübəsinə dair” 25 may 2018-ci il tarixli Plenumlarında məhkəmələrə tövsiyyə olunmuşdur ki, şəxsin məhkəməyə gəlməyə təminatların mövcud olduğu təqdirdə, onun azadlıqda qalmasına üstünlük verilməli, həbs qətimkan tədbirinə müstəsna tədbir kimi baxılmalı, məhkəmələr həbs qətimkan tədbiri seçərkən yalnız qanunda nəzərdə tutulan əsasları formal sadalamaqla kifayətlənməməli, hər bir əsasın konkret təqsirləndirilən şəxsə münasibətdə mövcudluğunun nədən ibarət olmasını və cinayət işinin materialları ilə onların təsdiq edilib - edilməməsini yoxlamalıdır.

Plenumda apellyasiya və birinci instansiya məhkəmələrinin sədrələrinin və hakimlərinin iştirakı ilə Ali Məhkəmə tərəfindən aparılmış ümumiləşdirmənin nəticələri geniş müzakirə olunmuş, təhlillər aparılmışdır.

Müəyyən edilmişdir ki, məhkəmələr tərəfindən həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi, həbsdə saxlama müddətlərinin uzadılması barədə təqdimatlara və həbsin alternativ qətimkan tədbirləri ilə əvəz edilməsi haqqında vəsatətlərə əsasən qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq baxılır. Qeyd edilmişdir ki, 2016-cı ilin I yarımilliyinə nisbətən 2018-ci ilin müvafiq dövründə məhkəmələrə təqsirləndirilən şəxslər barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi və həbsdə saxlama müddətlərinin uzadılması haqqında 3758 təqdimat az daxil olmuş, baxılmış 4518 təqdimatın isə 89,1 faizi təmin edilmişdir.

Eyni zamanda, məhkəmə təcrübəsində müəyyən nöqsanlara yol verilməsi halları da aşkar olunmuşdur.

Plenumda məhkəmələr tərəfindən qanunvericiliyin tətbiqində yol verilən səhvlərin aradan qaldırılması, qanunun eyni qaydada tətbiqinin təmin edilməsi, vahid məhkəmə təcrübəsinin yaradılması məqsədi ilə məhkəmələrə icmal məktubunun göndərilməsi qərara alınmışdır.

Plenumda həmçinin Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin 2019-cu ilin I yarısına dair iş planı təsdiq edilmişdir.

Ali Məhkəmənin Plenumu

15 fevral 2019-cu ildə Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin növbəti Plenumu keçirilmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri Plenum iclasını açaraq bildirmişdir ki, 2018-ci il bir sıra əlamətdar hadisələrlə yadda qalmışdır. Bu hadisələrin ən önəmlisi Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illik yubileyinin təntənəli qeyd edilməsi olmuşdur. Məhkəmə-hüquq sisteminin tarixi qədim olsa da, yeni məhkəmə hakimiyyətinin formalaşdırılması dövlət müstəqilliyimizin bəhrəsidir.

Ötən ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin məhkəmə sistemi ilə bağlı Sərəncamlarının icrası və Ali Məhkəmənin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi və müasirləşdirilməsi istiqamətində bir sıra işlər görülmüşdür.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 13 fevral 2014-cü il tarixli Sərəncamı ilə Ali Məhkəmədə müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqini təmin edən "Elektron məhkəmə" informasiya sistemi yaradılmış və bu, məhkəmə sisteminin inkişafında yeni mərhələnin başlanğıcını qoymuşdur. Azərbaycan Respublikası Prezidenti ötən il – 28 dekabr 2018-ci ildə "Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu"nu təsdiq etmişdir. Qanunda elektron məhkəmə sisteminin təmilləşdirilməsini nəzərdə tutan mühüm dəyişikliklər edilmişdir.

"Elektron hökumət" in tərkib hissəsi olan "Elektron məhkəmə" informasiya sistemi məhkəmə hakimiyyətinin və ədalət mühakiməsinin işini səmərəliləşdirən sistemdir və o, vətəndaşın məhkəməyə müraciət etmək hüququnun yaranması anından məhkəmə qərarının icrasının tamamlanmasına qədər bütün prosesi əhatə edir.

"Elektron məhkəmə" informasiya sisteminin yaradılması və aparılan genişmiqyaslı məhkəmə-hüquq islahatları ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsində süründürməçilik və sui-istifadə hallarının qarşısının alınmasına, aşkarlıq və operativliyin təmin edilməsinə, məhkəməyə müraciət imkanlarının daha da asanlaşmasına, məhkəmə qərarlarının icrasına nəzarətin

effektivliyinin artırılmasına, elektron kargüzarlığın və elektron sənəd dövriyyəsi təmin olunmasına xidmət edir.

Ötən il Ali Məhkəmənin fəaliyyətinin hüquqi və informasiya təminatı gücləndirilmiş, Aparatda yeni texnologiyalar tətbiq edilmiş, maddi-texniki baza möhkəmləndirilmişdir. Eyni zamanda əvvəlki illərlə müqayisədə 2018-ci il ərzində vətəndaşların hüquqlarının məhkəmə müdafiəsi genişləndirilmişdir.

Xüsusi qeyd edilməlidir ki, Ali Məhkəmənin 27 əməkdaşı test imtahanlarını müvəffəqiyyətlə verərək 2018-ci ildə hakim seçilmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri vurğulamışdır ki, Azərbaycan Respublikası İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqlarının Müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasına qoşulduğundan Avropa Məhkəməsinin presedent hüququ bizim hüquq sistemimiz üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Hər həftə Ali Məhkəmədə keçirilən seminarda beynəlxalq hüquqi aktlar, xüsusən də “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının müddəaları, Avropa Məhkəməsinin presedent hüququ öyrənilir. Hakimlərin və dəvət olunmuş beynəlxalq təşkilatların nümayəndələrinin iştirakı ilə “dəyirmi masa”lar keçirilir.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinə Azərbaycan vətəndaşlarının müraciətinə əsasən ləğv olunan işlərin sayında 2017-ci illə müqayisədə 2018-ci ildə azalma müşahidə olunmuşdur.

Plenumda Ali Məhkəmənin kollegiya sədrlərinin 2018-ci ildə ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi vəziyyətinə dair məlumatları dinlənmişdir.

Qeyd edilən məlumatlarla əlaqədar Plenumda geniş müzakirələr və təhlillər aparılmışdır.

Məruzə edən kollegiya sədrləri 2018-ci ildə kollegiyaların fəaliyyətində nəzərə çarpacaq keyfiyyət dəyişikliyi olduğunu qeyd etmişlər.

Ali Məhkəmənin mülki, cinayət və hərbi kollegiyalarında 2018-ci ildə baxılmış işlər 2017-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə azalmış, inzibati-iqtisadi kollegiyada isə artmışdır. Mülki kollegiyada 6,5 faiz, cinayət kollegiyasında 3,1 faiz, hərbi kollegiyada isə 8,9 faiz azalma, inzibati-iqtisadi kollegiyada 4 faiz artma müşahidə olunmuşdur. Ümumiyyətlə, Ali Məhkəməyə daxil olmuş işlərin sayı 2 faiz artmışdır.

Həm baxılan işlərin, həm də ləğv olunan məhkəmə qərarlarının sayının azalması aşağı instansiya məhkəmələri tərəfindən qəbul edilən qərarların keyfiyyətinin əvvəlki illərə nisbətən yüksək olmasını göstərir.

Ali Məhkəmənin Plenumunun 2018-ci ildə 5 iclası keçirilmiş, 20 qərar çıxarılmışdır.

Ali Məhkəməyə edilən müraciətlərdə artma müşahidə olunmuşdur. Bunu, vətəndaşların məhkəmələrə olan inamının artması kimi qəbul etmək olar.

Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 6-cı bəndini rəhbər tutaraq qərara alır:

Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosesual Məcəlləsinə (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2000, № 1, maddə 17, № 5, maddə 323; 2002, № 5, maddə 236; 2003, № 1, maddələr 23, 24, № 6, maddə 279; 2004, № 7, maddə 505, № 8, maddə 598, № 10, maddə 761; 2005, № 4, maddələr 277, 278; 2006, № 2, maddə 64, № 12, maddə 1006; 2007, № 1, maddələr 3, 4, № 2, maddə 68, № 5, maddə 439, № 6, maddə 560, № 7, maddə 712, № 8, maddə 756; 2008, № 6, maddə 462, № 7, maddə 602, № 12, maddə 1046; 2009, № 6, maddə 402; 2010, № 2, maddə 75, № 4, maddə 276; 2011, № 6, maddələr 471, 476, № 7, maddələr 583, 619, № 12, maddələr 1096, 1105; 2012, № 5, maddə 411, № 6, maddə 511; 2013, № 5, maddə 472, № 6, maddə 625, № 11, maddələr 1266, 1307; 2015, № 6, maddə 677, № 12, maddə 1435; 2016, № 5, maddə 836, № 6, maddə 1016, № 11, maddələr 1761, 1763, № 12, maddə 2047; 2017, № 2, maddə 155, № 4, maddə 523, № 5, maddələr 706, 750, № 11, maddələr 1935, 1975; 2018, № 5, maddə 879, № 8, maddə 1672; Azərbaycan Respublikasının 2018-ci il 30 oktyabr tarixli 1292-VQD və 1315-VQD nömrəli qanunları) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 4.4-cü maddə ləğv edilsin.

2. Aşağıdakı məzmununda 10-1-ci maddə əlavə edilsin:

"Maddə 10-1. Mülki işlər və iqtisadi mübahisələr üzrə məhkəmə icraatının elektron qaydada aparılması

10-1.1. Elektron qaydada mülki işlər və iqtisadi mübahisələr üzrə məhkəmə icraatı bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş ümumi prosesual qaydalara uyğun olaraq "Elektron məhkəmə" informasiya sistemi vasitəsilə aparılır.

10-1.2. Məhkəmə və proses iştirakçıları tərəfindən ərizə, şikayət və digər sənədlərin elektron formada tərtib edilməsi, göndərilməsi, qəbulu, sənədlərin elektron qeydiyyatı və elektron dövryyəsi müvafiq icra hakimiyyəti orqanının Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi ilə birlikdə müəyyən etdiyi "Elektron məhkəmə" informasiya sistemindən istifadə qaydalarına uyğun olaraq həyata keçirilir.

10-1.3. İqtisadi mübahisələr üzrə məhkəmə icraatı, o cümlədən ərizə, şikayət və digər sənədlərin göndərilməsi, qəbulu, habelə məhkəmə sənədlərinin məhkəməyə və proses iştirakçılarına çatdırılması "Elektron məhkəmə" informasiya sistemində yaradılan elektron kabinet vasitəsilə həyata keçirilir.

10-1.4. "Elektron məhkəmə" informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə mülki işlər üzrə məhkəmə icraatı, o cümlədən ərizə, şikayət və digər sənədlərin göndərilməsi, qəbulu, habelə məhkəmə sənədlərinin proses iştirakçılarına çatdırılması "Elektron məhkəmə" informasiya sistemi vasitəsilə həyata keçirilə bilər.

10-1.5. Bu Məcəllənin 10-1.3-cü və 10-1.4-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş qaydada təqdim edilmiş sənədlərin digər qaydada verilməsi tələb oluna bilməz.

10-1.6. Məhkəmə iclasının real vaxt rejimində müşahidə edilməsi imkanı iclasda iştirak edə bilməyən tərəfin ərizəsinə əsasən və buna texniki imkanlar yol verdiyi halda məhkəmənin qərarı ilə təşkil oluna bilər.

10-1.7. "Elektron məhkəmə" informasiya sistemində elektron sənəd dövryyəsi üçün gücləndirilmiş elektron imzadan və sertifikatlaşdırılmış elektron imza vasitələrindən istifadə edilir.

10-1.8. "Elektron imza və elektron sənəd haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş qaydada elektron sənəd formasında tərtib edilmiş iş materialları kağız daşıyıcıda olan materiallara bərabər tutulur və onlarla eyni hüquqi qüvvəyə malikdir."

3. Aşağıdakı məzmununda 41-1-ci maddə əlavə edilsin:

"Maddə 41-1. Kiçik iddialara dair işlər üzrə sadələşdirilmiş icraat qaydasında baxılan iddianın aidiyyəti

Kiçik iddialara dair işlər üzrə sadələşdirilmiş icraat qaydasında işlərə baxılarkən iddia ərizəsi bu fəsilə müəyyən edilmiş aidiyyət üzrə məhkəməyə verilir.”.

4. Aşağıdakı məzmununda 47.4-cü maddə əlavə edilsin:

"47.4. Məhkəmə işdə iştirak edən şəxslərə onların prosessual hüquq və vəzifələrinin izahı haqqında bildiriş göndərir.”.

5. Aşağıdakı məzmununda 108.3-cü maddə əlavə edilsin:

"108.3. Dövlət rüsumu yalnız elektron ödəniş sistemləri vasitəsilə ödənilməlidir.”.

6. 135-ci maddə üzrə:

6.1. 135.1-ci maddəyə "Bu Məcəllənin" sözlərindən sonra "135.6-cı və 135.8-ci maddələrində müəyyən edilmiş hallar istisna olmaqla, bu Məcəllənin" sözləri əlavə edilsin;

6.2. 135.5-ci maddədə "və 135.3-cü" sözləri ", 135.3-cü, 135.6-cı və 135.8-ci" sözləri ilə əvəz edilsin;

6.3. aşağıdakı məzmununda 135.6 -135.8-ci maddələr əlavə edilsin:

"135.6. "Elektron məhkəmə" informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə mülki işlər üzrə işdə iştirak edən şəxslər "Elektron məhkəmə" informasiya sistemində qeydiyyatdan keçmişlərsə, məhkəmə sənədləri bu şəxslərin həmin sistemdə yaradılmış "elektron kabinet"lərində yerləşdirilir və onlara bu barədə məlumat həmin sistem vasitəsilə elektron qaydada (elektron poçt, SMS və s. vasitəsilə) çatdırılır.

135.7. "Elektron məhkəmə" informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə mülki işlər üzrə işdə iştirak edən şəxslər "Elektron məhkəmə" informasiya sistemində qeydiyyatdan keçməmişlərsə, onlara məhkəmə sənədləri barədə məlumat bu sistem vasitəsilə şəxsin təqdim etdiyi mobil telefon nömrəsinə SMS-lə çatdırılır.

135.8. İqtisadi mübahisələr üzrə işdə iştirak edən şəxslərin məhkəmə sənədləri onların "Elektron məhkəmə" informasiya sistemində yaradılmış "elektron kabinet"lərində yerləşdirilir və onlara bu barədə məlumat həmin sistem vasitəsilə elektron qaydada (elektron poçt, SMS və s. vasitəsilə) çatdırılır.”.

7. 138.1-ci və 138.2-ci maddələrdə ", habelə" sözündən əvvəl ", prosessual hüquq və vəzifələri" sözləri əlavə edilsin.

8. 138.5-ci maddə ləğv edilsin.

9. Aşağıdakı məzmununda 139.2.7-1-ci maddə əlavə edilsin:

"139.2.7-1. işdə iştirak edən şəxslərin prosessual hüquq və vəzifələrinin izahı;”.

10. 151.3-cü maddədə "iddia ərizəsini" sözlərindən sonra "(kiçik iddialara dair işlər üzrə sadələşdirilmiş icraat qaydasında baxılan iddia ərizələri istisna olmaqla)" sözləri əlavə edilsin, "2 həftə" sözləri "10 gün" sözləri ilə əvəz edilsin.

11. Aşağıdakı məzmununda 166.3-cü və 166.4-cü maddələr əlavə edilsin:

"166.3. Məhkəmənin hazırlıq iclası ərizə məhkəməyə daxil olduqdan sonra 15 (on beş) gündən gec olmayaraq təyin olunur. İşdə iştirak edən şəxslərin sayının çoxluğu və ya baxışın təşkilinin xüsusilə mürəkkəb olması ilə əlaqədar bu müddət məhkəmənin qərarı ilə 15 (on beş) gündən artıq olmayan müddətə uzadıla bilər.

166.4. İşdə iştirak edən şəxslərə hazırlıq iclası barədə həmin iclasın keçirilməsinə ən azı 5 (beş) iş günü qalmış bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş qaydada məlumat verilməlidir.”.

12. 173-cü maddənin mətni aşağıdakı redaksiyada verilsin:

"173.1. İşə məhkəmə iclasında baxılır. İşdə iştirak edən şəxslər məhkəmə iclası barədə həmin iclasa ən azı 5 (beş) iş günü qalmış xəbərdar edilməlidirlər.

173.2. Məhkəmə baxışı məhkəmənin hazırlıq iclasının keçirildiyi vaxtdan 30 (otuz) gündən gec olmayan müddətdə təyin olunmalıdır. İşdə iştirak edən şəxslərin sayının çoxluğu və ya baxışın təşkilinin xüsusilə mürəkkəb olması ilə əlaqədar bu müddət məhkəmənin qərarı ilə 15 (on beş) gündən artıq olmayan müddətə uzadıla bilər.”.

13. Aşağıdakı məzmununda 176.5-1-ci maddə əlavə edilsin:

"176.5-1. Məhkəmə iclasının audio, video və digər yazan texniki vasitələrdən istifadə etməklə qeydə alınması və iclasın real vaxt rejimində müşahidə edilməsi imkanı, habelə proses iştirakçılarının iclasa gəlmədən texniki vasitələrdən istifadə olunmaqla iclasda iştirak etmək imkanı "Elektron məhkəmə" informasiya sistemi vasitəsilə təmin olunur.”.

14. 183-cü maddənin mətni aşağıdakı redaksiyada verilsin:

"Sədrlik edən işdə iştirak edən şəxslərə prosesual hüquq və vəzifələrinin izahı barədə bildirişin çatdırılıb-çatdırılmadığını müəyyən edir. Hüquq və vəzifələrin izahı haqqında bildiriş alınmadığı təqdirdə, məhkəmə iclasında hüquq və vəzifələrinin izahı haqqında bildiriş işdə iştirak edən hər bir şəxsə yazılı qaydada təqdim olunur və o, bunu öz imzası ilə təsdiq edir. Sədrlik edən eyni zamanda tərəflərə, mübahisəni həll etmək üçün münisiflər məhkəməsinə müraciət etmək hüquqlarını və bunun nəticələrini izah edir. Məhkəmə iclasına gəlmiş işdə iştirak edən şəxslərin müraciəti ilə məhkəmə onların hüquq və vəzifələrini izah etməlidir."

15. Aşağıdakı məzmununda 188.3-cü maddə əlavə edilsin:

"188.3. Hakim bu Məcəllədə müəyyən edilmiş əsaslarla işə baxılmasını qabaqcadan nəzərdə tutula bilməyən və ya müstəsna hallarda təxirə sala bilər. İşə baxılması 3 dəfədən çox olmayaraq təxirə salına bilər. Bundan sonra məhkəmə baxışı növbəti dəfə təxirə salındıqda, hakim bu barədə əsaslandırılmış qərardad qəbul etməlidir."

16. 214-cü maddə üzrə:

16.1. 214.1-ci maddə aşağıdakı redaksiyada verilsin:

"214.1. Qətnaməni qəbul etdikdən sonra hakim məhkəmə iclası zalına qayıdır (tərəflərin məhkəmə iclasına gəlmədiyini hallar istisna olmaqla), qətnamənin giriş və nəticə hissələrini elan edir, qətnamədən şikayət etmə qaydası və müddətini, habelə tərəflərin müraciəti olduğu halda qətnamənin nəticə hissəsini izah edir."

16.2. 214.3-cü maddə ləğv edilsin;

16.3. 214.4-cü maddəyə aşağıdakı məzmununda üçüncü cümlə əlavə edilsin:

"Qətnamənin giriş və nəticə hissələrini əks etdirən çıxarış təsdiq olunaraq elan olduğu gün tərəflərə rəsmi qaydada verilməlidir."

17. Aşağıdakı məzmununda 216.5-ci, 227.4-cü, 263.5-1-ci, 266.3-cü və 281.4-cü maddələr əlavə edilsin:

"216.5. "Elektron məhkəmə" informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə qətnamənin elan edilmiş nəticə hissəsi barədə məlumat həmin gün hakimin elektron imzası ilə təsdiq edilməklə "Elektron məhkəmə" informasiya sistemində yerləşdirilir.

227.4. "Elektron məhkəmə" informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə hakim qətnaməni tərtib etdikdən sonra onu elektron imzası ilə təsdiq etməklə 3 (üç) gün ərzində işdə iştirak edən şəxslərin "Elektron məhkəmə" informasiya sistemində yaradılmış elektron kabinetlərində yerləşdirilməsini təmin edir.

263.5-1. "Elektron məhkəmə" informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə elan olunmuş qərardad barədə məlumat həmin gün hakimin elektron imzası ilə təsdiq edilməklə "Elektron məhkəmə" informasiya sistemində yerləşdirilir.

266.3. "Elektron məhkəmə" informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə hakim qərardadı çıxarıqdan sonra 5 (beş) gün müddətində elektron imzası ilə təsdiq etməklə işdə iştirak edən şəxslərin "Elektron məhkəmə" informasiya sistemində yaradılmış elektron kabinetlərində yerləşdirilməsini təmin edir.

281.4. "Elektron məhkəmə" informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə hakim məhkəmə əmrini elektron imzası ilə təsdiq etməklə 3 (üç) gün müddətində işdə iştirak edən şəxslərin "Elektron məhkəmə" informasiya sistemində yaradılmış elektron kabinetlərində yerləşdirilməsini təmin edir."

18. 243-cü maddənin mətni 243.1-ci maddə hesab edilsin və aşağıdakı məzmununda 243.2-ci maddə əlavə edilsin:

"243.2. "Elektron məhkəmə" informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə hakim qiyabi qətnaməni elektron imzası ilə təsdiq etməklə qiyabi qətnamə çıxarıldığı vaxtdan 10 (on) gündən gec olmayan müddətdə işdə iştirak edən şəxslərin "Elektron məhkəmə" informasiya sistemində yaradılmış elektron kabinetlərində yerləşdirilməsini təmin edir."

19. 271.2.7-ci maddəyə "elan edilməsinə" sözlərindən əvvəl "bildirilməsinə və ya" sözləri əlavə edilsin.

20. 272.4-1-ci maddənin birinci cümləsində "İqtisadi mübahisələr üzrə" sözlərindən sonra ", həmçinin "Elektron məhkəmə" informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə" sözləri əlavə edilsin.

21. Aşağıdakı məzmununda 23-1-ci fəsil əlavə edilsin:

"Fəsil 23-1

Kiçik iddialara dair işlər üzrə sadələşdirilmiş icraat

Maddə 284-1. Kiçik iddialara dair işlər üzrə sadələşdirilmiş icraat

Mülki işlər üzrə iddianın qiyməti iki min manatdan, iqtisadi mübahisələrə dair işlər üzrə iddianın qiyməti on min manatdan az olan iddialar (kiçik iddialar) üzrə işlərə bu fəslə uyğun olaraq sadələşdirilmiş qaydada baxılmasına yol verilir.

Maddə 284-2. Ərizənin verilməsi

Kiçik iddialara dair işlərdə ərizə bu Məcəllənin 4-cü fəslində müəyyən edilmiş ümumi aidiyyət qaydalarına əsasən verilir.

Maddə 284-3. Ərizənin forması və məzmunu

284-3.1. Ərizə məhkəməyə ümumi qaydada verilir. "Elektron məhkəmə" informasiya sisteminin tətbiq olunduğu məhkəmələrdə ərizə həmin sistemdə qeydiyyatdan keçmiş mülki işlər üzrə işdə iştirak edən şəxslər, habelə iqtisadi mübahisələr üzrə işdə iştirak edən şəxslər tərəfindən "Elektron məhkəmə" informasiya sistemində yaradılmış elektron kabinet vasitəsilə göndərilir.

284-3.2. Ərizədə aşağıdakılar göstərməlidir:

284-3.2.1. ərizənin verildiyi məhkəmənin adı;

284-3.2.2. iddiaçı və cavabdehin adları, onların poçt ünvanları;

284-3.2.3. iddiaçının tələbi və onun əsaslandığı hallar;

284-3.2.4. tələbin əsaslığını təsdiq edən sənədlər;

284-3.2.5. əlavə edilən sənədlərin siyahısı.

284-3.3. Ərizə ümumi qaydada verildikdə, iddiaçı və ya onun nümayəndəsi tərəfindən imzalanır və iddiaçının əsaslandığı sənədlər ona əlavə edilir. Nümayəndə tərəfindən verilən ərizəyə onun səlahiyyətlərini təsdiq edən sənəd də əlavə edilməlidir.

284-3.4. Ərizə "Elektron məhkəmə" informasiya sistemində yaradılmış elektron kabinet vasitəsilə göndərildikdə iddiaçının və ya onun nümayəndəsinin elektron imzası ilə təsdiq olunur. Ərizəyə əlavə edilən sənədlər "Elektron imza və elektron sənəd haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş qaydada elektron sənəd formasında təqdim edilir.

Maddə 284-4. İşə baxılmasının sadələşdirilmiş qaydasının yolverilməzliyi

284-4.1. Məhkəmə kiçik iddialara dair işlərə sadələşdirilmiş qaydada baxılması ilə əlaqədar ərizənin qəbul olunmasından aşağıdakı hallarda imtina edir:

284-4.1.1. bu Məcəllənin 153.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hallar müəyyən edilmişdirsə;

284-4.1.2. verilmiş tələb bu Məcəllənin 284-1-ci maddəsinə uyğun deyildirsə;

284-4.1.3. verilmiş tələbi təsdiq edən sənədlər təqdim olunmamışdırsa;

284-4.1.4. ərizənin əsaslandığı tələbetmə hüququ barədə mübahisə varsa.

284-4.2. Bu Məcəllənin 284-4.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hallarda məhkəmə ərizənin daxil olduğu gündən 5 (beş) iş günü müddətində onun qəbul edilməsindən imtina haqqında əsaslandırılmış qərar çıxarır. Məhkəmə bu müddət ərzində ərizəni qəbul etməkdən imtina etməyibsə, o, qəbul edilmiş sayılır. Ərizəni qəbul etməkdən imtina barədə qərardaddan şikayət verilə bilməz.

284-4.3. Ərizənin qəbul edilməsindən imtina olunması iddiaçının həmin tələb üzrə iddia icraatı qaydasında iddia verməsinə mane olmur. Bu halda iddiaçı tərəfindən ödənilmiş dövlət rüsumu ödənilməli olan dövlət rüsumuna hesablanır.

Maddə 284-5. Ərizəyə baxılması qaydası

284-5.1. Ərizənin qəbulundan imtina olunmamışdırsa, onun məhkəməyə daxil olduğu vaxtdan 5 (beş) iş günü ərzində işə baxan hakim cavabdehə rəsmi qaydada bildiriş göndərir. Bildirişdə iddiaçının tələbinə dair cavabdehin əsaslandırılmış etirazının olduğu halda öz dəlillərini və onları təsdiq edən sənədləri təqdim etməli olduğu qeyd edilir.

284-5.2. Cavabdeh bildirişi rəsmi qaydada aldığı gündən 10 (on) iş günü müddətində iddiaya qarşı əsaslandırılmış etirazını və ona əlavə olunmuş sənədləri, elektron qaydada verildikdə isə elektron imza ilə təsdiq edilmiş etirazını və ona əlavə olunmuş, "Elektron imza və elektron sənəd haqqında"

Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş qaydada elektron sənəd formasında tərtib edilmiş sənədləri məhkəməyə göndərə bilər.

284-5.3. Ərizə məhkəməyə daxil olduğu gündən 30 (otuz) iş günü ərzində işə tərəflərin təqdim etdiyi sənədlər əsasında, məhkəmə baxışı keçirilmədən və tərəflər izahatları dinlənilmək üçün çağırılmadan baxılmalı və həmin işin həllinə dair qətnamə çıxarılmalıdır.

284-5.4. Tərəflərin təqdim etdiyi sənədlər iş üzrə yekun qərarın çıxarılması üçün kifayət etmirsə, habelə iş üzrə əlavə araşdırmanın, o cümlədən tərəfləri çağıraraq izahatların alınması, yaxud şahidlərdən ifadələrin və ya ekspertlərdən rəyin alınması zərurəti yaranırsa məhkəmə işə iddia icraatı qaydasında baxılması haqqında əsaslandırılmış qərardad çıxarır. Bu qərardaddan şikayət verilə bilməz.

Maddə 284-6. Ərizə üzrə məhkəmə qətnaməsi

284-6.1. İşə mahiyyəti üzrə baxan hakim tərəfindən iddianın təmin və ya rədd edilməsi haqqında qətnamə qəbul edilir.

284-6.2. Məhkəmə qətnaməsindən bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş qaydada apelyasiya şikayəti verilə bilər.

284-6.3. Kiçik iddialara dair işlər üzrə sadələşdirilmiş icraat qaydasında baxılmış işlər üzrə çıxarılmış məhkəmə qətnaməsindən şikayət verilməmişdirsə, qətnamə qəbul edildiyi gündən 1 (bir) ay keçdikdən sonra qanuni qüvvəyə minir.”.

22. 375-ci maddənin mətni aşağıdakı redaksiyada verilsin:

"Sədrlik edən işdə iştirak edən şəxslərə prosesual hüquq və vəzifələrinin izahı barədə bildirişin çatdırılıb-çatdırılmadığını müəyyən edir. Hüquq və vəzifələrin izahı haqqında bildiriş alınmadığı təqdirdə, məhkəmə iclasında hüquq və vəzifələrinin izahı haqqında bildiriş işdə iştirak edən hər bir şəxsə yazılı qaydada təqdim olunur və o, bunu öz imzası ilə təsdiq edir. Məhkəmə iclasına gəlmiş işdə iştirak edən şəxslərin müraciəti ilə məhkəmə onların hüquq və vəzifələrini izah etməlidir.”.

23. 415-1.2-ci maddənin ikinci cümləsi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

"İşdə iştirak edən şəxslərə bu Məcəllədə nəzərdə tutulmuş hüquq və vəzifələrinin izahı barədə bildirişin çatdırılıb-çatdırılmadığını müəyyən edir. Hüquq və vəzifələrin izahı haqqında bildiriş alınmadığı təqdirdə, məhkəmə iclasında hüquq və vəzifələrinin izahı haqqında bildiriş işdə iştirak edən hər bir şəxsə yazılı qaydada təqdim olunur və o, bunu öz imzası ilə təsdiq edir. Məhkəmə iclasına gəlmiş işdə iştirak edən şəxslərin müraciəti ilə məhkəmə onların hüquq və vəzifələrini izah etməlidir.”.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 28 dekabr 2018-ci il

“Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 6-cı bəndini rəhbər tutaraq qərara alır:

"Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 1997, № 5, maddə 413; 1999, № 5, maddə 284, № 7, maddə 396, № 10, maddə 570; 2001, № 5, maddə 292, № 6, maddə 379, № 7, maddə 455; 2002, № 1, maddə 4, № 12, maddə 706; 2003, № 6, maddə 278; 2004, № 2, maddə 57, № 3, maddə 133, № 4, maddə 199, № 8, maddələr 597, 598, № 9, maddə 669; 2005, № 1, maddə 7, № 8, maddə 686; 2006, № 1, maddə 4, № 12, maddə 1005; 2007, № 5, maddələr 439, 446, № 7, maddə 712, № 11, maddə 1078, № 12, maddə 1222; 2008, № 3, maddə 163, № 7, maddə 609; 2009, № 2, maddə 46, № 11, maddə 878; 2010, № 7, maddə 596, № 10, maddə 842; 2011, № 4, maddə 265; 2013, № 1, maddə 21; 2014, № 2, maddə 85, № 7, maddələr 782, 784; 2015, № 2, maddə 98, № 4, maddə 346, № 5, maddə 483, № 11, maddə 1286; 2016, № 6, maddə 1004, № 11, maddə 1789, № 12, maddə 2033; 2017, № 6, maddə 1034, № 7, maddə 1305, № 11, maddə 1965; 2018, № 1, maddə 12, № 3, maddə 395, № 5, maddə 888, № 7, maddə 1442) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 5-ci maddənin ikinci hissəsi aşağıdakı redaksiyada verilsin:

"Məhkəmələrin bütün qərarları qəbul olunduğu gündən bir aydan gec olmayaraq anonimləşdirilməklə elektron qaydada yayılmalıdır."

2. 86-cı maddənin üçüncü hissəsinə "aparılması" sözündən sonra ", o cümlədən işlərin təsadüfi və avtomatik şəkildə elektron qaydada bölüşdürülməsi və elektron qaydada yayılan məhkəmə qərarlarının anonimləşdirilməsi" sözləri əlavə edilsin.

3. 87-ci maddəyə aşağıdakı məzmununda dördüncü hissə əlavə edilsin:

"Məhkəmə statistikasını, həmçinin "Elektron məhkəmə" informasiya sistemi vasitəsilə elektron qaydada aparılır."

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 28 dekabr 2018-ci il

Subroqasiya hüququndan istifadə etməklə sığorta şirkətinin zərər vuran şəxsə qarşı verdiyi iddia üzrə tərəflər arasındakı mübahisəli hüquqi münasibətləri sığorta müqaviləsindən deyil, zərər vurmada doğan öhdəlik münasibətləridir. Ona görə də bu növ öhdəliklərdən irəli gələn tələblərə müqavilə tələbləri üzrə münasibətlərə şamil edilən 3 illik iddia müddəti deyil, zərər vurmada əməlgələn münasibətlərə aid olan ümumi iddia müddəti tətbiq edilməlidir.

İddiaçı "AXA Mbask" Sığorta Şirkəti ASC cavabdeh Məzahir İsmayılova qarşı subroqasiya qaydasında pul tələbinə dair iddia ərizəsilə məhkəməyə müraciət edərək cavabdehdən iddiaçının xeyrinə 1.000 manat məbləğində pulun və 30 manat ödənilmiş dövlət rüsumunun əvəzinin tutulması barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

İşin mübahisə edilməyən hallarına görə iddiaçı sığorta şirkəti ilə sığortalı Elşən Abdullayev arasında 15 noyabr 2012-ci ildə Fiziki şəxslərin sahibliyində olan minik avtomobillərinin tam sığortası müqaviləsi bağlanmışdır. Həmin müqaviləyə əsasən sığortalıya məxsus "Skoda Fabia Elegance" markalı, 20CO241 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobil 1 il müddətinə sığortalanmışdır; sığorta məbləği 16.200 manat təşkil etmişdir. 4 fevral 2013-cü ildə cavabdeh M. İsmayılovun idarə etdiyi "VAZ-2106" markalı, 44BL580 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobillə "Skoda Fabia Elegance" markalı, 20CO241 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobil toqquşmuşdur, nəticədə sığortalıya 6.250 manat zərər dəymişdir. Yol-nəqliyyat hadisəsinin törədilməsində cavabdeh M. İsmayılov təqsirli bilinmiş və barəsində inzibati xəta protokolu tərtib olunmuşdur. İddiaçı tərəfindən 250 manat azadolma məbləği çıxıldıqdan sonra qalan zərərin əvəzi olaraq 6.000 manat pul sığortalı E. Abdullayevə 19 fevral 2013-cü ildə ödənilmişdir. Cavabdeh M. İsmayılova iddiaçı arasında sığorta hadisəsi baş verən zaman avtonəqliyyat vasitəsinin mülki məsuliyyətinin icbari sığorta növü üzrə sığorta müqaviləsi olmuş, buna görə də ödənilmiş 6.000 manat pulun 5.000 manatı həmin icbari sığorta müqaviləsi üzrə çıxılmışdır. Qalan 1.000 manat pul isə subroqasiya qaydasında tələb edilir. Cavabdeh iddia müddətinin tətbiqinə dair ərizə vermişdir.

Gəncə şəhəri Kəpəz Rayon Məhkəməsinin 25 yanvar 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı

«AXA MBASK» Sığorta Şirkəti Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin cavabdeh İsmayılov Məzahir Ələddin oğluna qarşı subroqasiya qaydasında pul tələbinə dair iddiası rədd edilmişdir.

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin MK-nın 13 iyul 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə Gəncə şəhər Kəpəz Rayon Məhkəməsinin 25 yanvar 2018-ci il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Məhkəmə kollegiyası izahatları dinləyib, kassasiya şikayətinin dəlillərini araşdıraraq hesab etmişdir ki, kassasiya şikayəti qismən təmin edilməklə apellyasiya məhkəməsinin qətnaməsi ləğv edilməli və iş yenidən baxılmaq üçün apellyasiya məhkəməsinə qaytarılmalıdır.

Çünki apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iddiaçı sığorta şirkəti ilə cavabdeh M. İsmayılov arasındakı öhdəlik münasibətlərinin sığorta müqaviləsindən irəli gəlməsinə dair ifadə etdiyi hüquqi mövqe MM-in tələblərinə ziddir.

Belə ki, mülki hüquqda iddia müddətləri mülki dövriyyənin iştirakçılarını intizamlandırmaq, onlara məxsus olan hüquqlarının həyata keçirilməsi və vəzifələrinin yerinə yetirilməsi üçün fəallığını təşviq etmək məqsədinə yönəlmişdir.

Konkret şəxsə məxsus hüquq pozulduqda qanunverici onun müdafiəsi üçün hüququ pozulmuş şəxsə qarşı məcburiyyət tədbirlərinin tətbiqi halına iddia müddəti şamil edir.

İddia müddətləri iki növə bölünür – ümumi və xüsusi iddia müddətləri.

Ümumi iddia müddəti 10 il təşkil etməklə, nə hüquq münasibətlərinin subyektindən, nə də mülkiyyətin növündən asılı deyildir. Xüsusi iddia müddətləri bəzi iddialar üçün müəyyən edilir və ümumi iddia müddətinə münasibətdə onlar qısaltılmış müddətlərdir.

İddiaçı apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsindən verdiyi kassasiya şikayətində məhz bu hala istinad etməklə

göstərmişdir ki, onun verdiyi tələbə münasibətdə xüsusi iddia müddəti deyil, ümumi iddia müddəti tətbiq edilməlidir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi qəbul etdiyi qətnaməni onunla əsaslandırılmışdır ki, hadisə 04 fevral 2013-cü ildə baş vermiş, iddiaçı sığorta ödənişini 19 fevral 2013-cü ildə etmişdir. İddia ərizəsi məhkəməyə 7 noyabr 2017-ci ildə daxil olmuşdur. Bu münasibətlərə 3 illik iddia müddəti şamil edildiyindən və cavabdeh M. İsmayılov iddia müddətinin tətbiqinə dair ərizə verdiyindən birinci instansiya məhkəməsi iddia tələbini rədd etməkdə haqlı olmuşdur.

Lakin hazırkı işdə mübahisəyə sığorta müqaviləsindən doğan 3 illik müddətini tətbiq edən apellyasiya instansiyası məhkəməsi nəzərə almamışdır ki, könüllü sığorta müqaviləsi üzrə münasibətlər iddiaçı və cavabdeh arasında deyil, iddiaçı və sığortalı şəxs E. Abdullayev arasında mövcud olmuşdur. İddiaçı bu müqavilə üzrə öhdəliyini icra etmiş, yəni 6.000 manat sığorta ödənişini həyata keçirmiş və subroqasiya hüququndan istifadə edərək hazırkı iş üzrə iddianı vermişdir..

Göründüyü kimi sığortalı E. Abdullayev və cavabdeh M. İsmayılov arasında isə zərərvurmadan (deliktdən) doğan öhdəlik münasibətləri meydana gəlmişdir. İddiaçı sığorta şirkəti sığortalı ilə öz arasında olan sığorta müqaviləsi üzrə sığorta ödənişini həyata keçirdiyindən MM-in 936.1-ci ("Subroqasiya hüququ bu Məcəllənin 936.6-cı maddəsi nəzərə alınmaqla, sığorta ödənişi almış şəxsin ona dəymiş zərəərə görə məsuliyyət daşıyan şəxsə qarşı malik olduğu hüquqlardan və vasitələrdən həmin ödənişi vermiş sığortaçının istifadə etmək hüququdur.") və 936.2-ci ("Faydalanan şəxsin zərərvuran şəxsə qarşı zərərin əvəzini ödəmək tələbi iddiası ilə bağlı hüquq əmlak sığortası üzrə sığorta ödənişini vermiş sığortaçıya subroqasiya qaydasında onun verdiyi sığorta ödənişi məbləğində keçir.")

maddələrinə əsasən onun subroqasiya hüququ yaranmışdır.

MM-in 936.1-ci maddəsində subroqasiya hüququna verilmiş anlayışdan da göründüyü kimi, sığorta şirkəti sığortalı və cavabdeh arasında mövcud olmuş zərərvurmadan irəli gələn münasibətlərdə ödədiyi sığorta məbləği həcmində tələb hüququnu əldə etmişdir.

Beləliklə işin göstərilən halları onu təsbit edir ki, hazırkı iş üzrə iddiaçı və cavabdeh arasındakı münasibətlər sığorta müqaviləsindən deyil, zərər vurmadan doğan öhdəlik münasibətləridir. Bu növ öhdəliklərdən irəli gələn tələblərə isə ümumi iddia müddəti şamil edilir və MM-in 373.1-ci maddəsinə görə, ümumi iddia müddəti on il təşkil edir.

Göründüyü kimi, apellyasiya instansiyası məhkəməsi bir tərəfdən, MM-in 373.2 və 375.2-ci maddələrini tətbiq etməklə, digər tərəfdən MM-in 936.1 və 373.1-ci maddələrinin göstərişlərini nəzərə almamaqla maddi və prosessual hüquq normalarının pozuntusuna yol vermişdir.

Beləliklə işin göstərilən halları onu təsbit edir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi qanuni və əsaslı olmamaqla maddi və prosessual hüquq normalarının pozuntusu ilə çıxarılmışdır.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 418.1-ci maddəsinə görə maddi və prosessual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq olunmaması apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnamə və qərarının ləğv edilməsi üçün əsasdır.

Şərh edilənləri və Azərbaycan Respublikası MPM-nin 416, 417, 419-cu maddələrini rəhbər tutaraq məhkəmə kollegiyası iddiaçı "AXA MBASK» Sığorta Şirkəti Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin kassasiya şikayətini qismən təmin etmiş, Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin MK-nın 13 iyul 2018-ci il tarixli qətnaməsini ləğv etmiş və işi yenidən baxılması üçün apellyasiya məhkəməsinə qaytarmışdır.

Nigah dövründə ümumi gəlirləri hesabına əldə edilmiş sığorta məbləği və sığorta ödənişi üzərində ər-arvadın ümumi mülkiyyət hüququ vardır.

Bakı şəhəri Binəqədi Rayon Məhkəməsinin 15 mart 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı Atakişiyevanın cavabdeh N. Atakişiyevə qarşı birgə nikah dövründə əldə edilmiş əmlakın bölünməsinə dair iddiası qismən təmin edilmiş, Bakı şəhərindəki ümumi sahəsi 49,86 kv.metr olan

bir otaqlı mənzilin əldə edilməsi üçün ödənilmiş 36699,08 manatın üzərinə birgə nigahdan olan iki uşağın mənafeyi nəzərə alınmaqla 2/3 hissədə G. Atakişiyevanın, 1/3 hissədə N. Atakişiyevin paylarının müəyyən edilməsi və N. Atakişiyevdən həmin 2/3 hissəni təşkil edən pul məbləğinin,

yəni 24466,05 manatın alınaraq G.Atakışiyevaya ödənilməsi, “Hyundai Sonata” markalı avtomaşın üzərində birgə nigahdan olan iki uşağın mənafeyi nəzərə alınmaqla 2/3 hissədə Atakışiyevanın, 1/3 hissədə N. Atakışiyevin paylarının müəyyən edilməsi, tərəflərin birgə nigah dövründə əldə etdikləri gəliri təşkil edən 18317, 43 manat və 159449, 80 manat üzərində birgə nigahdan olan iki uşağın mənafeyi nəzərə alınmaqla 2/3 hissədə G.Atakışiyevanın, 1/3 hissədə N. Atakışiyevin paylarının müəyyən edilməsi, N. Atakışiyevdən həmin 2/3 hissəni təşkil edən pul məbləğinin, yəni 118511, 48 manat alınaraq G.Atakışiyevaya ödənilməsi qət edilmiş, iddia qalan hissədə təmin edilməmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 18 iyul 2018-cı il tarixli qətnaməsi ilə cavabdeh N.Atakışiyevin apellyasiya şikayəti qismən təmin edilmiş, Bakı şəhərindəki mənzili, “Hyundai Sonata” markalı avtomaşın, cavabdehin “Accessbank” QSC-də saxlandca olan, həmçinin işdən çıxması ilə bağlı “Accessbank” QSC-dən aldığı və “Atəşgah Həyat” sığorta şirkəti ASC-dən həyat sığortasına görə aldığı pul vəsaitləri ilə bağlı hissədə ləğv edilmiş, həmin tələblərə aid hissədə yeni qətnamə qəbul edilmiş və iddia tələbi həmin hissədə qismən təmin edilmişdir. “Hyundai Sonata” markalı avtomaşının üzərində ½ hissədə iddiaçı G.Atakışiyevanın, ½ hissədə isə cavabdeh N.Atakışiyevin payı müəyyən edilmiş, Bakı şəhərindəki mənzilə görə ödənilmiş 36699,08 manatın ½ hissəsi- yəni 18 349, 54 manat, cavabdehin “Accessbank” QSC-də saxlandca olan 3000 manatın ½ hissəsi – 1500 manat, cavabdehin işdən çıxması ilə bağlı “Accessbank” QSC-dən aldığı 18317, 43 manatın ½ hissəsi- 9158, 7 manat, cəmi 29 008, 24 manat cavabdeh N. Atakışiyevdən alınaraq iddiaçı G.Atakışiyevaya verilməsi qət edilmiş, cavabdeh tərəfindən “Atəşgah Həyat” sığorta şirkəti ASC-dən həyat sığortasına görə alınmış pul tələbinə aid hissədə iddia təmin edilməmiş, qətnamə apellyasiya şikayətinə münasibətdə qalan (mübahisələndirilən) hissədə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

İddiaçı G.Atakışiyeva cavabdeh N.Atakışiyevə qarşı "birgə nikah dövründə əldə olunmuş əmlakın bölünməsi" tələbinə dair iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək Bakı şəhərindəki ümumi sahəsi 49,86 kv.metr olan bir otaqlı mənzilin, “Hyundai Sonata” markalı avtomaşının, “Paşa Həyat Sığorat” ASC- ilə cavabdeh arasında “Həyat yığım sığortası”na dair

bağlanmış müqavilə üzrə əldə olunmuş 77000 ABŞ dollarının Azərbaycan manatı ilə məzənnəsinin, “Accessbank” in “Quba” filialı ilə bağlandığına görə cavabdehin ixtisara düşməsi ilə əlaqədar ödənilən 30000 manat kompensasiyanın, “Atəşgah Həyat” sığorta şirkəti ASC-dən 10.01.2017-ci il tarixdə cavabdeh tərəfindən alınmış həyat sığorta məbləği - 159449, 80 manatın 2/3 hissəsinin ona, 1/3 hissəsinin isə cavabdehə bölünməsi, paylara uyğun bölünmüş pul məbləğinin verilməsi barədə qətnamə qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

İddia tələbi onunla əsaslandırılmışdır ki, cavabdeh N. Atakışiyevlə 03 noyabr 2008-ci il tarixdə rəsmi nikaha daxil olmuşlar. Birgə nikahlarından 18 avqust 2009-cu il və 05 fevral 2013-cü il təvəllüdlü iki ovladı var. Bir müddət ər-arvad münasibətləri yaxşı olsada, sonradan münasibətləri pisləşmişdir. Nəsimi rayon məhkəməsinin 18.10.2017-ci il tarixli, 2(006)-5993/2017 sayılı qətnaməsi ilə aralarında bağlanmış nikahın pozulması, uşaqların onun yanında qalması müəyyən edilmiş, cavabdehin aylıq qazancının 1/3 hissəsi miqdarında aliment tutulması qət edilmişdir. Həmin səbəbdən birgə nigah dövründə əldə olunmuş daşınar və daşınmaz əmlakların bölünməsi barədə məhkəmədə iddia qaldırılmışdır. Bakı şəhərindəki ümumi sahəsi 49,86 kv.metr olan bir otaqlı mənzili cavabdehlə birgə nigah dövründə əldə etmişlər. Bundan başqa “Hyundai Sonata” markalı avtomaşın alınmış, həmin avtomaşın onun adına rəsmiləşdirilmişdir. 2016-cı ilin dekabr ayından 2017-ci ilin mart ayına qədər müddətdə cavabdeh “Paşa Həyat Sığorta” şirkəti ilə “Həyat yığım sığortası” müqaviləsi bağlamışdır. Həmin müqaviləyə əsasən 2017-ci ilin mart ayında cavabdeh 77000 ABŞ dolları məbləğində pul vəsaiti almış və həmin məbləği ailənin büdcəsinə daxil etməyərək, 03.04.2017-ci il tarixdə 1 aylıq “Accessbank” da MFS 92 (1) sayılı Bank seyfinin kirayə müqaviləsi bağlayaraq orada saxlamış və 2017-ci ilin may ayında pulu Bankın seyfindən götürərək ondan gizli yerdə saxlamış, bundan əlavə cavabdehin işlədiyi “Accessbank”ın “Quba” filialı bağlandığına görə o, ixtisara düşdüyü üçün ona 30000 manat kompensasiya ödənilmişdir. Həmin kompensasiya da ondan gizlədilərək ailə büdcəsinə daxil edilməmişdir. Hesabetmişdir ki, cavabdehlə onun arasında birgə nigah dövründə əldə edilmiş əmlaklar azyaşlı uşaqların mənafeyi nəzərə alınmaqla onların arasında bölünməlidir.

İddiaçı G.Atakişiyeva verdiyi kassasiya şikayətində apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin ləğv edilib yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilməsi barədə qərar çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 29.1, 32.2, 32.2.1, 32.2.2, 37.1, 37.2, maddələrinin, MPM-in 78.4, 78.5, 87, 87.1, 87.6, 88, 106.2, 217.4, 218.1 maddələrinin tələblərinin pozulması ilə çıxarılmış, nəticədə əsassız və qanunsuz qətnamə qəbul edilmişdir.

Cavabdeh N.Atakişiyev kassasiya şikayətində apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin iddianın mənzilin və avtomobilin bölünməsinə dair hissələri istisna olmaqla, digər hissələrdə ləğv edilərək iddianın digər hissəsində rədd edilməsi barədə qərar çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 31,32, 37.1, 37.2, maddələrinin, Əmək Məcəlləsinin 77, 83.2, 135.2, 143.2 maddələrinin tələblərinin pozulması ilə çıxarılmış, nəticədə əsassız və qanunsuz qətnamə qəbul edilmişdir.

Kassasiya instansiyası məhkəməsi nəticəyə gəlmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi iş üzrə, “Hyundai Sonata” markalı, avtomaşının üzərində ½ hissədə iddiaçı G.Atakişiyevanın, ½ hissədə isə cavabdeh N.Atakişiyevin payının müəyyən edilməsi, Bakı şəhərindəki mənzilinə görə ödənilmiş 36699,08 manatın ½ hissəsi- yəni 18 349, 54 manat, cavabdehin “Accessbank” QSC-də saxlanca olan 3000 manatın ½ hissəsi – 1500 manat, cavabdehin işdən çıxması ilə bağlı “Accessbank” QSC-dən aldığı 18317, 43 manatın ½ hissəsi- 9158, 7 manat, cəmi 29 008, 24 manatın cavabdeh N.Atakişiyevdən alınaraq iddiaçı G.Atakişiyevaya verilməsi hissəsində düzgün nəticəyə gəlmiş, həmçinin iddia tələbinin Bakı şəhəri, Binəqədi rayonu, 9-cu mikrorayon, Adil Məmmədov küçəsi, 16 saylı evin 93 saylı mənzili ilə bağlı isə apellyasiya instansiyası məhkəməsi hesab etmişdir ki, həmin mənzil tərəflər arasında nikah münasibətləri yaranmamışdan öncə, yəni 09.10.2008-ci il tarixdə əldə edilmiş və Bakı şəhər İcra Hakimiyyəti Başçısının Aparatı tərəfindən verilmiş 029422 sayılı orderə əsasən cavabdehə məxsusdur.

Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 34.1-ci maddəsinə əsasən nikaha daxil olanadək onlara məxsus olan əmlak, habelə nikah dövründə hədiyyə şəklində və ya vərəsəlik qaydasında, digər əvəzsiz əqdlər üzrə əldə etdikləri əmlak ər-arvadın hər birinin ayrıca mülkiyyətindədir (ər-arvadın hər birinin əmlakıdır).

İddiaçı tərəf həmin mənzilin nigahdan öncə əldə edildiyini təsdiq edərək, həmin mənzilin dəyərinin birgə nigah dövründə ödənildiyini göstərsə də, buna dair hər hansı sübut məhkəməyə təqdim etməmişdir.

Ona görə də apellyasiya instansiyası məhkəməsi haqlı olaraq həmin hissədə birinci instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticə ilə razılaşmış, həmin hissələr üzrə tərəflər arasındakı mübahisəli hüquq münasibətlərinə maddi və prosessual hüquq normalarını düzgün tətbiq edərək qanuni və əsaslı qətnamə qəbul etmişdir.

Ona görə də kassasiya instansiyası məhkəməsi qətnamənin qeyd olunan hissəsi ilə bağlı tərəflərin kassasiya şikayətinin dəlillərini əsassız hesab etmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi iddiaçı G.Atakişiyevanın iddia tələbinin “Atəşgah Həyat” sığorta şirkəti ASC-dən 10.01.2017-ci il tarixdə cavabdeh N. Atakişiyev tərəfindən alınmış həyat sığorta məbləği - 159449, 80 manat pulun 2/3 hissəsinin ona, 1/3 hissəsinin isə cavabdehə bölünməsi hissəsini əsassız hesab edərək gəldiyi nəticəni belə əsaslandırmışdır ki, həmin məbləğ fiziki şəxsin bilavasitə özünün fərdi həyat sığortası ilə bağlı olduğundan alınmış sığorta məbləği tərəflərin birgə nigah dövründə qazanılmış əmlak hesab oluna bilməz.

İddia tələbinin qeyd olunan hissəsi üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticə ilə kassasiya instansiyası məhkəməsi aşağıdakı əsaslara görə razılaşmamışdır.

“Sığorta fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun:

1.1.24-cü maddəsinə əsasən həyatın yığıcı sığortası- sığortalının müntəzəm şəkildə ödədiyi sığorta haqlarının sığortaşıda müddətli yığıcı vəsaitləri kimi toplanmasını nəzərdə tutan həyat sığortasının aparılmasının formasıdır.

-1.1.14-cü maddəsinə əsasən sığorta haqqı- risklərin qəbul edilməsi və ya bölüşdürülməsi müqabilində könüllü sığortada sığorta müqaviləsi ilə nəzərdə tutulan qaydada sığortalanan sığortaçıya ödəməli olduğu pul məbləğidir.

-1.1.16-cı maddəsinə görə qaytarılan məbləğ-həyatın yığım sığortası üzrə müqaviləyə vaxtından əvvəl xitam verilərkən sığortaçının sığortalıya ödəməli olduğu pul məbləğidir.

Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin:

-32.1-ci maddəsinə əsasən nigah müddətində ər-arvadın əldə etdikləri əmlak onların ümumi birgə mülkiyyəti sayılır.

- 32.2-ci maddəsinə əsasən ər-arvadın ümumi birgə mülkiyyətinə onların hər birinin əmək, sahibkarlıq və intellektual fəaliyyəti nəticəsində əldə etdikləri gəlirlər, aldıkları pensiya və müavinətlər, eləcə də xüsusi təyinatı olmayan digər pul ödəmələri (şikəstlik, sağlamlığın bu və ya digər formada pozulması nəticəsində əmək qabiliyyətinin itirilməsinə görə ödənilən məbləğ, maddi yardımın məbləği və s.); Ər-arvadın ümumi gəlirləri hesabına əldə edilən daşınar və daşınmaz əşyalar, qiymətli kağızlar, kredit idarələrinə və s. kommersiya təşkilatlarına qoyulmuş paylar, əmanətlər, kapitaldan olan paylar və əmlakın ər-arvaddan kimin adına əldə olunmasından, yaxud əmanətin kimin adına və ya kim tərəfindən qoyulmasından asılı olmayaraq nigah dövründə ər-arvadın qazandığı hər hansı sair əmlak daxildir. Nigah dövründə ev təsərrüfatı ilə, uşaqlara qulluq etməklə məşğul olduğundan və ya digər üzürlü səbəblərə görə müstəqil qazancı olmayan ər (arvad) da ümumi əmlak üzərində hüquqa malikdir.

Bundan əlavə, Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 99.3 və 99.3.9-cu maddələrinə əsasən həyatın yığım sığortası üzrə sığorta olunanın ödədiyi və ya onun xeyrinə ödənilən sığorta haqları ilə sığorta ödənişləri arasındakı fərq qeyri-sahibkarlıq fəaliyyətindən gəlirə aiddir.

Qanunvericiliyin qeyd olunan müdəallərindən göründüyü kimi, həyatın yığım sığortası zamanı işçinin əmək haqqı tam və ya onun müəyyən hissəsi işə götürən tərəfindən sığortaçıya ödənilir. Yəni həmin məbləğ ər-arvadın birgə mülkiyyətinə aid edilən əmək haqqından və ya digər gəlirlərindən formalaşır. Ona görə nigah dövründə əmək haqqından və digər gəlirlərdən formalaşmış və sığortaçı tərəfindən sığorta olunana ödənilən məbləğ, habelə həyatın yığım sığortası üzrə sığorta olunanın ödədiyi və ya onun xeyrinə ödənilən sığorta haqları ilə sığorta ödənişləri arasındakı fərqdə gəlir olmaqla ər-arvadın ümumi birgə mülkiyyəti hesab edilir.

Təsadüfə deyildir ki, xarici ölkələrin ailə qanunvericiliyində də nigah dövründə xüsusi təyinat olmayan ər-arvadın ümumi gəlirləri hesabına onların hansının adına olmasından asılı olmayaraq əldə edilən daşınar və daşınmaz əmlak və pul vəsaitləri, o cümlədən sığorta məbləği və sığorta ödənişi onların birgə mülkiyyəti sayılır

Məsələn, Ukrayna Ali Məhkəməsi Plenumunun 21 dekabr 2007-ci il tarixli” Nigah hüququ, nigahın pozulması, onun etibarsız sayılması və ər-arvadın ümumi əmlakının bölünməsinə dair işlərə baxılarkən qanunvericiliyin məhkəmələr tərəfindən tətbiqi təcrübəsi haqqında” Qərarında izah edilmişdir ki, ər-arvadın ümumi əmlakı hesabına ödənilmiş sığorta məbləği və sığorta ödənişi üzərində ər-arvadın ümumi mülkiyyət hüquqları vardır.

-Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin:

-88-ci maddəsinə əsasən məhkəmə sübutlara obyektiv, qərəzsiz, hərtərəfli və tam baxdıqdan sonra həmin sübutlara tətbiq edilməli hüquq normalarına müvafiq olaraq qiymət verir.

-217.1-ci maddəsinə əsasən məhkəmənin qətnaməsi qanuni və əsaslı olmalıdır.

-217.3-cü maddəsinə əsasən qətnamə iş üzrə müəyyən edilmiş həqiqi hallara və tərəflərin qarşılıqlı münasibətinə uyğun əsaslandırılmalıdır.

-218.1-ci maddəsinə əsasən qətnamə çıxarıldıqda hakim sübutları qiymətləndirir, iş üçün əhəmiyyətli olan nə kimi halların müəyyən edildiyini, nə kimi halların müəyyən edilmədiyini, tərəflərin hansı hüquqi münasibətdə olmalarını, həmin iş üzrə hansı qanunun tətbiq edilməli olduğunu və iddianın təmin olunub-olunmadığını müəyyən edir.

-365-ci maddəsinə əsasən apellyasiya icraatına bu fəslin və bu Məcəllənin müddələri tətbiq olunur.

Apellyasiya qaydasında işə baxan məhkəmə kolleqiyası Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 32.2.2-ci maddələrinin tələblərini nəzərə almamış, gəlidiyi nəticəni əsaslandırmadan iddiaçının iddia tələbinin qeyd olunan hissəsini rədd etmiş, nəticədə yuxarıda sadalanan maddi və prosesual hüquq normalarının tələbləri pozulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 418.1 ci maddəsinə əsasən maddi və prosesual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq olunmaması apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnamə və qərarının ləğv edilməsi üçün əsasdır.

Şərh olunanlara əsasən Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 17 dekabr 2018-ci il tarixli qərarı ilə iddiaçı G. Atakişiyevanın Kassasiya şikayəti qismən təmin olunmuş, Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının hazırki iş üzrə 18 iyul 2018-ci il tarixli qətnaməsi iddiaçı G. Atakişiyevanın iddia tələbinin "Atəşgah Həyat" sığorta şirkəti ASC-dən 10.01.2017-ci il tarixdə cavabdeh tərəfindən alınmış həyat sığorta

məbləği - 159449, 80 manatın məbləğində pul vəsaitinin 2/3 hissəsinin ona, 1/3 hissəsinin isə cavabdeh N. Atakişiyev və bölünməsinə aid hissəsinin rədd edilməsi hissəsində ləğv edilmiş və iş həmin hissədə yenidən baxılması üçün Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə göndərilmişdir. Qətnamənin qalan hissəsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır. Cavabdeh N. Atakişiyevin kassasiya şikayəti təmin edilməmişdir.

Azərbaycan Respublikasının Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyinin 03 aprel 2009-cu il tarixli 64 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasının ümumistifadəli telekommunikasiya şəbəkəsində GSM standartında fəaliyyət göstərən mobil telekommunikasiya operatorları arasında bağlanacaq arabağlantı müqavilələrinin əsas şərtlərinin müəyyən edilməsi Qaydası"nın tələblərinə əsasən iki eyni mobil operatorlar arasında ödəmələr simmetrik şəkildə həyata keçirilməlidir.

İddiaçı "Azerfon" MMC cavabdeh "Azercell Telekom" MMC-yə qarşı müqavilə üzrə borcun ödənilməsi və tələbinin həcmnin artırılması barədə ərizə təqdim edərək, cavabdeh "Azercell Telekom" MMC-dən ƏDV daxil olmaqla, 7477011,95 (yeddi milyon dörd yüz yetmiş yeddi min on bir manat doxsan beş qəpik) manat məbləğində əsas borcun, gecikdirilmiş borc məbləğinin 5 (beş) faizini təşkil edən 373850,60 manat (üç yüz yetmiş üç min səkkiz yüz əlli manat altmış qəpik) məbləğində dəbbə pulunun, müvafiq dövrlər üzrə ödənilməmiş pul vəsaitlərinin Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı tərəfindən müəyyən edilən uçot dərəcəsinə əsasən hesablanmış faizlərinin tutulması və iddiaçıya ödənilməsi barədə 1 saylı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə (bundan sonra məndə birinci instansiya məhkəməsi) müraciət etmişdir.

Həmçinin "Azercell Telekom" MMC cavabdeh "Azerfon" MMC-yə qarşı müqavilə bağlanması vəzifəsinin "Azerfon" MMC-nin üzərinə qoyulması tələbinə dair qarşılıqlı iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək, "Azerfon" MMC-nin "Azercell Telekom" MMC-yə qarşı iddia tələblərinin rədd edilməsi, 28 fevral 2007-ci il tarixli 2007-0059 sayılı arabağlantının təşkili və qarşılıqlı hesablaşma haqqında müqaviləyə xitam verildiyi 21 yanvar 2015-ci il tarixindən etibarən yaranmış münasibətlərə tətbiq edilməklə, həmçinin "Azercell Telekom" MMC və "Azerfon" MMC telekommunikasiya şəbəkələri arasında simmetrik (bərabərəsaslı) arabağlantının

təşkili və qarşılıqlı hesablaşma haqqında müqavilə bağlanması vəzifəsinin "Azerfon" MMC-nin üzərinə qoyulmasına dair qətnamənin qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi iş üzrə mübahisə predmeti barəsində müstəqil tələblər irəli sürməyən üçüncü şəxs qismində cəlb edilmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin 13 iyul 2017-ci il tarixli qərarı ilə iddiaçı "Azercell Telekom" MMC cavabdeh "Azerfon" MMC-yə qarşı müqavilə bağlanması vəzifəsinin "Azerfon" MMC-nin üzərinə qoyulması tələbinə dair iddia ərizəsi baxılmamış saxlanılmış, həmin məhkəmənin eyni tarixli qətnaməsi ilə isə ilkin iddia qismən təmin edilərək həmin iddia tələbi üzrə cavabdeh "Azercell Telekom" MMC-dən ƏDV daxil olmaqla, 7477011,95 manat və ödənilmiş dövlət rüsumunun əvəzi 20 manat tutularaq iddiaçı "Azerfon" MMC-yə ödənilməsi, ilkin iddia tələbinin qalan hissədə təmin edilməməsi qərara alınmışdır.

Məhkəmənin qeyd olunan qətnaməsindən narazı qalan cavabdeh apellyasiya şikayəti verərək birinci instansiya məhkəməsinin 13 iyul 2017-ci il tarixli qətnaməsinin qismən, ilkin iddianın qismən təmin edilməsi hissəsində ləğv edilməsi, iş üzrə həmin hissədə yeni qətnamə qəbul edilərək ilkin iddia tələblərinin həmin hissədə rədd edilməsi, qarşılıqlı iddia tələblərinin isə təmin edilməsi

barədə qətnamənin qəbul edilməsini məhkəmə kollegiyasından xahiş etmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 17 noyabr 2017-ci il tarixli qətnaməsi ilə cavabdehin apellyasiya şikayəti qismən təmin edilərək birinci instansiya məhkəməsinin 13 iyul 2017-ci il tarixli qətnaməsi iddianın qismən təmin edilməsi hissəsində ləğv edilmiş və həmin hissədə yeni qətnamə qəbul edilərək iddia qismən təmin edilmiş, ilkin iddia tələbi üzrə cavabdeh “Azercell Telekom” MMC-dən ƏDV-də daxil olmaqla, 138896,50 manatın tutularaq ilkin iddia tələbi üzrə iddiaçı “Azerfon” MMC-yə ödənilməsi, iddia tələbinin cavabdeh “Azercell Telekom” MMC-dən ƏDV daxil olmaqla, 7338115,05 manat borcun tutulması hissəsində təmin edilməməsi qətd edilmişdir.

Həmin qətnamədən iddiaçı kassasiya şikayəti verərək bu şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, “Azercell”-in Müqaviləyə birtərəfli qaydada xitamının qanuni olduğu barədə nəticəyə gəlməklə məhkəmə Müqavilənin 16.1-ci bəndinin təfsirində və tətbiqində səhvə yol vermişdir. Belə ki, “Azercell” tərəfindən Müqaviləyə xitam verilməsi heç də Müqavilənin və qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olmamışdır. Arabağlantı müqavilələri, o cümlədən də asimmetrik qiymətlərin tətbiqi barədə razılışmalar dövlət hakimiyyət tədbiri nəticəsində meydana gəlmişdir. Hər iki məsələ operatorların sərbəst iradəsindən kənara çıxan, publik hüquq sahəsinə daxil olan hallardır və beləliklə də, dövlət tərəfindən müəyyən edilmiş məcburi tələblərə uyğun olmalı münasibətlərdir. Bu baxımdan, “Telekommunikasiya haqqında” Qanunun 3.2.6-cı maddəsinə əsasən, telekommunikasiya fəaliyyəti operatorlar arasında arabağlantı münasibətlərinin tənzimlənməsi prinsipi əsasında həyata keçirilir. Həmin Qanunun 6.1-ci maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasında telekommunikasiya fəaliyyətinin tənzimlənməsi dövlətin səlahiyyətindədir və tənzimləmə, digərləri ilə yanaşı, operatorlar arasında qarşılıqlı arabağlantı münasibətlərinin tənzimlənməsi formasında həyata keçirilir. Qanunun 11.2.1-ci maddəsinə əsasən, telekommunikasiya xidməti bazarına bərabər hüquqlu daxil olmanı təmin etmək məqsədilə hökmran mövqə tutan operator eyni xidməti göstərən digər operatorlar arabağlantı məqsədləri üçün şəbəkələrin qoşulması və trafik mübadiləsi üzrə bərabər şərait yaratmağa borcludur. Qanunun 12.1-ci və 12.2-ci maddələrində qeyd edilir ki, operatorlar öz

şəbəkələri arasında qarşılıqlı arabağlantını müqavilə əsasında həyata keçirirlər. Məhkəmə tərəfindən tərəflərin əvvəlki və sonrakı davranışları da nəzərə alınmamışdır. Belə ki, “Azercell” Müqavilənin tərəfi kimi, Müqavilənin 16.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş müraciətin qarşılıqlı idarə ifadəsi tələb etdiyi Müqavilənin imzalandığı ilk gündən anlamışdır. “Azercell”-in iddia edilən xitam tarixinə qədərki davranışı bunu aşkar sübut edir. Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticədən fərqli olaraq, “Azercell” tərəfindən Müqaviləyə 21 yanvar 2015-ci il tarixdən birtərəfli qaydada xitam verilməsi tamamilə qanunsuz olmuşdur. Məhkəmə isə bu cür nəticəyə gəlməklə “Telekommunikasiya haqqında” Qanunun və Qaydaların müddələrinin, o cümlədən Müqavilənin 16.1-ci maddəsinin təfsirində və tətbiqində kobud səhvə yol vermişdir. Arabağlantı münasibətlərindən fərqli olaraq, asimmetrik qiymətlərin tətbiqi dövlətin kommunikasiya bazarında rəqabəti təmin etmək maraqlarından irəli gəlir. Asimmetrik tariflər məhz RİTN-nin təşəbbüsü əsasında Müqaviləyə 1 sentyabr 2009-cu il tarixli 1 nömrəli Saziş imzalanması vasitəsilə tətbiq edilmişdir. Həmin Sazişin imzalanma tarixindən sonra Müqavilənin 16.1-ci maddəsi, hətta həmin maddənin birtərəfli xitam hüququ verdiyi fərz edilsə belə, artıq etibarsız olmuşdur. Çünki Sazişdən sonra Müqavilənin 16.1-ci maddəsi Sazişin 3-cü bəndinə zidd hala gəlmişdir. Məhkəmə arabağlantı müqaviləsi olmadan tərəflər arasında faktiki münasibətlərin olmasını mümkün hesab etməklə Qaydaların 3.1-ci və 12.1-ci maddələrinin təfsirində və tətbiqində səhv buraxmışdır. Məhkəmə həmçinin qeyd edir ki, “Tərəflər arasında müqaviləyə xitam verilməsi tərəflər arasında faktiki münasibətlərin davam etdirilməsini istisna etməmiş, əksinə münasibətlərin davam etdirilməsi Ədliyyə Nazirliyində 3438 sayla, 06 aprel 2009-cu il tarixdə qeydiyyatda alınmış Qaydaların 3.1-ci bəndinin tələblərinə və operatorlararası münasibətlərin tənzimləyicisi - müvafiq icra hakimiyyəti orqanı olan Rəbitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin mövqeyinə uyğun olmuşdur”. Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin tərəflər arasında faktiki münasibətlərin davam etdirilməsinin yuxarıda qeyd edilən Qaydaların tələblərinə və Rəbitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin mövqeyinə uyğun olması ilə bağlı istinad etdiyi müddəanın hazırkı mübahisəyə heç bir aidiyyəti yoxdur. Belə

ki, məhz apellyasiya instansiyası məhkəməsinin istinad etdiyi Qaydaların 3.1-ci bəndi telekommunikasiya operatorları arasında arabağlantının tələblərini müəyyən edir (maddənin adı da məhz “Arabağlantının tələbləri” adlanır). Həmin Qaydalar və telekommunikasiya haqqında qanunvericilik isə operatorlar arasında arabağlantının məhz arabağlantı müqavilələri ilə tənzimlənməsini tələb edir. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən borcun məbləğinin araşdırılmadığını müəyyən etməklə də səhvə yol vermişdir. Nə Azercell ilə apardıkları yazışmalarda, nə də iddia ərizəsində Azerfonun xeyrinə asimmetrik sonlandırma qiymətlərinin tətbiqinin davam etdirilməsi bazara yeni daxil olmuş operator olmaqla əlaqələndirilməmişdir. Əksinə iddia ərizəsində Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin 03 aprel 2009-cu il tarixli 64 nömrəli Əmri ilə təsdiq edilmiş və 06 aprel 2009-cu il tarixində Ədliyyə Nazirliyində dövlət qeydiyyatına alınmış “Azərbaycan Respublikasının ümumistifadəli telekommunikasiya şəbəkəsində GSM standartında fəaliyyət göstərən mobil telekommunikasiya operatorları arasında bağlanacaq arabağlantı müqavilələrinin əsas şərtlərinin müəyyən edilməsi Qaydası”nın 5.3-cü bəndinə istinad edərək asimmetrik sonlandırma qiymətinin tətbiqi barədə qərara telekommunikasiya bazarındakı vəziyyət (iqtisadi və texnoloji) nəzərə alınmaqla tərəflərin müraciəti və ya RİTN (hazırkı Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi) təşəbbüsü ilə növbəti təqvim ilində yenidən baxıla biləcəyi, son illərdə müşahidə olunan texniki və iqtisadi artımlara baxmayaraq, “Azerfonun” hələ də öz gəlirlərinə münasibətdə daha az qazanlı və respublikanın mobil bazarında ən kiçik paya (18%), “Azercell”in isə ən yüksək paya (50%-dən çox) malik olan mobil operator olaraq qaldığı bildirilmişdir. “Azerfon” və “Azercell” arasında olmuş keçmiş mübahisə üzrə qəbul edilmiş yekun qətnamələrdə əksini tapmış halların hazırkı iş üçün heç bir preyardisial əhəmiyyətinin olmadığını bildirməklə apellyasiya instansiyası məhkəməsi Azərbaycan Respublikası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə MPM-nin) 82.3-cü maddəsinin tətbiqində səhvə yol vermiş və nəticədə yanlış qətnamə qəbul etmişdir. Kassasiya şikayətində daha sonra qeyd edilmişdir 2012-ci ildə “Azerfon” tərəfindən “Azercell”ə qarşı borc tələbinə dair iddia qaldırılmışdır. İddianın predmeti məhz “Azercell”

tərəfindən hazırkı halda olduğu kimi asimmetrik sonlandırma qiymətlərinə etiraz olaraq qarşılıqlı hesablaşma aktlarına imza etməkdən və yaranmış borcu ödəməkdən imtinadan ibarət idi və həmin iş üzrə də Azercell tərəfindən qarşılıqlı iddia ərizəsi təqdim edilməklə asimmetrik sonlandırma qiymətlərini müəyyən edən və tərəflər arasında 2009-cu il tarixində imzalanmış sazişin 2011-ci il tarixindən etibarsız hesab edilməsi xahiş edilmişdir. “Azercell” tərəfindən Müqavilənin ləğv ediləcəyi barədə surəti Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinə ünvanlanmaqla “Azerfona” göndərilmiş 21 noyabr 2014-cü il tarixli, 25382 nömrəli məktubda bu Müqavilənin ləğv edilmə əsasının məhz asimmetrik sonlandırma qiymətlərinin “Azercell” üçün qəbul edilməz olduğu bildirilmişdir. Hazırkı iş üzrə “Azercell” tərəfindən təqdim edilmiş qarşılıqlı iddia ərizəsinin əsası və predmeti də 2012-ci il tarixində Azerfon tərəfindən qaldırılmış iddiaya dair verilmiş qarşılıqlı iddia ərizəsinin əsası və predmeti ilə eynidir. Azerfon kommersiya fəaliyyətinə 2007-ci ildə başladığından və 2009-cu ildə Azercell ilə olan trafik mübadiləsinin tam olaraq alternativ kanallar üzərindən ötürülməsi texniki cəhətdən çətinliklər yarada bilərdisə, üstündən səkkiz il keçdikdən sonra 2012-ci ildə bu trafikin alternativ kanallar üzərindən ötürülməsində hər hansı problem görmürük. Odur ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin “Azercell”in faktiki münasibətləri davam etdirməyə məcbur olmasını əsaslandırmaq üçün Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin yuxarıda qeyd edilən məktubuna istinad etməsi tamamilə əsassızdır. Bakı Apellyasiya Məhkəməsində işə baxılarkən “Azerfona” yüksək keyfiyyətli hüquqi yardım göstərilməsi üçün vəkil Ələmov Elvin Dadaş oğlu ilə müqavilə bağlanmış və sonuncu orderini məhkəməyə təqdim edərək işə qoşulmuşdur. Vəkilin iş materialları ilə tanış olmağa vaxtı olmadığı üçün (müqavilə proses günü bağlanmışdı) məhkəməyə vəsatət verərək işin mürəkkəbliyini və spesifikasiyasını nəzərə alaraq iş materialları ilə tanış olmaq üçün apellyasiya şikayətinə baxılmasını 1 həftə müddətinə təxirə salınmasını xahiş etmişdir. Lakin məhkəmə heç bir əsas olmadan vəsatəti təmin etməmişdir. Bütün yuxarıda göstərilənlərə əsasən iddiaçı “Azerfon” MMC kasasiya şikayətində Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 17 noyabr 2017-ci il tarixli qətnaməsinin “Azercell Telekom” MMC-dən ƏDV daxil 7338115,05 manat borcun tutulmasının təmin edilməməsi hissəsində ləğv

edilməsi və iddianın həmin hissədə də təmin edilməsi barədə qərarın çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası məruzəçi hakimın məruzəsini, iddiaçının və cavabdehin vəkillərinin, üçüncü şəxsin nümayəndələrinin və vəkalinin izahat və çıxışlarını dinləyərək, işin faktiki hallarının qüvvədə olan qanunvericilik normalarına uyğunluğunu yoxlayaraq hesab etmişdir ki, aşağıda qeyd olunanları nəzərə alaraq iş üzrə iddiaçının kasasiya şikayəti təmin edilməməli, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 17 noyabr 2017-ci il tarixli qətnaməsidəyişiklik edilmədən saxlanılmalıdır.

İşdən görüldüyü kimi, apellyasiya instansiyası məhkəməsi hazırkı iş üzrə qəbul etdiyi 17 noyabr 2017-ci il tarixli qətnamə ilə cavabdeh “Azercell Telekom” MMC tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətinin qismən təmin edilməsi, 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 13 iyul 2017-ci il tarixli qətnaməsinin mübahisələndirilən iddianın qismən təmin edilməsi hissəsində ləğv edilməsi, həmin hissədə yeni qətnamə qəbul edilərək, iddianın qismən təmin edilməsi, ilkin iddia tələbi üzrə cavabdeh “Azercell Telekom” MMC-dən ƏDV-də daxil olmaqla 138896,50 manat tutularaq ilkin iddia tələbi üzrə iddiaçı “Azerfon” MMC-yə ödənilməsi, iddia tələbinin cavabdeh “Azercell Telekom” MMC-dən ƏDV-də daxil olmaqla, 7338115,05 manat borcun tutulması hissəsində təmin edilməməsi qənaətinə gələrəkən “Haqsız rəqabət haqqında” Qanunun 3 və 7-ci maddələrinə, “Antiinhisar fəaliyyəti haqqında” Qanunun 5 və 8-ci maddələrinə, “Telekommunikasiya haqqında” Qanunun 12 və 56.2-ci maddələrinə, MPM-nin 191.3, 385.1 və 385.1.2-ci maddələrinə əsaslanmışdır.

Məhkəmə kollegiyasının qənaətinə görə, iddiaçı “Azerfon” MMC-nin kasasiya şikayətində göstərdiyi dəlilləri əsassızdır, belə ki, iddiaçı kasasiya şikayətində qeyd etmişdir ki, “Azercell Telekom” MMC-nin müqaviləyə birtərəfli qaydada xitamının qanuni olduğu barədə nəticəyə gəlməklə məhkəmə Müqavilənin 16.1-ci bəndinin təfsirində və tətbiqində səhvə yol vermişdir. Belə ki, “Azercell Telekom” MMC tərəfindən Müqaviləyə xitam verilməsi heç də Müqavilənin və qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olmamışdır. Hər iki məsələ operatorların sərbəst iradəsindən kənara çıxan, publik hüquq sahəsinə daxil olan hallardır və beləliklə də dövlət tərəfindən

müəyyən edilmiş məcburi tələblərə uyğun olmalı münasibətlərdir.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, iddiaçının bu dəlili əsassızdır ona görə ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmişdir ki, tərəflər arasında bağlanmış 28 fevral 2007-ci il tarixli 2007-0059 sayılı müqavilənin 16.1-ci maddəsinə əsasən hər hansı tərəfin 2 (iki) ay əvvəlcədən etdiyi yazılı müraciəti əsasında müqaviləyə vaxtından əvvəl xitam verilir.

“Azercell Telekom” MMC tərəfindən “Azerfon” MMC-yə ünvanlanan 21 noyabr 2014-cü il tarixli məktubla ilkin iddia tələbi üzrə cavabdeh 28 fevral 2007-ci il tarixli 2007-0059 sayılı müqaviləyə həmin müqavilənin 16.1-ci bəndinə əsasən bu müraciətin “Azerfon” MMC-yə daxil olduğu gündən hesablanmaqla 2 ayın tamam olduğu gündən etibarən xitam veriləcəyi barədə xəbərdar etmişdir.

Eyni zamanda “Azercell Telekom” MMC tərəfindən “Azerfon” MMC-yə ünvanlanan 26 yanvar 2015-ci il tarixli məktubla ilkin iddia tələbi üzrə cavabdeh tərəflər arasında bağlanmış 28 fevral 2007-ci il tarixli 2007-0059 sayılı müqaviləyə, həmin müqavilənin 16.1-ci maddəsinin birinci bəndi əsas götürülməklə 21 yanvar 2015-ci il tarixdən xitam verildiyini bildirmiş, qısa müddət ərzində tərəflər arasında bərabər əsaslarla yeni müqavilə bağlanması üzrə danışıqlara başlanılmasını və müqavilənin bağlanmasına nail olunmasını təklif etmişdir.

Həmçinin apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmişdir ki, “Azerfon” MMC tərəfindən cavabdehə ünvanlanmış AZF/GR-8093 sayılı, 28 yanvar 2015-ci il tarixli məktubda göstərilmişdir ki, 21 noyabr 2014-cü il tarixli 15 sayılı məktub şirkət rəhbərliyinin diqqətinə təqdim edilmədiyindən məsələ baxılmamış qalmış və buna görə də, həmin məktuba rəsmi cavab verilməmişdir. Ümumiyyətlə belə bir məktubun göndərilməsi əşkarlanmışdır.

Bununla əlaqədar olaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsi qeyd etmişdir ki, iddiaçı həm 21 noyabr 2014-cü il tarixli məktubun Şirkət rəhbərliyinin diqqətinə təqdim edilməməsini, həm də ümumiyyətlə belə bir məktubun göndərilməsinin 26 yanvar 2015-ci il tarixli, 2097 sayılı məktubdakı istinada əsasən tərəflərindən əşkarlanmasını qeyd edilməklə ziddiyyətli mövqe bildirmişdir. Halbuki, 21 noyabr 2014-cü il tarixli məktubun üzərində “Azerfon LLC received” qeyd

edilməklə, həmin tarixdə də iddiaçı tərəfindən qəbul edilmişdir.

Məhkəmə kollegiyasının gəldiyi nəticəyə görə, apellyasiya instansiyası məhkəməsi düzgün olaraq belə qənaətə gəlmişdir ki, tərəflər arasında bağlanmış 28 fevral 2007-ci il tarixli 2007-0059 sayılı müqaviləyə 21 yanvar 2015-ci ildən xitam verilməsi, həmin müqavilənin 16.1-ci bəndinin tələblərinə uyğun olmuşdur.

Belə ki, iddiaçının özünün istinad etdiyi “Telekommunikasiya haqqında” Qanunun 12.2-ci maddəsinə əsasən, arabağlantı müqaviləsində müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilən şərtlərə zidd olmayan texniki, iqtisadi (şəbəkələrarası qoşulma haqları, qarşılıqlı arabağlantıda trafikə ötürülməsi zamanı pay bölgüsü, ixtisaslaşdırılmış təcili yardım xidmətlərinə edilən zənglərə görə ödənişlər və s. nəzərə alınmaqla) və qanunvericiliyə uyğun olaraq müqaviləni bağlayan tərəflərin müəyyən etdiyi digər məsələlər nəzərə alınmalıdır.

Tərəflərin qarşılıqlı razılaşdıraraq bağladıkları arabağlantı müqaviləsinin 16.1-ci bəndinə əsasən hər hansı bir tərəfin 2 (iki) ay əvvəlcədən etdiyi yazılı müraciət əsasında müqaviləyə vaxtından əvvəl xitam verilir.

Beləliklə tərəflər müqaviləyə vaxtından əvvəl xitam verilməsi imkanını müqaviləyə daxil etmişlər və iddiaçının mövqeyi müqavilənin aydın və birmənalı şərtinə zidd olmaqla bərabər, həmçinin Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə MM-nin) mülki hüquq subyektlərinin iradə sərbəstliyi (maddə 6.1.2) və müqavilələr azadlığı (maddə 6.1.5) prinsiplərinə ziddir.

İddiaçı “Azerfon” MMC kassasiya şikayətində həmçinin göstərmişdir ki, məhkəmə arabağlantı müqaviləsi olmadan tərəflər arasında faktiki münasibətlərin olmasını mümkün hesab etməklə Azərbaycan Respublikasının Rəhbər və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin 03 aprel 2009-cu il tarixli, 64 sayılı əmri ilə təsdiq edilmiş və 06 aprel 2009-cu il tarixində Ədliyyə Nazirliyinə dövlət qeydiyyatına alınmış “Azərbaycan Respublikasının ümumistifadəli telekommunikasiya şəbəkəsində GSM standartında fəaliyyət göstərən mobil telekommunikasiya operatorları arasında bağlanacaq arabağlantı müqavilələrinin əsas şərtlərinin müəyyən edilməsi” Qaydalarının 3.1-civə 12.1-ci maddələrinin təfsirində və tətbiqində səhv buraxmışdır.

Belə ki, məhz apellyasiya instansiyası məhkəməsinin istinad etdiyi Qaydaların 3.1-ci bəndi telekommunikasiya operatorları arasında arabağlantının tələblərini müəyyən edir. Həmin Qaydalar və telekommunikasiya haqqında qanunvericilik isə operatorlar arasında arabağlantının məhz arabağlantı müqavilələri ilə tənzimlənməsini edir.

Məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, iddiaçının bu dəlili də əsassızdır, belə ki, iddiaçı “Azerfon” MMC kassasiya şikayətində yuxarıda adıçəkilən Qaydaların 3.1-ci maddəsinin səhv təfsir və tətbiqinin konkret olaraq nədən ibarət olmasını göstərməmiş, 12.1-ci maddə isə ümumiyyətlə həmin Qaydalarda mövcud deyildir.

Eyni zamanda apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmişdir ki, faktiki olaraq arabağlantı trafiki mövcud olmuşdur və bu işin mübahisəsiz halıdır.

Belə olan təqdirdə məhkəmə kollegiyası apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi qənaəti düzgün hesab edərək vurğulamışdır ki, tərəflər arasında müqaviləyə xitam verilməsi, onlar arasında faktiki münasibətlərin davam etdirilməsini istisna etməmiş, əksinə münasibətlərin davam etdirilməsi Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyində 3438 sayla, 06 aprel 2009-cu il tarixində qeydiyyatına alınmış “Azərbaycan Respublikasının ümumistifadəli telekommunikasiya şəbəkəsində GSM standartında fəaliyyət göstərən mobil telekommunikasiya operatorları arasında bağlanacaq arabağlantı müqavilələrinin əsas şərtlərinin müəyyən edilməsi Qaydası”nın 3.1-ci bəndinin tələblərinə və operatorlararası münasibətlərin tənzimləyicisi - müvafiq icra hakimiyyəti orqanı olan Azərbaycan Respublikası Rəhbər və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyinin mövqeyinə uyğun olmuşdur.

Belə ki, həmin Qaydaların 3.1-ci bəndinə əsasən zənglərin, aidiyyəti şəbəkə vasitəsilə və (və ya) şəbəkədən keçməklə (tranzit) zəng edən və zəngi qəbul edən tərəflərə fasiləsiz ötürülməsi təmin olunmalıdır.

Şikayətçinin “Azerfon”un bazara yeni daxil olmuş operator olması və “Azercell” ilə müqayisədə həddindən artıq zəif bazar iştirakçısı olması barədə dəlili əsassızdır, bu dəlili təsdiq edən hər-hansı bir sübut işə birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrində baxılması zamanı şikayətçi tərəfindən təqdim edilməmiş, hal-hazırda qaldırılan bu məsələlər işlərə kassasiya qaydasında baxılmasının hədlərinə ziddir.

İş materiallarında ilkin iddia üzrə iddiaçının xeyrinə asimmetrik sonlandırma qiymətlərinin tətbiq edilməsini şərtləndirən halı, yəni sonuncunun bazara yeni daxil olmuş GSM operatoru olmasını və “Azercell” ilə müqayisədə həddindən artıq zəif bazar iştirakçısı olmasını təsdiq edən hər hansı bir sübut mövcud deyildir.

Asimmetrik arabağlantı telekommunikasiya xidməti bazarına bərabərhüquqlu daxilolmanı təmin etmək məqsədilə tətbiq edilir və bazarda xidməti göstərən operatorlar tərəfindən bazara yeni daxil olmuş operatora arabağlantı məqsədləri üçün şəbəkələrin qoşulması və trafik mübadiləsi üzrə bərabər şərait yaratmağa istiqamətlənmişdir.

Eyni zamanda iddiaçı “Azerfon” MMC kasasiya şikayətində göstərmişdir ki, apellyasiyainstansiyası məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən borcun məbləğinin araşdırılmadığını müəyyən etməklə də səhvə yol vermişdir. Nə “Azercell Telekom” MMC ilə iddiaçının apardığı yazışmalarda, nə də iddia ərizəsində “Azerfon” MMC-nin xeyrinə asimmetrik sonlandırma qiymətlərinin tətbiqinin davam etdirilməsi bazara yeni daxil olmuş operator olmaqla əlaqələndirilməmişdir.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, iddiaçının bu dəlili də əsassızdır ona görə ki, “Telekommunikasiya haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 6.1-ci maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasında telekommunikasiya fəaliyyətinin tənzimlənməsi dövlətin səlahiyyətindədir və digər tənzimləmə istiqamətləri ilə yanaşı, telekommunikasiya operatorları arasında qarşılıqlı arabağlantı münasibətlərinin tənzimlənməsi sahəsində də həyata keçirilir.

Telekommunikasiya haqqında qanunvericiliyin tələblərinə əməl olunmasına dövlət nəzarətini həyata keçirən Nəqliyyat, Rabitə və Yüksək Texnologiyalar Nazirliyi həmin Qanunun 12-ci maddəsinin tələblərinə əsasən, “Azərbaycan Respublikasının ümumistifadəli telekommunikasiya şəbəkəsində fəaliyyət göstərən telekommunikasiya operatorları arasında bağlanacaq arabağlantı müqavilələrinin əsas prinsipləri və şərtləri”ni qəbul edərək, 04 mart 2006-cı il tarixində telekommunikasiya operatorlarına göndərmiş, eləcə də operatorlararası arabağlantı tariflərinin tənzimlənməsi üçün 06 aprel 2009-cu il tarixində Ədliyyə Nazirliyində dövlət qeydiyyatına alınmış “Azərbaycan Respublikasının ümumistifadəli telekommunikasiya şəbəkəsində GSM

standartında fəaliyyət göstərən mobil telekommunikasiya operatorları arasında bağlanacaq arabağlantı müqavilələrinin əsas şərtlərinin müəyyən edilməsi Qaydası”nı təsdiq etmişdir.

Həmin Qaydanın 4.1.2-ci maddəsinə görə “mobil-mobil” şəbəkələrarası zənglərin sonlandırma qiymətinin 0,02 manat, bazara yeni daxil olmuş GSM operatorunun şəbəkəsində sonlanan zənglərin hər dəqiqəsi üçün digər mobil operatorları tərəfindən əlavə 0,02 manatdan 0,03 manatadək ödənilməklə asimmetrik sonlandırma qiymətləri tətbiq edilir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmişdir ki, həmin dövrdə “Azerfon” MMC-nin mobil telekommunikasiya bazarına yeni daxil olduğunu nəzərə alaraq, onun telekommunikasiya xidmətləri bazarına bərabərhüquqlu daxil olmasını təmin etmək, arabağlantı məqsədləri üçün şəbəkələrarası trafik mübadiləsinə bərabər şərait yaratmaq məqsədilə, “Azercell Telekom” MMC, “Azerfon” MMC və Nazirliyin nümayəndələrinin iştirakı ilə Nazirlikdə 19 avqust 2009-cu il tarixində keçirilmiş iclasın protokoluna əsasən, Azərbaycan Respublikasının Rabitə və İnformasiya Texnologiyaları Nazirliyinin 03 aprel 2009-cu il tarixli 64 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmiş, Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyində 06 aprel 2009-cu il tarixdə 3438 qeydiyyat nömrəsi ilə dövlət qeydiyyatına alınmış “Azərbaycan Respublikasının ümumistifadəli telekommunikasiya şəbəkəsində GSM standartında fəaliyyət göstərən mobil telekommunikasiya operatorları arasında bağlanacaq arabağlantı müqavilələrinin əsas şərtlərinin müəyyən edilməsi Qaydası” hüquqi qüvvəyə mindikdən sonra tərəflərin şəbəkələri arasında arabağlantının təşkili və qarşılıqlı hesablaşma haqqında 28 fevral 2007-ci il tarixli 2007-0059 sayılı müqaviləyə 01 sentyabr 2009-cu il tarixli 1 sayılı Saziş imzalanmış və həmin Sazişin şərtinə uyğun olaraq, həmin müqavilənin 11.2-ci maddəsinə 06 aprel 2009-cu il tarixdən dəyişiklik edilərək, tərəflərin şəbəkələri arasında birbaşa (mobil-mobil) və ya üçüncü tərəfin şəbəkəsi üzərindən tranzit olaraq (mobil-sabit-mobil) mübadilə olunan trafikin hər dəqiqəsi üçün asimmetrik arabağlantı -“Azerfon”un “Azercell”ə 0,02 manat, “Azercell”in “Azerfon”a 0,05 manat ödəməsi müəyyən edilmişdir.

Bununla yanaşı apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən həmçinin müəyyən

edilmişdir ki, istər tərəflər arasında məhkəməyə qədər aparılmış yazışmalarda, istərsə də iddia ərizəsində iddiaçı, xeyrinə asimmetrik sonlandırma qiymətlərinin tətbiqini onun bazara yeni daxil olmuş GSM operatoru olması ilə əlaqələndirmişdir.

“Azərbaycan Respublikasının ümum-istifadəli telekommunikasiya şəbəkəsində GSM standartında fəaliyyət göstərən mobil telekommunikasiya operatorları arasında bağlanacaq arabaqlantı müqavilələrinin əsas şərtlərinin müəyyən edilməsi Qaydası”nın 4.1.2 (b) bəndinə əsasən GSM standartlı mobil telefon şəbəkələri arasındakı trafik mübadiləsi üzrə aparılan hesablaşmalarda bazara yeni daxil olmuş GSM operatorunun şəbəkəsində sonlandırılan zənglərin hər dəqiqəsi üçün digər mobil operatorları tərəfindən əlavə 0,02 manatdan 0,03 manatadək ödənilməklə asimmetrik sonlandırma qiymətləri (asimmetrik sonlandırma qiymətləri zənglərin sonlandırılması üçün eyni xidmətləri göstərən operatorlar tərəfindən fərqli (əlavə) sonlandırma qiymətlərinin tətbiq edilməsi) tətbiq edilir.

Bundan başqa, apellyasiya instansiyası məhkəməsi qeyd etmişdir ki, cavabdeh tərəfindən təsdiq olunmuş 04 mart 2015-ci il tarixli “Qarşılıqlı hesablaşma Aktı”na əsasən tərəflər arasında müqavilə münasibətlərinin xitam verildiyi 21 yanvar 2015-ci il tarixə asimmetrik sonlandırma tarifləri ilə (trafikin (mobil-sabit-mobil) hər dəqiqəsi üçün “Azerfon” “Azercell”ə 0,02 manat, “Azercell” “Azerfon”a 0,05 manat ödəyir) cavabdehin ilkin iddia üzrə iddiaçıya ƏDV-də daxil olmaqla 138896,90 manat borcu yaranmışdır.

Lakin, hazırkı mübahisəni həll edən birinci instansiya məhkəməsi işin yuxarıda göstərilən hallarını tam və hərtərəfli tədqiq etməmiş, buna görə də apellyasiya instansiyası məhkəməsi haqlı olaraq belə qənaətə gəlmişdir ki, birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən tərəflər arasında münasibətlərə iddiaçının xeyrinə asimmetrik sonlandırma qiymətlərinin tətbiq edilməsi üçün əsasların olub-olmaması araşdırılmamışdır.

İddiaçı “Azerfon” MMC kassasiya şikayətində bundan başqa göstərmişdir ki, tərəflər arasında olmuş keçmiş mübahisə üzrə qəbul edilmiş yekun qətnamələrdə əksini tapmış halların hazırkı iş üçün heç bir preyardisial əhəmiyyətinin

olmadığını bildirməklə apellyasiya instansiyası məhkəməsi MPM-nin 82.3-cü maddəsinin tətbiqində səhvə yol vermiş və nəticədə yanlış qətnamə qəbul etmişdir.

Kassasiya kollegiyası hesab etmişdir ki, iddiaçının bu dəlili də əsassızdır. Belə ki, hazırkı mübahisənin predmetini tərəflər arasında 21 yanvar 2015-ci il tarixdən sonra yaranmış münasibətlər təşkil edir, iddiaçının istinad etdiyi yekun məhkəmə aktları isə daha əvvəlki dövr üzrə yaranmış mübahisələr üzrə məsələlərə aiddir.

1 saylı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 15 mart 2013-cü il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı “Azerfon” MMC-nin cavabdeh “Azercell Telekom” MMC-yə qarşı, tərəflər arasında bağlanmış arabaqlantının təşkili və qarşılıqlı hesablaşma haqqında 2007-ci il tarixli müqavilənin 11.2-ci maddəsinə əsasən 2011-ci il üçün yaranmış 463755,07 manat məbləğində borcun və həmin borca hesablanmış 83475 manat məbləğində əlavə dəyər vergisinin, 20 manat dövlət rüsumunun tutulmasına dair iddiası təmin edilmiş, eyni zamanda “Azercell Telekom” MMC-nin “Azerfon” MMC-yə qarşı borcun tutulması, 01 sentyabr 2009-cu il tarixli 1 saylı Sazişin 01 yanvar 2011-ci ildən etibarən etibarsız hesab edilməsi barədə qarşılıqlı iddiası təmin edilməmişdir. Həmin qətnamə müvafiq olaraq apellyasiya və kassasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən dəyişdirilmədən saxlanılmış və qanuni qüvvəyə minmişdir.

Məhkəmə kollegiyası belə nəticəyə gəlmişdir ki, “Azerfon” MMC tərəfindən qaldırılmış baxılan iddia tələbi də, tərəflər arasında bağlanmış arabaqlantının təşkili və qarşılıqlı hesablaşma haqqında 2007-ci il tarixli müqavilənin 11.2-ci maddəsinə istinadən qaldırılsa da, hazırkı halda həmin müqaviləyə artıq cavabdeh tərəfindən müqavilənin 16.1-ci bəndinin tələbinə müvafiq olaraq 21 yanvar 2015-ci ildən xitam verilmişdir.

Belə olan halda MPM-nin 82.3-cü maddəsinin tətbiq edilməsi yolverilməzdir.

Bütün yuxarıda göstərilənlərə əsasən məhkəmə kollegiyası iş üzrə qəbul etdiyi qərarla kassasiya şikayətini təmin etməmiş və Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasınının 17 noyabr 2017-ci il tarixli qətnaməsini dəyişiklik edilmədən saxlamışdır.

Şəxsi münasibətlər zəminində başlamış döymə, sağlamlığa zərər vurma, əmlakı dağıtma kimi hərəkətlər sonradan ictimai qaydanın kobud pozulmasına və cəmiyyətə qarşı açıq-aşkar hörmətsizlik ifadə edən hərəkətlərə çevrilirsə, şəxsin əməli xuliqanlıq kimi qiymətləndirilməlidir.

Bakı şəhəri Binəqədi Rayon Məhkəməsinin 25 yanvar 2018-ci il tarixli hökmü ilə Həsənov Həsən Mətləb oğlu və Həsənov Bəhruz Mətləb oğlu, hər birisi Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə CM-nin) 128-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək ayrı-ayrılıqda qazanclarının 20 faizi dövlət nəfinə tutulmaqla 1 (bir) il müddətə islah işləri cəzasına məhkum olunmuşlar.

Cinayət işi üzrə tərtib edilmiş ittiham aktına əsasən, Həsənov Bəhruz Mətləb oğlu və Həsənov Həsən Mətləb oğlu birlikdə, bir qrup şəxs halında, yüngül dərəcəli alkoqol sərxoşluğu vəziyyətində 04 avqust 2017-ci il tarixdə saat 23 radələrində məskunlaşdıqları Bakı şəhəri, Binəqədi rayonu, 9-cu mikrorayon, H.Babaşov küçəsində yerləşən Təxirəsalınmaz Tibbi Yardım Stansiyasının yarım tikili yaşayış binasının 6-cı mərtəbəsinin dəhlizində, cəmiyyətdə insanlar arasında bərqərar olmuş birgəyaşayış qaydalarını aşkar surətdə pozaraq, təxminən yarım saat ərzində ictimai qaydanı kobud surətdə pozan, cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə edən, vətəndaşlar üzərində zor tətbiq olunması ilə müşayiət edilən qərəzli hərəkətlər edərək qonşuluqda yaşayan İsayeva Qızqayıt Sərdar qızının qarşısını kəsərək onu nələyiq sözlərlə təhqir etmiş, onu təqib etmiş, daha sonra onu təqib edərək həmin binanın 6-cı və 7-ci mərtəbəsinin dəhlizində Bəhruz Həsənov sillə ilə sifətindən, yumruq və təpiklə bədəninə müxtəlif nahiyələrinə qəsdən zərbələr endirmiş, Həsən Həsənov isə saçından tutub sürütləmiş, onun əl çantasını içində olan əşyalarla birlikdə dəhlizdə yerə atmış, sonra yumruq, sillə ilə sifət, təpiklə ayaq nahiyələrinə qəsdən zərbələr endirmiş, nəticədə Q.İsayevaya sağ gözün ağıl qışasına qansızma ilə müşayiət olunan sağ göz qapaqları və gözaltı nahiyənin qançırı, burun belinin, sol gözün bayır bucağının qançırları, sağ bazunun dərialtı hemotoması və sol bazunun sıyrığı ilə nəticələnən və ümumilikdə dərəcəsinə görə sağlamlığın qısa müddətə pozulmasına səbəb

olan sağlamlığa yüngül zərər vurmaya aid xəsarətlər yetirməklə xuliqanlıq etmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsi belə nəticəyə gəlmişdir ki, təqsirləndirilən şəxslər zərərçəkmiş şəxsə qarşı əvvəlcədən pozulmuş şəxsi münasibətlər zəminində yuxarıda təsvir edilən zorakılıq hərəkətlərini edərək onun sağlamlığına dərəcəsi təyin edilməyən zərər vurmuşlar.

Bu səbəbdən məhkəmə Bəhruz Həsənovun və Həsən Həsənovun əməllərinin hüquqi tövsifini CM-nin qrup halında xuliqanlıq cinayətini nəzərdə tutan 221.2.1-ci maddəsindən qəsdən sağlamlığa yüngül zərər vurma cinayətini təsbit edən 128-ci maddəsinə tövsif etmiş, bu nəticə ilə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası da razılaşaraq 04 aprel 2018-ci il tarixli qərarla Binəqədi Rayon Məhkəməsinin 25 yanvar 2018-ci il tarixli hökmündən zərərçəkmiş şəxs İsayeva Qızqayıt Sərdar qızı tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətini təmin etməmiş, hökmü isə dəyişdirilmədən saxlamışdır.

Həmin qərardan zərərçəkmiş şəxs Q.S.İsayeva kassasiya şikayəti verərək öz şikayətini onunla əsaslandırmışdır ki, ibtidai istintaq orqanı tərəfindən Həsənov Həsən Mətləb oğlu və Həsənov Bəhruz Mətləb oğlu törətdikləri əməllərə görə düzgün olaraq CM-nin 221.2.1-ci maddəsi ilə - qrup halında xuliqanlıq cinayətini törətməkdə təqsirli bilinsələr də, birinci instansiya məhkəməsi sübutlar və sübut etməyə dair cinayət-prosessual qanunun tələblərini pozub əsassız olaraq onların əməllərini qəsdən zərərçəkmiş Q.S.İsayevanın sağlamlığına yüngül zərər vurma kimi, yəni CM-nin 128-ci maddəsi ilə tövsif etmiş və onlara törətdikləri əmələ, şəxsiyyətlərinə müvafiq olmayan həddindən artıq yüngül – islah işləri növündə cəza təyin etmiş, apellyasiya instansiya məhkəməsi isə birinci instansiya məhkəməsinin gəldiyi nəticə ilə razılaşmaqla eyni qanun pozuntularına yol vermişdir.

Kassasiya şikayətində həmçinin iddia olunmuşdur ki, Həsən Həsənov və Bəhruz Həsənov, yaxın qohumları Zərginaz Həsənova və

Səbinə Həsənova ilə birlikdə xuliqanlıqla yanaşı onun əmlakını talamaqla oğurluq cinayətini törətsələr də onlar əsassız olaraq həmin əmələ görə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməmişlər.

Zərərçəkmiş şəxsin kassasiya şikayətinin dəlilləri ilə bağlı kassasiya kollegiyası Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 04 aprel 2018-ci il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Kassasiya şikayətindən göründüyü kimi, zərərçəkmişin irəli sürdüyü – Həsən Həsənovun və Bəhruz Həsənovun xuliqanlıqla yanaşı oğurluq cinayətini törətmələri, bu cinayətlərin törədilməsində onlarla bitlikdə Zərnigar Həsənovanın və Səbinə Həsənovanın iştirak etmələri barədə iddia məhkəmə baxışının hədlərinə dair CPM-nin 318.1-ci maddəsinin müəyyən etdiyi hədudlardan açıq-aşkar kənara çıxır və prosessual qərarların preudisial əhəmiyyətindən bəhs edən CPM-nin 65.1-ci maddəsinin tələbləri, bu normanın təfsiri üzrə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin hüquqi mövqeyi ilə uzlaşır.

Belə ki, CPM-nin 318.1-ci maddəsinə əsasən məhkəmə baxışı zamanı cinayət işinə, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraatın materiallarına və ya xüsusi ittiham qaydasında şikayətə yalnız təqsirləndirilən şəxsə qarşı irəli sürülmüş və ya məhkəməyə verilən ittiham daxilində baxılır.

CPM-nin 65.1-ci maddəsində isə təsbit olunmuşdur ki, cinayət prosesini həyata keçirən orqanın ləğv edilməmiş qərarı həmin məsələ üzrə yeni qərar çıxarılmasına yol vermir. Cinayət prosesini həyata keçirən orqanın qərarı, şəxsin cinayət təqibini istisna edən qərarlardan başqa, hökmün və ya məhkəmənin digər yekun qərarının çıxarılması ilə əlaqədar məcburi qüvvəyə malik deyil.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu da “Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Hərbi Kollegiyasının 07 iyul 2011-ci il tarixli qərarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” 17 aprel 2012-ci il tarixli qərarında məhkəmənin konkret şəxs barəsində cinayət işinə birinci instansiya qaydasında baxarkən məhkəməyə verilməyən və barəsində məhkəməyədək icraatda cinayət təqibini istisna edən qərar çıxarıldığı şəxsin cinayət törətməsindən çıxış etməklə onun cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi üzrə məsələni

həll etməsini, məhkəmə hakimiyyətinə xas olmayan (cinayət-prosessual qanunla ittiham tərəfinə aid edilmiş) ittiham funksiyasını üzərinə götürməsi kimi qiymətləndirmiş və bunu Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, qanunları, o cümlədən CPM-nin 318.1 və 65.1-ci maddələrinin tələbləri nöqtəyi-nəzərindən yolverilməz hesab etmişdir.

Qeyd olunan normaların tələblərinə və Konstitusiyası Məhkəməsinin hüquqi mövqeyinə görə, istər birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri, istərsə də kassasiya instansiyası məhkəməsi ittihamın hədudlarından kənara çıxmaq, təqsirləndirilən şəxsin ittihama daxil edilməyən cinayət əməlinə və ya baxılan işdə təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilməyən şəxsin təqsirlilik məsələsinə baxmaq, xüsusilə də həmin əməl və ya şəxs barəsində cinayət təqibinə xitam verilməsinə dair ibtidai istintaq orqanının ləğv edilməmiş qərarı olduğu halda, həmin əmələ, yaxud da şəxsə münasibətdə araşdırma aparmaq səlahiyyətində deyillər və bu səbəbdən də təqsirləndirilən şəxsin ittihama daxil edilməyən cinayət əməlini törətməsi, məhkəməyə verilməyən şəxsin cinayətin iştirakçısı olması barədə dəlillərdən çıxış etməklə baxılan (məhkəmə baxışının predmetini təşkil edən) ittihama münasibətini müəyyənləşdirə bilməzlər (eynilə kassasiya instansiyası məhkəməsi belə dəlilləri onun kassasiya müraciətinə münasibətini formalaşdıran dəlillər kimi nəzərdən keçirməyə haqlı deyil).

Hazırkı cinayət işinin materiallarından isə görünür ki, ibtidai istintaqın gedişində müstəntiqin 03 noyabr 2017-ci il tarixli sübutların qiymətləndirilməsinə dair qərarı ilə Zərnigar Həsənovaya və Səbinə Həsənovaya qarşı onların Bəhruz və Həsən Həsənov qardaşlarının əməllərində iştirak etmələri müəyyən olunmadığı üçün ittiham irəli sürülməmiş, Bəhruz Həsənovun və Həsən Həsənovun əməllərində xuliqanlıqdan savayı başqa, o cümlədən CM-nin 177-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş oğurluq cinayətinin tərkibi olmadığından, bu əməllər və maddələr üzrə cinayət təqibinə xitam verilmiş və cinayət təqibini istisna edən həmin qərar nə prokuror, nə də ki, məhkəmə nəzarəti qaydasında müvafiq məhkəmə tərəfindən ləğv edilməmişdir.

Baxılan işdə cinayət təqibi orqanı tərəfindən yalnız Həsən Həsənova və Bəhruz Həsənova qarşı, həm də müstəsna olaraq CM-nin 221.2.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin törədilməsi barədə ittiham irəli sürülmüşdür.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası zərərçəkmiş Qızqayıt İsayevanın baxılan cinayətin Həsən Həsənovla və Bəhrüz Həsənovla birlikdə Zərnigar Həsənovanın və Səbinə Həsənovanın törətməsi, H.Həsənovun və B.Həsənovun həmin cinayətlə yanaşı oğurluq etmələri barədə dəlillərini mübahisələndirilən məhkəmə qərarının ləğvini və yaxud dəyişdirilməsini tələb edən dəlillər kimi qəbul etməmişdir.

Zərərçəkmiş Qızqayıt İsayevanın birinci instansiya məhkəməsinin sübutlar və sübutetməyə dair cinayət-prosessual normaların, o cümlədən CPM-nin 143-146-cı maddələrinin tələblərini pozub, əsassız və qanunsuz olaraq Həsən Həsənovun və Bəhrüz Həsənovun əməllərinin hüquqi tövsifini CM-nin 221.2.1-ci maddəsindən həmin Məcəllənin 128-ci maddəsinə dəyişdirməsi və apellyasiya məhkəməsinin hökmə razılaşmaqla eyni pozuntulara yol verməsi barədə dəlillərinə gəldikdə, məhkəmə kollegiyası aşağıdakıları qeyd etmişdir.

CM-nin 3-cü maddəsi cinayət məsuliyyətinin əsası kimi bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətlərinin mövcud olduğu əməli (hərəkət və ya hərəkətsizliyi) göstərməklə icraatı aparan orqanları həmin əməlin cinayət qanunu ilə cinayət tərkibinin zəruri elementləri kimi nəzərdə tutulmuş əlamətlərinin, bu əlamətləri yaradan faktik halların düzgün müəyyən edilməsinə istiqamətləndirir.

Təsadüfi deyil ki, CPM-nin 139.0.1 və 139.0.3-cü maddələri cinayət hadisəsinin baş vermə faktı və hallarını, cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməldə cinayətin əlamətlərini cinayət təqibi üzrə icraat zamanı sübut edilməli olan hallar sırasında göstərmişdir.

CM-nin 8-ci maddəsində təsbit olunmuş cinayət məsuliyyətinin ədalət prinsipi isə tələb edir ki, cinayət törətmiş şəxs haqqında tətbiq edilən cəza və ya digər cinayət-hüquqi xarakterli tədbirlər ədalətli olmalıdır, yəni cinayətin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, onun törədilməsi hallarına və cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsin şəxsiyyətinə uyğun olmalıdır.

Cəzanın təyin edilməsinin ümumi əsaslarını nəzərdə tutan CM-nin 58-ci maddəsində ədalət prinsipinə uyğun olaraq göstərilir ki, cəza təyin edilərkən törədilmiş cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, təqsirkarın şəxsiyyəti, o cümlədən cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallar, habelə təyin olunmuş cəzanın şəxsin islah

olunmasına və onun ailəsinin həyat şəraitinə təsiri nəzərə alınır.

Təsvir edilən normalardan görüldüyü kimi, məhkəmə baxışında törədilmiş cinayət əməlinin, onun xarakterinin və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinin, törədilmə hallarının düzgün müəyyən edilməsi şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi, o cümlədən cəzalandırılması məsələlərinin həllində müstəsna əhəmiyyət kəsb edir.

Məhkəmənin həmin hallara (onların sübut edilmiş sayılmasına və yaxud sübut edilməməsinə) dair qənaətini isə müvafiq qərarlarda, o cümlədən məhkəmənin hökmündə, apellyasiya məhkəməsinin yekun qərarında faktların təsvirindən və gətirilmiş əsaslandırmadan (sübutların təhlilindən, müqayisəsindən) hasil etmək olar.

Məhz buna görə CPM-nin 144-cü maddəsi məhkəmədən sübutları bir-biri ilə müqayisə etməklə təhlil etməyi, 145-ci maddəsi hər bir sübutu mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötəbərliyi üzrə qiymətləndirməyi, ittihamı nəticəyə gəlmək üçün kifayət edən sübutların məcmusu əsasında həll etməyi, 349.3-cü maddəsi məhkəmə qərarının qanuni və əsaslı olmasını, 353.2.2-ci maddəsi isə məhkəmənin nəticəyə gələrkən əsaslandığı sübutları və onun tərəfindən digər sübutların rədd edilməsinin motivlərini qərarda göstərməyi tələb edir.

Məhkəmə qərarında törədilmiş cinayətin mühüm hallarına (xüsusilə cinayət tərkibinin əlamətlərinə) aid faktların tam olaraq göstərilməməsi, qeyri-dəqiq, ziddiyyətli şəkildə təsvir olunması, sübutların müqayisə və təhlil edilmədən sadəcə təsvir edilməsi məhkəmənin törədilmiş əməlin xarakteri və ictimai təhlükəliliyi, cinayətin hüquqi tövsifi, cəzanın, digər cinayət-hüquqi xarakterli tədbirlərin tətbiqi üzrə mövqeyini ciddi şəkildə şübhə altına alır.

Hazırkı iş üzrə çıxarılmış birinci instansiya məhkəməsinin hökmündən isə görünür ki, məhkəmə baxılmış sübutları və xuliqanlıq cinayətinin əlamətlərini təsvir etdikdən sonra baxılan işdə bu əlamətlərinin müəyyən edilmədiyini qeyd edib Bəhrüz Həsənovun və Həsən Həsənovun əməllərinin hüquqi tövsifinin ittihamda göstərilən CM-nin 221.2.1-ci maddəsindən CM-nin 128-ci maddəsinə dəyişdirilməli olduğunu vurğulamışdır.

Lakin, məhkəmə xuliqanlıq cinayətini xarakterizə edən məhz hansı əlamətləri müəyyən etmədiyinə görə və nə kimi faktlara, sübutlara

əsasən təqsirkarların hərəkətlərində xuliqanlıq cinayətinin tərkibinin olmaması haqqında nəticəyə gəldiyini hökmdə əsaslandırılmamışdır.

Halbuki, məhkəmə kollegiyası Həsən Həsənovun və Bəhrüz Həsənovun birlikdə qəsdən zərərçəkmiş Qızqayıt İsayevanın sağlamlığına yüngül zərər vuran xəsarətləri yetirmələrini işin həqiqi halı kimi qəbul etmiş və bu səbəbdən onların əməllərinə qəsdən sağlamlığa yüngül zərər vurma cinayətini nəzərdə tutan CM-nin 128-ci maddəsinə şamil etmişdir.

Xuliqanlıq cinayətinin əsas tərkibini nəzərdə tutan CM-nin 221.1-ci maddəsinə əsasən ictimai qaydanı kobud şəkildə pozan qərəzəli hərəkətlərin şəxsin üzərində zor tətbiq edilməsi (o cümlədən, sağlamlığına zərərin vurulması) ilə müşayiət olunması isə xuliqanlıq cinayətini xarakterizə edən əlamətlərdən biridir.

Belə ki, CM-nin 221.1-ci maddəsinin dispozisiyasına görə xuliqanlıq ictimai qaydanı kobud surətdə pozan, cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə edən, şəxslər üzərində zor tətbiq olunması ilə və ya belə zorun tətbiq edilməsi hədəsi ilə, habelə özgənin əmlakının məhv edilməsi, yaxud zədələnməsi ilə müşayiət edilən hərəkətlərdir.

Bəhrüz Həsənovun və Həsən Həsənovun zərərçəkmiş Qızqayıt İsayevanın sağlamlığına qəsdən yüngül zərər vurmalarını həqiqət kimi qəbul etdiyi halda məhkəmənin Həsənovların hərəkətlərində xuliqanlıq cinayətinin tərkibini şərtləndirən zəruri əlamətlərin olmaması haqqında nəticəyə gəlməsi, onun öz mülahizələrində ardıcıl olmadığını göstərir.

Belə ki, məhkəmənin inkar etmədiyi işin faktik hallarına görə, Bəhrüz Həsənov və Həsən Həsənov, yəni alkoqol sərxoşluğu vəziyyətində olan iki nəfər kişi bir nəfər qadını, yəni özlərindən müqayisəyə gəlməyəcək dərəcədə zəif, milli şüurumuzda qayğı, diqqət, hörmət göstərilməli olan insan olaraq görülən fərdi ictimai yer sayılan çoxmərtəbəli yaşayış binasının dəhlizində, kiminsə artıq yatdığı, kiminsə başqa şəkildə istirahət etdiyi saat 23 rədlərində söymüş, əlləri və ayaqları ilə bədəninə müxtəlif nahiyələrinə, o cümlədən sifətinə, ayaqlarına vurmaqla, zərərçəkmiş qaçmaq istədikdə onu təqib edib saçından tutaraq dəhlizdə sürüməklə təxminən yarım saat ərzində döymüş və ona çoxsaylı – ümumilikdə sağlamlığının qısa müddətə pozulmasına səbəb olan yüngül zərər zərər vurmaya aid xəsarətlər yetirmişlər.

Sağlamlığa zərər vurmanı müşayiət edən həmin (xuliqanlıq ittihamında cinayətin törədilmə yerinə, vaxtına, şəraitinə, davamiyyətinə, qüvvələr nisbətinə, təqsirkarların sərxoşluğuna, zorakı hərəkətlərinin məzmununa dair) faktik halları həqiqət kimi qəbul edən birinci instansiya məhkəməsinin nəyə görə Bəhrüz Həsənovun və Həsən Həsənovun hərəkətlərində xuliqanlıq cinayətinin əlamətlərinin olmaması haqqında nəticəyə gəlmişdir – bu kassasiya şikayətinin müəllifinə aydın olmadığı kimi, məhkəmə kollegiyasına da aydın olmayan (cavabı hökmdən görünməyən) sualdır.

Birinci instansiya məhkəməsindən fərqli olaraq, apellyasiya instansiyası məhkəməsi Bəhrüz Həsənovun və Həsən Həsənovun hərəkətlərində xuliqanlıq cinayətinin tərkibinin olmaması haqqında qənaəti, baxılan işdə xuliqanlıq xarakterizə edən konkret əlamətlərin müəyyən olunmaması, o cümlədən B.Həsənovun və H.Həsənovun xuliqanlıq motivi ilə hərəkət etməmələri (hadisənin əvvəlcədən mövcud olan münaqişəli şəxsi münasibətlər zəminində baş verməsi) və təqsirkarların zorakı hərəkətlərinin ictimai qaydanın pozulmasına səbəb olmaması ilə əsaslandırsa da, yuxarıda təsvir edilən, apellyasiya məhkəməsinin də qəbul etdiyi faktiki halların fonunda bu nəticə (yəni, iki sərxoş kişinin bir qadını ictimai yerdə əllə, ayaqla döyməsində hamılıqla qəbul edilmiş davranış qaydalarına açıq-aşkar hörmətsizliyin – xuliqanlıq motivinin elementlərinin ifadə olunmaması; çoxmənzilli yaşayış binasının dəhlizində, bir qayda olaraq sakinlərin evdə olduqları və istirahət etdikləri vaxtda, yarım saat ərzində qadının döyülməsi ilə cəmiyyətə hörmətsizliyin edilməməsi və ictimai qaydanın kobud şəkildə pozulmaması haqqında qənaət) inandırıcı (işin faktiki halları ilə uzlaşan mülahizə kimi) görsənmir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hadisə zamanı çoxmənzilli binada yaşayan sakinlər heç bir səs eşitmədikləri üçün, onların dincliyinin, yəni ictimai qaydanın pozulmaması haqqında qənaəti cinayət işinin ibtidai istintaqı zamanı dindirilmiş bir sıra şahidlərin, eləcə də zərərçəkmiş şəxsin ifadələrini nəzərə almadığından, sübutların tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılmasına, bu şəkildə tədqiq edilmiş bütün sübutların məcmusuna əsaslanmır.

Belə ki, ibtidai istintaqda şahid qismində dindirilmiş yaşayış binasının sakinləri İsmayılov Allahverdi İsa oğlu, Salahova Elza Həsən qızı, Şahvələdov Sarvan Hübət oğlu, hətta ümumən

təqsirkarların xeyrinə ifadə vermiş Həsən Həsənovun arvadı Həsənova Səbinə Vidadi qızı belə 04 avqust 2017-ci ildə saat 23 radələrində binanın dəhlizində Həsən Həsənovun, Bəhrüz Həsənovun, Qızqayıt İsayevanın iştirak etdikləri səs-küylü hadisənin baş verdiyini, həmin vaxt mənzillərində qalsalar da, bu səs-küyü eşitdiklərini təsdiq etmişlər.

Yalnız ibtidai istintaqda dindirilmiş şahidlərdən (binanın sakinlərindən) Fətullayev Zaur Telman oğlu, onun bacısı Fətullayeva Nuhyyə Telman qızı və arvadı Həziyeva Kəmalə Qardaş qızı qeyd olunan vaxt hər hansı səs-küyün eşidilməsini inkar etmiş, ümumiyyətlə hadisədən bixəbər olduqlarını göstərmişlər.

Zərərçəkmiş şəxs Qızqayıt İsayevanın isə məhkəmələrə araşdırılmasını təklif etdiyi, dediyinə (kassasiya şikayətində iddia etdiyinə) görə Kəmalə Həziyeva ilə telefon danışığının audioyazısını əks etdirən materialdan Zaur Fətullayevin, Kəmalə Həziyevanın nəinki hadisədən xəbərdar olduqları, hətta zərərçəkmiş qaçıb onların mənzilinə girdikdə, onu Bəhrüz Həsənovdan və Həsən Həsənovdan qurtarmağa çalışdıqları, bununla belə kiminləsə münasibətləri korlamamaq üçün zərərçəkmişin xeyrinə ifadə vermək istəmədikləri görünür.

Lakin, ittihamın obyektiv həlli üçün dindirilmələrinə açıq-aşkar zərurətin olmasına baxmayaraq, Kəmalə Həziyeva, Zaur Fətullayev, eləcə də Allahverdi İsmayılov, Elza Salahova, Sarvan Şahvələdov nə birinci instansiya məhkəməsinin, nə də ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iclaslarına çağırılıb-dindirilməmiş, zərərçəkmiş Qızqayıt İsayevadan telefon danışığının audioyazısı götürülüb-tədqiq edilməmişdir.

Həmçinin, apellyasiya məhkəməsi tərəflər arasında əvvəlcədən münaqişəli vəziyyətin olmasına istinad edib, xuliqanlıq motivini və təqsirkarların hərəkətlərində xuliqanlıq cinayətinin tərkibinin olmasını istisna edərkən, onu

nəzərindən qaçırmışdır ki, “Xuliqanlıq işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun 23 mart 2004-cü il tarixli qərarının 3-cü bəndində verilmiş izaha görə hətta şəxsi münasibətlər zəminində başlamış döymə, sağlamlığa zərər vurma, əmlakı dağıtma kimi hərəkətlər sonradan ictimai qaydanın kobud pozulmasına və cəmiyyətə qarşı açıq-aşkar hörmətsizlik ifadə edən hərəkətlərə çevrilirsə, şəxsin əməli xuliqanlıq kimi qiymətləndirilməlidir.

Belə vəziyyətdə, nə qədər ki, məhkumların törətmiş olduqları cinayət əməli ziddiyyətli şəkildə (o cümlədən, tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılmayan materiallar, düzgün təfsir olunmayan faktlar əsasında) müəyyən edilmişdir, bu əməlin xarakterinin, ictimai-təhlükəlilik dərəcəsinin də düzgün müəyyən olunması, əmələ müvafiq olan cinayət-hüquqi normanın və cəzaların seçilməsi haqqında nəticəyə də gəlmək mümkün deyil.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası yuxarıda təsvir edilən nöqsanları CPM-nin 416.0.1, 416.0.2, 416.0.15 və 416.0.21-ci maddələrində göstərilən, məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsini və apellyasiya baxışının yenidən – hazırkı qərarın müddəaları nəzərə alınmaqla keçirilməsini tələb edən pozuntular kimi qiymətləndirərək kassasiya şikayətinin sözügedən dəlilləri ilə razılaşmışdır.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin edilməsinə dair zərərçəkmiş şəxsin və dövlət ittihamçısının çıxışlarını dinləyib kassasiya şikayətinin qismən təmin edilməsi, Həsənov Həsən Mətləb oğlunun və Həsənov Bəhrüz Mətləb oğlunun barəsində olan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 04 aprel 2018-ci il tarixli qərarının ləğv olunması və cinayət işinin apellyasiya məhkəməsində yeni məhkəmə baxışına təyin edilməsi haqqında qərar qəbul etmişdir.

Birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrində sübutlar Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 143-146-cı maddələrinin tələblərinə müvafiq surətdə tədqiq edilmədiyinə görə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv edilmişdir.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 23 iyun 2017-ci il tarixli hökmü ilə Məmmədov Taləddin Lətif oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə CM-nin) 234.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinib 3 (üç) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

İbtidai istintaq orqanı tərəfindən T.L.Məmmədova qarşı irəli sürülmüş ittihama əsasən, o, istintaqa məlum olmayan mənbədən külli miqdarda - 4856,70 qram çəkidə narkotik vasitə olan «qurudulmuş marixuananı» satış məqsədi ilə qanunsuz olaraq əldə edib, iki ədəd ayrı-ayrı hissələrə bölmüş, bir hissəsini üzərində, ikinci hissəsini isə parçadan olan idman əl çantasına yığaraq üzərində saxlayaraq daşımış, 22 yanvar 2016-cı il tarixdə saat 19:00 radələrində Səbail RPİ-nin Narkotiklərlə Mübarizə Bölməsinin əməkdaşları tərəfindən keçirilmiş əməliyyat tədbirləri zamanı Bakı şəhəri Səbail rayonu, Parlament prospekti 4 ünvanının qarşısında saxlanılaraq Səbail RPİ-nin inzibati binasına gətirilmiş, burada üzərində gözdirdiyi idman çantasına və üzərinə baxış keçirilmiş, baxış zamanı əlində saxladığı qara rəngli parçadan olan idman çantasının içərisində 4840,0 qram çəkidə külli miqdarda narkotik vasitə - «qurudulmuş marixuana», əynindəki qəhvəyi rəngli qolsuz kürk-gödəkcənin sağ üst cibindən isə içərisində 16,70 qram çəkidə narkotik vasitə - «qurudulmuş marixuana» olan bir ədəd sellofan büküm aşkar edilərək götürülmüşdür.

Hökmə əsasən isə, T.L.Məmmədov istintaqa məlum olmayan mənbədən satış məqsədi olmadan, qanunsuz olaraq, şəxsi istehlak miqdarından artıq miqdarda, bir ədəd sellofan bükümdə ümumi təmiz çəkisi - 16,70 qram çəkidə narkotik vasitə - «qurudulmuş marixuana»-ni əldə edib daşıyaraq üstündə saxlamaqla gözdirmiş və 22 yanvar 2016-cı il tarixdə saat 19:30 radələrində Səbail RPİ-nin Narkotiklərlə Mübarizə Bölməsinin əməkdaşları tərəfindən Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, İ.Qutqaşınlı küçəsi, 8 saylı evin qarşısında saxlanılaraq Səbail RPİ-nin inzibati binasına gətirilərək, üzərinə baxış keçirilərkən əynindəki qəhvəyi rəngli qolsuz kürk-gödəkcənin sağ üst cibindən bir ədəd sellofan bükümdə 16,70

qram çəkidə narkotik vasitə - «qurudulmuş marixuana» aşkar edilərək götürülmüşdür.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 25 avqust 2017-ci il tarixli qərarı ilə hökmdən dövlət ittihamçısı tərəfindən verilmiş apellyasiya protesti, habelə məhkum və onun müdafiəçisi tərəfindən ayrı-ayrılıqda verilmiş apellyasiya şikayətləri təmin edilməmiş, Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin T.L.Məmmədovun barəsində olan 23 iyun 2017-ci il tarixli hökmü dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 25 avqust 2017-ci il tarixli qərarından məhkum T.L.Məmmədov kassasiya şikayəti verərək həmin şikayətini onunla əsaslandırmışdır ki, məhkəmələr tərəfindən sübutlar və sübut etməyə dair cinayət-prosessual qaydalar pozulmuş, nəticədə polis orqanının ondan götürülmüş narkotik vasitə kimi rəsmiləşdirdiyi narkotik vasitəyə - 16,70 qram qurudulmuş marixuanaya aidiyyəti olmadığı, həmin narkotik vasitənin onun tərəfindən əldə edilib, üzərində saxlanması sübuta yetirilmədiyi halda, əsassız və qanunsuz olaraq törətmədiyi cinayətə görə CM-nin 234.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinmişdir.

T.L.Məmmədov kassasiya şikayətində göstərilənlərə əsasən Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 25 avqust 2017-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini və cinayət işi üzrə icraata bəraətverici əsasla xitam verilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya instansiyası məhkəməsinin məhkəmə kollegiyası məhkumun kassasiya şikayəti ilə əlaqədar Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 25 avqust 2017-ci il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin hökmünə və hökmün dəyişdirilmədən saxlanılmasına dair apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarına baxdıqda, aydın olur ki, T.L.Məmmədovun narkotik vasitəyə - 16,70 qram qurudulmuş marixuanaya görə CM-nin 234.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinməsinə və buna aid işin faktiki hallarının yuxarıda təsvir edilmiş qaydada

müəyyən edilməsinə, yəni Taləddin Məmmədovun üzərində 16,70 qurudulmuş marixuananı saxlayarkən 22 yanvar 2016-cı ildə saat 19.30 rədələrində Yasamal rayonunun ərazisində İ.Qutqaşınlı küçəsi, 8 ünvanının qarşısında Səbail Rayon Polis İdarəsinin əməkdaşları tərəfindən saxlanılaraq Səbail RPİ-nə gətirilməsinin və orada üzərinə baxış keçirilərkən əynindəki qolsuz kürk-gödəkçənin cibindən bir ədəd sellofan bükümdə 16,70 qram qurudulmuş marixuananın aşkar edilərək götürülməsinin müəyyən edilmiş sayılmasına Taləddin Məmmədovun özünün “ibtidai istintaq zamanı verdiyi ifadəsi, baxış və götürmə barədə protokollar, əməliyyatı keçirmiş polis əməkdaşlarının və iş üzrə heç bir marağı olmayan hal şahidlərinin ifadələri, məhkəmə-kimyəvi ekspertizasının rəyi” əsas olmuşdur.

Lakin, cinayət işinin materiallarından görünür ki, ittihamın məhkəmədə təsdiqini tapmayan hissəsi də, yəni 16,70 qram narkotik vasitə ilə eyni zamanda Taləddin Məmmədovun əlindəki çantadan 4840,0 qram qurudulmuş marixuananın aşkar edilib götürülməsi cinayət təqibi orqanı tərəfindən eyni sübutlarla əsaslandırılmış, bununla belə, birinci instansiya məhkəməsi 4840,0 narkotik vasitənin Taləddin Məmmədova aidliyinə olmaması, o, 22 yanvar 2016-cı ildə saat 19.30 rədələrində İ.Qutqaşınlı küçəsi, 8 ünvanının qarşısında Səbail Rayon Polis İdarəsinin əməkdaşları tərəfindən saxlanıldıqda onun əlində çantanın olmasının, polis idarəsində keçirilən baxış zamanı ondan həmin çantanın və 4840,0 qram qurudulmuş marixuananın götürülməsinin inkar olunması haqqında nəticəyə gəlmiş və bu nəticə ilə apellyasiya instansiyası məhkəməsi də razılaşmışdır.

Belə nəticəyə gəlməsini məhkəmə yalnız əlavə şahidlər Məlikov Məmmədəli Arif oğlunun, Qədimov Rəhim Rizvan oğlunun, Məmmədov Rüstəm Abbas oğlunun, Əhmədov Ceyhun Fərrux oğlunun, Namazəliyev İbad Əfsər oğlunun və İsmayılov Yəhya Zülfüqar oğlunun ifadələrində İ.Qutqaşınlı, 8 ünvanındakı evin qarşısında polislər tərəfindən tutulub aparılarkən Taləddin Məmmədovun əlində hər hansı bir çantanın olmaması haqqında məlumat vermələri ilə deyil, həm də həlledici şəkildə cinayət işi üzrə şahid qismində dindirilmiş (Taləddin Məmmədovun saxlanılıb Səbail Rayon Polis İdarəsinə gətirilməsinin və orada onun üzərinə baxışın aparılmasını həyata keçirmiş) Səbail RPİ-nin əməkdaşları Qənbərov Namiq Əvəz oğlunun, Məmmədov Ruslan Bəhram oğlunun, Axundov

Rahim Asif oğlunun və Osmanov Qara Mustafa oğlunun maraqlı şəxslər olmaqla düzgün ifadə verməmələri; 22 yanvar 2016-cı il tarixli baxış və götürmə protokolunun nə vaxt tərtib olunmasının göstərilməməsi, ümumiyyətlə T.Məmmədovun barəsində polis əməliyyatının lazımınca keçirilməməsi, o cümlədən əməliyyat işinin açılmaması; Taləddin Məmmədovun məhkəməyədək icraatda Xızı rayonunda meşədə çətənə kollarından yığıb qurduğu marixuananın əsas hissəsini çantada, ondan ayıraraq bir bükümə qablaşdırdığı hissəni isə əynindəki gödəkçənin cibində saxlaması və həmin narkotik vasitələrin baxış zamanı ondan götürülməsi haqqında etirafedici ilkin izahat və ifadəni Səbail Rayon Polis İdarəsinə gətirildikdən sonra 22 yanvar 2016-cı il saat 19.30 rədələrindən 23 yanvar 2016-cı il saat 08.45 rədələrində fasiləsiz olaraq məruz qaldığı təzyiqlər nəticəsində verməsi, yəni əldə edilməsi üsullarına görə həmin materialların Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə CPM-nin) 125-ci maddəsinin tələblərinə cavab verməməklə sübut kimi etibarsız olması, məzmununa görə işin həqiqi hallarını əks etdirməməklə inandırıcı olmaması kimi dəlillərlə əsaslandırılmışdır.

Məhkəmənin çanta və bu çantanın içərisindəki 4840,0 qram qurudulmuş marixuana ilə əlaqədar gəldiyi qənaəti onun həmin narkotik vasitə ilə bağlı olan ittihamı təsdiq edən sübutlar kimi qəbul etməkdən imtina etdiyi materiallarla müqayisə etdikdə, məlum olur ki, məhkəmə Taləddin Məmmədovun ittihamda göstəriləni yerdə - Səbail rayonu, Parlament prospekti, 4 ünvanının qarşısında deyil, Yasamal rayonunun ərazisində, özünün yaşadığı İ.Qutqaşınlı küçəsi, 8 ünvanında yerləşən evin qarşısında saxlanıldığını, saxlanılarkən onun əlində hər hansı bir çantanın, müvafiq olaraq da 4840,0 qram narkotik vasitənin olmadığını qəti şəkildə müəyyən etdiyi halda, şahid qismində dindirilmiş polis əməkdaşları - Qənbərov Namiq Əvəz oğlu, Məmmədov Ruslan Bəhram oğlu, Axundov Rahim Asif oğlu və Osmanov Qara Mustafa oğlu israrla Taləddin Məmmədovun Parlament prospekti, 4 ünvanının qarşısında saxlanılması, onun əlində çantanın olması, Səbail Rayon Polis İdarəsində keçirilən baxış zamanı əlindəki çantadan həmin 4840,0 qram narkotik vasitənin aşkar edilib götürülməsi haqqında ifadələr vermişlər.

Eynilə 22 yanvar 2016-cı il tarixli baxış və götürmə barədə protokolda baxış zamanı Taləddin Məmmədovun “əlindəki” çantadan sözügedən

narkotik vasitənin aşkar edilməsi və götürülməsi, T.Məmmədovun həmin narkotik vasitəni Xızı rayonundan öz istehlakı üçün gətirməsini bildirməsi əks olunmuş və həmin protokolu qeyd-şərtsiz hal şahidləri Cəfərov Mircəfər Mirəziz oğlu və Əhmədov Elman Məmmədkərim oğlu da imzalamışlar.

İbtidai istintaq zamanı dindirilərəkən də Mircəfər Cəfərov və Elman Əhmədov 22 yanvar 2016-cı ildə təsadüfən polis tərəfindən Səbail Rayon Polis İdarəsinə baxışda iştirak etməyə dəvət olunduqlarını, baxış zamanı Taləddin Məmmədovun “əlindəki” çantadan narkotik vasitənin aşkar olunduğunu, onun həmin narkotik vasitəni Xızı rayonundan gətirməsini etiraf etməsi barədə ifadələr vermişlər.

Göründüyü kimi, məhkəmə qeyd olunan şahidlərin, baxış və götürmə protokolunun aşkar surətdə həqiqəti gizlətdiyini, təhrif etdiyini müəyyən etdiyi, məhkəmədə dindirilmiş əlavə şahidlərdən Əhmədov Ceyhun Fərrux oğlunun və Məlikov Məmmədəli Arif oğlunun Taləddin Məmmədovun İ.Qutqaşınlı küçəsi, 8 ünvanındakı evinin qarşısından tutulub aparılmasında Cəfərov Mircəfər Mirəziz oğlunun da (hal şahidinin) iştirak etməsini göstərdikləri halda ziddiyyətli nəticələrə gəlib onları çantadan aşkar olunmuş 4080,0 qram qurudulmuş marixuanaya münasibətdə qərəzli, qeyri-mötəbər, gödəkçədən aşkar edilmiş 16,70 qram marixuanaya münasibətdə isə mötəbər, tərəfsiz, inandırıcı mənbələr kimi qiymətləndirmişdir.

Qeyd olunanlar eyni dərəcədə Taləddin Məmmədovun ibtidai istintaqda verdiyi etirafedici ifadələrinin qiymətləndirilməsinə də aiddir.

Bu məsələdə də məhkəmə ziddiyyətli mövqe nümayiş etdirmiş, bir tərəfdən Taləddin Məmmədov etirafedici izahat və ifadələrini Səbail Rayon Polis İdarəsində məruz qaldığı “fasiləsiz təzyiqlər” nəticəsində verdiyi üçün, onları ittihamın 4080,0 qram qurudulmuş marixuanaya aid hissəsini təsdiq edən sübut kimi qəbul etməkdən imtina etmiş, gödəkçədən aşkar olunmuş 16,70 qram narkotik vasitəyə gəldikdə isə Taləddin Məmmədovun “fasiləsiz təzyiqlərə” məruz qalması (CPM-nin 125-ci maddəsinə görə sübutun yolverilməzliyinə dəlalət edən hal) ona həmin etirafedici ifadələri ittihamı qismən təsdiq edən sübut kimi qəbul etməyə əngəl olmamışdır.

Məhkəmə gödəkçənin cibindən götürülmüş 16,70 qram narkotik vasitə ilə bağlı bir cür, çantadan götürülmüş 4080,0 qram narkotik vasitə ilə əlaqədar başqa cür nəticəyə gəlməsini (birinci

ilə bağlı ittihamı qismən sübut olunmuş saymasını) onunla izah etmişdir ki, məhkəmədə dindirilmiş əlavə şahidlər Məlikov Məmmədəli Arif oğlu, Qədimov Rəhim Rizvan oğlu, Məmmədov Rüstəm Abbas oğlu, Əhmədov Ceyhun Fərrux oğlu, Namazəliyev İbad Əfsər oğlu və İsmayılov Yəhya Zülfüqar oğlu ifadələrində İ.Qutqaşınlı, 8 ünvanındakı evin qarşısından polislər tərəfindən tutulub aparılarkən Taləddin Məmmədovun əlində hər hansı bir çantanın olmaması haqqında ifadələr verdikləri halda, onun gödəkçəsinin cibində narkotik vasitənin olub-olmaması barədə məlumat verməmişlər.

Amma, hər bir halda əlavə şahidlər “Taləddin Məmmədovun cibində narkotik vasitənin olub-olmadığını görməmişik” desələr də, “narkotik vasitənin olduğunu görmüşük” də deməmişlər. Yəni, məhkəmə 16,70 qram narkotik vasitə üzrə ittihamın qismən sübut olunması haqqında qənaətini əsaslandırarkən adları çəkilən əlavə şahidlərə istinad etsə də, əslində həmin şəxslər 16,70 qram qurudulmuş marixuana ilə bağlı hər hansı məlumata malik olmadıqlarına görə, bu hissədə ittihamın qismən sübut olunması barədə mövqeyini müstəsna olaraq 4080,0 qram narkotik vasitə ilə bağlı qəbul etmədiyi yuxarıda şərh olunmuş sübutlar vasitəsi ilə əsaslandırmışdır.

Birinci instansiya məhkəməsinin və onunla razılaşan apellyasiya məhkəməsinin sübutların qiymətləndirilməsi məsələsində ziddiyyətli yanaşma sərgiləmələri həm də ondan görsənir ki, məhkəmələrin ittihamı qismən təsdiq edən sübut kimi qəbul etdikləri Taləddin Məmmədovun ibtidai istintaqda verdiyi etirafedici ifadələrinə və məhkəmə-bioloji ekspertizasının 23 yanvar 2016-cı il tarixli 1621 nömrəli rəyinə, hətta T.Məmmədova qarşı irəli sürülmüş ittihamda cinayətin təsvirinə görə çantadan aşkar edilmiş 4840,0 qram qurudulmuş marixuana və gödəkçədən aşkar olunmuş 16,70 qram narkotik vasitə tərkiblərinə görə eyni olmaqla ümumi çəkisi 4856,70 qram olan qurudulmuş marixuananın ayrılmış tərkib hissələridir.

Məhkəmələr çantanın və onun içərisindəki 4840,0 qram narkotik vasitənin Taləddin Məmmədova məxsus olduğunu qəbul etməkdən imtina etmişlər (birinci instansiya məhkəməsi həmin narkotik vasitənin aidiyyətinin müəyyən edilməsi və onunla bağlı cinayət təqibinin aparılması üçün hökm qanuni qüvvəyə mindikdən

sonra müvafiq materialların prokurora gönrəlməsini qərara almışdır).

Belə olan halda, yəni çanta və onun içərisindəki narkotik vasitə (əsas kütlə) Taləddin Məmmədova aid olmadığı vəziyyətdə, T.Məmmədovun həmin kütlədən (malik olmadığı bir predmetdən) 16,70 qramını ayıraraq üzərində saxlaması necə mümkün ola bilərdi – bu suala birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri cavab axtarmamışlar.

Təsvir edilənlər məhkəmələr tərəfindən sübutların yoxlanılmasını, tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılmasını, hər bir sübutun mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötəbərliyi üzrə qiymətləndirilməsini, işin mühüm halları üzrə məhkəmə qənaətinin sübut etmə predmeti barədə mötəbər və yekun nəticəyə gəlməyə imkan verən (kifayət edən) sübutların üzərində qurulmasını tələb edən cinayət-prosessual qaydalara əməl olunmadığını göstərir.

Belə ki, CPM-nin 33-cü maddəsində təsbit edilmiş cinayət mühakimə icraatında sübutların qiymətləndirilməsi prinsipi hakimlərdən tələb edir ki, cinayət-mühakimə icraatının həyata keçirilməsində cinayət işi üzrə toplanmış sübutları CPM-nin tələblərinə əsasən qiymətləndirsinlər. Cinayət mühakimə icraatı həyata keçirilərkən CPM-nin 125, 144, 146-cı maddələrinin müddələrinin pozulması yolverilməzdir (CPM-nin 33.2-ci maddəsi).

CPM-nin 125.2.1-ci maddəsinə əsasən (CPM-nin 125.1-ci maddəsi ilə birlikdə götürülməklə) insan və vətəndaşların Konstitusiya hüquqlarının və azadlıqlarının, yaxud bu Məcəllənin digər tələblərinin pozulması ilə cinayət prosesi iştirakçılarının qanunla təminat verilən hüquqlarından məhrum etmə və onları məhdudlaşdırmaqla bu sübutların həqiqiliyinə hər hansı yolla təsir göstərəcəyi və göstərə biləcəyi halda əldə edilmiş məlumatların, sənədlərin və digər əşyaların cinayət işi üzrə sübut kimi qəbul edilməsinə yol verilmir.

CPM-nin 137-ci maddəsində nəzərdə tutulmuşdur ki, əməliyyat-axtarış fəaliyyəti nəticəsində əldə edilmiş materiallar “Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun əldə olunduqda və bu Məcəllənin tələblərinə uyğun təqdim edildikdə və yoxlanıldıqda, cinayət təqibi üzrə sübut kimi qəbul edilə bilər.

CPM-nin 144-cü maddəsi cinayət-mühakimə icraatını aparan orqanlardan, o cümlədən

məhkəmədən cinayət təqibi üzrə toplanılmış sübutları tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlamağı tələb edir. Yoxlama zamanı toplanmış sübutlar təhlil olunur və bir-biri ilə müqayisə edilir, yeni sübutlar toplanır, əldə olunmuş sübutların mənbəyinin mötəbərliyi müəyyənləşdirilir.

CPM-nin 145.1-ci maddəsinə əsasən hər bir sübut mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötəbərliyi üzrə qiymətləndirilməlidir. Cinayət təqibi üzrə toplanılmış bütün sübutların məcmusuna isə ittihamın həlli üçün onların kifayət etməsinə əsasən qiymət verilməlidir. İttihamın sübut olunmasında yaranan şübhələri digər sübutlarla aradan qaldırmaq mümkün olmadıqda, onlar şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə təfsir edilir (CPM-nin 145.3-cü maddəsi).

Cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutların kifayət etməsi dedikdə, müəyyən edilməli hallar üzrə mümkün sübutların elə bir həcmi nəzərdə tutulur ki, onlar sübut etmə predmetinin müəyyən edilməsi üçün mötəbər və yekun nəticəyə gəlməyə imkan versin (CPM-nin 146.1-ci maddəsi).

Qeyd olunan cinayət-prosessual qaydalara əməl olunmadan əldə edilmiş – T.L.Məmmədovun satış məqsədi olmadan 16,70 qram narkotik vasitəni qanunsuz olaraq “əldə edib, daşıyaraq üstündə saxlamaqla gəzdirməsi”nin, onun CM-nin 234.1-ci maddəsi ilə təqsirliliyinin sübuta yetirilməsinə dair nəticə də mötəbər sayıla, inandırıcı qənaət kimi qiymətləndirilə bilməz.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası belə nəticəyə gəlmişdir ki, Taləddin Məmmədovun kassasiya şikayəti qismən əsaslı hesab edilməli, müdafiə tərəfinin dəlillərinin tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlanılması üçün CPM-nin 416.0.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əsasla (birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrində sübutlar CPM-nin 143-146-cı maddələrinin tələblərinə müvafiq surətdə tədqiq edilmədiyinə görə) mübahisləndirilən qərar ləğv edilməli, apellyasiya məhkəməsində cinayət işinə məhkəmə baxışı təkrarən keçirilməlidir.

Buna görə də, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin edilməməsinə dair dövlət ittihamçısının çıxışını dinləyib şərh edilən əsaslara görə kassasiya şikayətinin qismən təmin edilməsi, T.L.Məmmədovun barəsindəki Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 25 avqust 2017-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsi və cinayət işinin apellyasiya qaydasında baxılması üçün yeni məhkəmə baxışına təyin edilməsi haqqında qərar qəbul etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 66.5-ci maddəsinin müddəaları şəxsin birinci hökmdən əvvəl törətdiyi cinayətə görə təqsirli bilindiği halda ona həmin Məcəllənin 66.2 və 66.3-cü maddələrinin qaydaları əsasında qəti cəzanın təyin edilməsini nəzərdə tutmaqla, əvvəlki hökmlə (apellyasiya və ya kassasiya məhkəməsinin qərarı ilə) təyin olunmuş cəzanın dəyişdirilməsini (hansısa şəkildə mahiyyət üzrə həmin hökmə, qərara müdaxiləni) ehtiva etmir.

Neftçala Rayon Məhkəməsinin 03 mart 2016-cı il tarixli hökmü ilə Mənəfov Azər Adil oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətnədə CM-nin) 178.2.3, 178.2.4-cü maddələri ilə təqsirli bilinib 3 (üç) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına, CM-nin 313-cü maddəsi ilə təqsirli bilinib 1 (bir) il müddətə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında rəhbər vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına, CM-nin 128-ci maddəsi ilə təqsirli bilinib 4 (dörd) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən isə bu cəzaları qismən toplamaq yolu ilə 1 (bir) il müddətə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında rəhbər vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 3 (üç) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir. CM-nin 66.5-ci maddəsinə əsasən həmin cəzalar Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 19 yanvar 2016-cı il tarixli qərarı ilə təyin edilmiş 2 (iki) il müddətə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında rəhbər vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 3 (üç) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə qismən toplanmış və A.A.Mənəfova qəti olaraq 2 (iki) il 6 (altı) ay müddətə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında rəhbər vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 4 (dörd) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmiş, əvvəlki hökmlə təyin edilmiş cəzanın çəkilmiş hissəsi hazırkı hökmlə təyin edilmiş cəzaya hesablanmaqla cəzaçəkmə müddətinin 19 yanvar 2016-cı il tarixdən hesablanması və onun cəzasını ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməsi qərara alınmışdır.

Hökmə əsasən A.A.Mənəfov Neftçala Rayon Xolqarabucaq bələdiyyəsinin sədri işlədiyi vaxt öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə Neftçala rayonu, Xolqarabucaq sakini Şahbazov Xubali Rəcəb oğlunun etibarından sui-istifadə edərək onun xeyli miqdar təşkil edən 2000 manat məbləğində pulunu ələ keçirmiş, vəzifəli şəxs kimi rəsmi sənədə sair şəxsi niyyətlə bilə-bilə

yalan məlumatlar daxil etməklə vəzifə saxtakarlığı etmiş, habelə həmkəndlisi Cəfərov Səftər Adşirin oğluna sağlamlığının qısa müddətə pozlmasına səbəb olan sağlamlığa yüngül zərərverməyə aid bədən xəsarətləri yetirmişdir.

Belə ki, A.A.Mənəfov 15 fevral 2012-ci il tarixdən 29 yanvar 2015-ci il tarixədək Neftçala Rayon Xolqarabucaq Bələdiyyəsinin sədri vəzifəsində işləyərkən öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə 30 noyabr 2014-cü il tarixdə bələdiyyə üzvlərinin hər hansı yığıncağı, hərrac və ya müsabiqə keçirilmədən, qərar qəbul edilmədən Neftçala rayonu, Xoltəzəkənd kənd sakini Şahbazov Xubali Rəcəb oğluna Xolqarabucaq bələdiyyəsinin fondundan 10,49 hektar torpaq sahəsinin icarəyə ayrılmasına dair 30 noyabr 2014-cü il tarixli saxta müqavilə tərtib edərək imzası və bələdiyyənin möhürü ilə təsdiq edib verməklə Xubali Şahbazovun etibarından sui-istifadə etməklə onun xeyli miqdar təşkil edən 2000 manat məbləğində pulunu ələ keçirmiş, yəni öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə xeyli miqdarda ziyan vurmaqla dələduzluq etmişdir.

Bundan başqa, o, 15 fevral 2012-ci il tarixdən 29 yanvar 2015-ci il tarixədək Neftçala Rayon Xolqarabucaq Bələdiyyəsinin sədri vəzifəsində işləyərkən vəzifəli şəxs olmaqla sair niyyətlə, arpa və buğda əkininə görə subsidiya almasına köməklik etmək niyyəti ilə bələdiyyə üzvlərinin hər hansı yığıncağı, hərrac və ya müsabiqə keçirilmədən, müvafiq qərar qəbul edilmədən Neftçala rayonu, Xolqarabucaq kənd sakini Ağayev Niyazi Xanhusəyn oğluna Xolqarabucaq bələdiyyəsinin fondundan 10 hektar torpaq sahəsinin 5 il müddətinə icarəyə ayrılmasına dair 30 oktyabr 2014-cü il tarixli, 06 №-li müqavilə tərtib edərək öz imzası və bələdiyyənin möhürü ilə təsdiq edib təqdim etmiş, bununla da rəsmi sənədlərə bilə-bilə yalan məlumat daxil etməklə vəzifə saxtakarlığı etmişdir.

Bundan başqa, o, 12 noyabr 2015-ci il tarixdə, saat 16 radələrində Neftçala rayonu, Dördlər kəndində həmkəndlisi Cəfərov Səftər Adşirin oğlu ilə şəxsi münasibətlər zəminində

mübahisə edərkən qəsdən yumruq vurmaqla ona sifətinin sağ gözaltı nahiyəsinin qaçı, burunun yumşaq toxumalarının sıyrığı, şişkinliyi, qaçı, burun sümüyünün yerini az dəyişən sınığı ilə nəticələnən səhhətinin qısa müddətə pozlmasına səbəb olan sağlamlığa yüngül zərərverməyə aid bədən xəsarətləri yetirmişdir.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 23 fevral 2017-ci il tarixli qərarı ilə məhkum A.A.Mənəfovun apellyasiya şikayəti təmin edilmiş, hökm dəyişdirilmiş, CM-nin 75.1.1-ci maddəsinə əsasən müddətin keçməsi əsası ilə ona CM-nin 313-cü maddəsi ilə cəzanın təyin edilməsinə dair müddəalar hökmdən xaric edilmiş, CM-nin 178.2.4-cü maddəsi ilə cinayət təqibinə xitam verilmiş, A.A.Mənəfovun həmin maddə ilə təqsirli bilinməsinə və bu maddə ilə ona cəzanın təyin edilməsinə dair müddəalar hökmdən xaric edilmiş, A.A.Mənəfova CM-nin 178.2.3-cü maddəsi ilə 3 (üç) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmiş, bu cəza CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən CM-nin 128-ci maddəsi ilə təyin edilmiş 4 (dörd) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə qismən toplanılaraq ona 3 (üç) il 2 (iki) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmiş, CM-nin 66.5-ci maddəsinə əsasən isə hazırkı qərarla təyin edilmiş 3 (üç) il 2 (iki) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 19 yanvar 2016-cı il tarixli qərarı ilə təyin edilmiş 2 (iki) il müddətə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında rəhbər vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 3 (üç) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə qismən toplanılmış və A.A.Mənəfova qəti olaraq 2 (iki) il müddətə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında rəhbər vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 3 (üç) il 9 (doqquz) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilərək həmin cəza CM-nin 70-ci maddəsinə əsasən 1 (bir) il sınaq müddəti müəyyən edilməklə şərti olaraq tətbiq edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 11 iyul 2017-ci il tarixli qərarı ilə dövlət ittihamçısının kassasiya protesti təmin edilmiş, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra məndə CPM-nin) 416.0.2 və 416.0.21-ci maddələrinə əsasən A.A.Mənəfovun bəndindəki Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 23 fevral 2017-ci il tarixli qərarı ləğv edilmiş, cinayət işi yeni apellyasiya baxışına təyin edilmişdir.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 09 oktyabr 2017-ci il tarixli qərarı ilə məhkum A.A.Mənəfov tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti təmin edilmiş, Neftçala Rayon Məhkəməsinin 03 mart 2016-cı il tarixli hökmü məhkum A.A.Mənəfov tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətinə əsasən dəyişdirilərək CM-nin 75.1.1-ci maddəsinə əsasən müddətin keçməsi əsası ilə ona CM-nin 313-cü maddəsi ilə cəzanın təyin edilməsinə dair müddəalar hökmdən xaric edilmiş, CM-nin 178.2.4-cü maddəsi ilə isə cinayət təqibinə xitam verilmiş və onun həmin maddə ilə təqsirli bilinməsinə və ona bu maddə ilə cəzanın təyin edilməsinə dair müddəalar hökmdən xaric edilmişdir. Bununla yanaşı, A.A.Mənəfova CM-nin 178.2.3-cü maddəsi ilə 3 (üç) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmiş, həmin cəza ilə CM-nin 128-ci maddəsi ilə təyin edilmiş 4 (dörd) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən qismən toplanılaraq 3 (üç) il 2 (iki) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası, CM-nin 66.5-ci maddəsinə əsasən isə hazırkı qərarla təyin edilmiş 3 (üç) il 2 (iki) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 19 yanvar 2016-cı il tarixli qərarı ilə təyin edilmiş 2 (iki) il müddətə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında rəhbər vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 3 (üç) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə qismən toplanılıb məhkuma qəti olaraq 2 (iki) il müddətə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında rəhbər vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 3 (üç) il 9 (doqquz) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmiş, CM-nin 69.3-cü maddəsinə əsasən A.A.Mənəfovun 19 yanvar 2016-cı il tarixdən 23 fevral 2017-ci il tarixədək həbsdə saxlanıldığı 1 (bir) il 1 (bir) ay 4 (dörd) gün təyin olunmuş azadlıqdan məhrum etmə müddətinə bir günə bir gün hesabı ilə hesablanaraq onun üzərində qəti olaraq 2 (iki) il müddətə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında rəhbər vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə, 2 (iki) il 7 (yeddi) ay 26 (iyirmi altı) gün müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası saxlanılmışdır. A.A.Mənəfova təyin olunmuş 2 (iki) il 7 (yeddi) ay 26 (iyirmi altı) gün müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası CM-nin 70-ci maddəsinə əsasən 1 (bir) il sınaq müddəti müəyyən edilməklə şərti olaraq tətbiq edilmişdir. Sınaq müddətində Mənəfov Azər Adil oğlunun üzərinə davranışı ilə

əlaqədar nəzarəti həyata keçirən orqanlara məlumat vermədən daimi yaşayış və iş yerini dəyişməmək, iş yeri barədə mütəmadi olaraq məlumat vermək vəzifələri qoyulmuş və onun davranışına nəzarətin yaşayış yeri üzrə Neftçala Rayon İcra Şöbəsinə həvalə edilməsi qərara alınmışdır. Hökm qalan hissədə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 09 oktyabr 2017-ci il tarixli qərarından dövlət ittihamçısı kassasiya protesti verərək həmin protesti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən A.A.Mənəfovun səmimi peşmançılığı, müsbət xarakterizə olunması, könüllü olaraq cinayət nəticəsində vurulmuş ziyanı ödəməsi, təqsirini boynuna alması və cinayətin araşdırılmasına köməklik etməsi əsassız olaraq cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi qiymətləndirilmiş, cinayətlərin xarakteri və ictimai təhlükəliliyi, təqsirkarın şəxsiyyəti, habelə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının hazırki iş üzrə əvvəl çıxarılmış apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının dövlət ittihamçısının kassasiya protestinə əsasən ləğv edilməsi, işin yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsi haqqında 11 iyul 2017-ci il tarixli qərarının müddəaları nəzərə alınmamış, nəticədə Azər Mənəfova şəxsiyyətinə, cinayətlərin xarakterinə və ictimai təhlükəliliyinə uyğun olmayan həddindən artıq yüngül cinayət-hüquqi xarakterli tədbir tətbiq edilmiş, ona təyin olunmuş azadlıqdan məhrum etmə cəzasının şərti olaraq tətbiq edilməsi qərara alınmışdır.

Kassasiya protestinin müəllifi Azər Mənəfovun barəsində şərti məhkum etmənin tətbiq edilməsinin əsassız və qanunsuz olması haqqında fikrini həmçinin onunla əsaslandırılmışdır ki, A.Mənəfova bundan əvvəl CM-nin 179.2.2, 179.2.3, 179.2.4-cü və 313-cü maddələri ilə qəti olaraq 2 il müddətə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında rəhbər vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 2100 manat miqdarında cərimə cəzasının təyin edilməsinə dair Neftçala Rayon Məhkəməsinin 01 oktyabr 2015-ci il tarixli hökmü dövlət ittihamçısının apellyasiya protestinə əsasən Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 19 yanvar 2016-cı il tarixli qərarı ilə dəyişdirilmiş, Azər Mənəfova CM-nin 179.2.2, 179.2.3, 179.2.4, 313-cü maddələri ilə qəti olaraq 2 il müddətə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında rəhbər vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 3 il 6 ay müddətə azadlıqdan

məhrum etmə cəzası təyin edilmiş və A.Cəfərov bununla əlaqədar məhkəmə iclas zalında həbs edilmişdir. Məhz həmin cəza CM-nin 66.5-ci maddəsinə əsasən hazırki iş üzrə Azər Mənəfova CM-nin 178.2.3, 128-ci maddələri ilə təyin olunmuş 3 il 2 ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə qismən toplanaraq qəti cəza - 2 il müddətə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında rəhbər vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 3 il 9 ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası müəyyən edilmişdir.

Odur ki, hazırki işdə CM-nin 66.5-ci maddəsinin qaydaları əsasında qəti cəza təyin edən Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyası Azər Mənəfova apellyasiya instansiyası məhkəməsinin əvvəlki - 19 yanvar 2016-cı il tarixli qərarı ilə təyin olunmuş real azadlıqdan məhrum etmə cəzasının toplanan cəzalardan biri olduğunu, özünün həmin cəzanı dəyişdirməyə səlahiyyətinin çatmadığını nəzərə almalı idi.

Müəllifin fikrincə həmin hallar Azər Mənəfova təyin olunmuş qəti cəzanın (azadlıqdan məhrum etmənin) CM-nin 70-ci maddəsinə əsasən şərti olaraq tətbiq edilməsinə istisna edirdi.

Dövlət ittihamçısı kassasiya protestində göstərilənləri CPM-nin 416.0.21-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş halı yaradan pozuntular kimi qiymətləndirərək, həmin əsasla Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 09 oktyabr 2017-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini, cinayət işinin apellyasiya məhkəməsində yeni məhkəmə baxışına təyin edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya kollegiyası dövlət ittihamçısının kassasiya protesti ilə əlaqədar Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 09 oktyabr 2017-ci il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

CM-nin 8-ci maddəsi tələb edir ki, cinayət törətmiş şəxs haqqında tətbiq edilən cəza və ya digər cinayət-hüquqi xarakterli tədbirlər ədalətli olmalıdır, yəni cinayətin xarakterinə və ictimai-təhlükəlilik dərəcəsinə, onun törədilməsi hallarına və cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsin şəxsiyyətinə uyğun olmalıdır.

Şərti məhkum etmənin tətbiqi üzrə məsələləri tənzimləyən CM-nin 70-ci maddəsi həmin cinayət-hüquq normasında nəzərdə tutulmuş cəzalara məhkum edilmiş şəxslərin bu cəzaları (o cümlədən müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasını) çəkmədən

islah edilmələri mümkün olduqda, şərti məhkum etmənin tətbiqinə yol verir.

CM-nin 70.2-ci maddəsinə əsasən məhkəmə şərti məhkum etməni təyin edərkən törədilmiş cinayətin xarakterini, ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, məhkumun şəxsiyyətini, habelə cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran halları nəzərə alır.

Lakin, məhkəmə şərti məhkum etməni tətbiq edərkən hər bir işin konkret hallarından çıxış etməli, yalnız şərti məhkum etmə institutuna həsr olunmuş cinayət-hüquqi normalarla kifayətlənməyib, baxılan işə aidiyyəti olan bütün maddi və prosessual normaların tələblərini nəzərdən keçirməli və gözləməlidir.

Məhkəmələrin səlahiyyətlərinin hüdudlarını müəyyən edən qanunvericiliyin müddəaları – onların bütün hallarda gözləməli olduğu prosessual normalar sırasındadır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının məhkəmə hakimiyyətinə həsr olunmuş VII fəslinin müddəalarından, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunundan, CPM-nin ümumi və xüsusi hissəsinin normalarından görünür ki, Azərbaycan Respublikasında təşəkkül tapmış üçpilləli məhkəmə sistemi məhkəmələrin instansiyalar üzrə bölünməsinə, işlərə ardıcılıqla (qanunda göstərilən prosessual şəxslərin müraciətləri olduqda) müvafiq instansiyalarda baxılmasını, hər bir məhkəmə instansiyasının səlahiyyətlərinin dairəsinin dəqiq müəyyən edilməsini və gözlənilməsinə ehtiva edir.

O cümlədən, CPM-nin 67, 72, 73-cü maddələri ilə müəyyən edilmişdir ki, birinci instansiya məhkəməsi kimi fəaliyyət göstərən rayon, şəhər məhkəmələrinin hökmlərindən və digər qərarlarından verilmiş apellyasiya şikayətlərinə və apellyasiya protestlərinə apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin cinayət kollegiyalarında, apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin cinayət kollegiyalarının hökm və qərarlarından verilmiş kassasiya müraciətlərinə isə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasında baxılır.

Bununla qəti şəkildə təsbit edilmişdir ki, müəyyən instansiya məhkəməsinin qəbul etdiyi hökm (qərar), həmin instansiyaya aid başqa məhkəmə və yaxud daha aşağı instansiyaya aid məhkəmə tərəfindən ləğv edilə, dəyişdirilə, təftiş oluna bilməz. Məhkəmənin hökm və qərarını ləğv etmək və dəyişdirmək səlahiyyəti yalnız daha yuxarı (növbəti) instansiyada təmsil olunan məhkəməyə verilmiş səlahiyyətdir.

Hazırkı işin hallarından isə görünür ki, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 19 yanvar 2016-cı il tarixli qərarı ilə Neftçala Rayon Məhkəməsinin 01 oktyabr 2015-ci il tarixli hökmü dəyişdirilib A.A.Mənəfova CM-nin 179.2.2, 179.2.3, 179.2.4, 313-cü maddələri ilə qəti olaraq 2 il müddətə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında rəhbər vəzifə tutma hüququndan məhkum edilməklə 3 il 6 ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edildiyi və apellyasiya instansiyası məhkəməsi azadlıqdan məhrum etmə cəzasının çəkilməsini zəruri hesab edib Azər Mənəfovu məhkəmə iclas zalında həbsə aldığı halda, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyası 09 oktyabr 2017-ci il tarixli qərarı ilə (Ali Məhkəmə tərəfindən ləğv edilmiş 23 fevral 2017-ci il tarixli qərarla olduğu kimi) Azər Mənəfova 01 oktyabr 2015-ci il tarixli hökmdən əvvəl törətdiyi digər – CM-nin 178.2.3 və 128-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətlərlə əlaqədar CM-nin 66.5-ci maddəsinə əsasən qəti olaraq 2 il müddətə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında rəhbər vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 3 il 9 ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasını təyin etmiş, lakin azadlıqdan məhrum etmə cəzasının çəkilməsini zəruri saymamış və bu səbədən CM-nin 70-ci maddəsinə əsasən həmin cəzanın şərti olaraq tətbiq edilməsinə qərar vermişdir.

Bununla apellyasiya instansiyası məhkəməsi faktiki olaraq, səlahiyyətlərinin hüdudlarından kənara çıxıb eyni instansiyaya aid məhkəmənin qüvvədə olan əvvəlki qərarını (Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 19 yanvar 2016-cı il tarixli qərarı ilə təyin olunmuş cəzanı) dəyişdirmişdir.

Bu qaydada tətbiq edilmiş şərti məhkum etmə CM-nin şərti məhkum etmə institutuna (CM-nin 70-ci maddəsi) cəzanın təyin edilməsinin ümumi əsaslarına (CM-nin 58.3-cü maddəsi) CM-nin 66.5-ci maddəsinə, nəticə etibarlı ilə ədalət prinsipinin tələblərinə (CM-nin 8-ci maddəsi) cavab verən cinayət-hüquqi tədbir kimi qiymətləndirilə bilməz.

Çünki, faktiki olaraq, şərh edilən vəziyyətdə şərti məhkum etmənin tətbiqi təqsirkarın artıq əvvəlki qərarla öz cinayət-hüquqi qiymətini tapmış şəxsiyyətinin, onun törətdiyi əməllərin xarakterinin və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinin nəzərə alınmamasından (əvvəlki qərarla əksini tapmış qiymətləndirilməyə əhəmiyyət verilməməsindən) irəli gəlir.

Halbuki, qeyd olunan normalar təqsirkara cəza və yaxud şərti məhkum etmə tətbiq edilərkən mütləq şəkildə onun törətdiyi cinayətlərin xarakterinin, ictimai təhlükəlilik dərəcəsinin, şəxsiyyətinin nəzərə alınmasını tələb edir.

CM-nin 66.5-ci maddəsi də şəxsin birinci hökmdən əvvəl törətdiyi cinayətə görə təqsirli bilindi halda ona CM-nin 66.2 və 66.3-cü maddələrinin qaydaları əsasında, yəni məcmuya daxil olan cinayətlərə görə təyin olunmuş cəzalardan yüngülünü daha ağır ilə əhatə etmək və ya cəzaları tam və ya qismən toplamaq yolu ilə qəti cəzanın təyin edilməsini nəzərdə tutmaqla, əvvəlki hökmlə (apellyasiya və ya kassasiya məhkəməsinin qərarı ilə) təyin olunmuş cəzanın dəyişdirilməsini (hansısa şəkildə mahiyyət üzrə həmin hökmə, qərara müdaxiləni) ehtiva etmir. CM-nin 66.5-ci maddəsinin mənasına görə CM-in 66.2 və ya 66.3-cü maddələrinə əsasən təqsirkara qəti cəza təyin olunarkən birinci hökmlə təyin olunmuş cəza elə olduğu kimi yeni hökmdə (qəti cəzada) nəzərə alınmalı, yalnız həmin hökmə əsasən çəkilən cəza qəti cəza müddətinə hesablanmalıdır.

Odur ki, qəti cəza elə təyin edilməlidir ki, bu cəza birinci hökmlə müəyyən edilmiş cəzanın dəyişdirilməsinə gətirib çıxarmasın.

Hazırki işdə isə məhz belə hal baş vermişdir. Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyası 09 oktyabr 2017-ci il tarixli

yekun qərarında (Ali Məhkəmə tərəfindən ləğv edilmiş 23 fevral 2017-ci il tarixli yekun qərarında olduğu kimi) CM-nin 66.5 və 66.3-cü maddələrinə əsasən birinci və sonrakı hökmdə göstərilən cinayətlərin məcmusu üzrə qismən toplama üsulu ilə təyin etdiyi qəti cəzanın çəkilməsinə zərurət görməyib Azər Mənəfovun barəsində şərti məhkum etməni tətbiq etməklə, faktiki olaraq Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 19 yanvar 2016-cı il tarixli qərarı ilə Azər Mənəfova təyin olunmuş azadlıqdan məhrum etmə cəzasını şərti məhkum etmə kimi cinayət-hüquqi xarakterli tədbirlə əvəz etmişdir.

Təsvir edilənlər kassasiya protestinə baxılması nəticəsində CPM-nin 416.0.21-ci maddəsində nəzərdə tutulan, məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsini tələb edən pozuntunun müəyyən olduğunu, yəni apellyasiya protestinin əsaslı olduğunu göstərir.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası kassasiya protestinin təmin edilməsinə dair dövlət ittihamçısının çıxışını dinləyib, şərh edilən əsaslara görə belə nəticəyə gəlmişdir ki, kassasiya protesti təmin edilməli, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının A.A.Mənəfov Azər Adil oğlunun barəsində olan 09 oktyabr 2017-ci il tarixli qərarı ləğv edilməli, cinayət işi apellyasiya məhkəməsində yeni məhkəmə baxışına təyin edilməlidir.

İşdə olan sübutlara görə xüsusi ittiham qaydasında şikayətin Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 293.3.1-293.3.7-ci maddələrinin tələblərinə cavab verməməsinin müəyyən edilməməsinə baxmayaraq məhkəmələr əsassız olaraq belə şikayəti icraata qəbul etməkdən imtina etmişlər.

Bakı şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsinin 13 oktyabr 2017-ci il tarixli qərarı ilə Quliyev İsrəfil Adil oğlunun (“Həqiqət və reallıq” qəzetinin baş redaktoru, İmişli rayonunun, Sarxanlı kəndinin sakini) Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra məndə CM-nin) 147.1 və 148-ci maddələri ilə xüsusi ittiham qaydasında cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsinə dair Usubov Usub Pənah oğlu tərəfindən verilmiş xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə məhkəmə baxışının keçirilməsindən və şikayətin icraata qəbul edilməsindən imtina edilmişdir.

U.P.Usubov Yasamal Rayon Məhkəməsinə verdiyi xüsusi ittiham qaydasında şikayətində İmişli rayonunun Sarxanlı kəndinin sakini, Bakı şəhəri Mətbuat prospekti, 529 məhəllə ünvanında

yerləşən “Həqiqət və reallıq” qəzetinin baş redaktoru Quliyev İsrəfil Adil oğlunun həmin qəzetin 17 iyul-15 avqust 2017-ci il tarixli 18-19-20-21-ci sayının 4-5-ci səhifələrində dərc etdiyi “Ah bu SUB-lar kimə lazım?! Və yaxud Usubov hara, Yusif Cəfərli hara?!” başlıqlı yazıda onun fotosəklini eybəcər şəkildə yerləşdirməklə, onu “zəif dərrakə və düşüncə tərzi, məddah, yaltaq, meşədə böyüyən, beş-on mal-heyvan satıb tələbə olan, motal qoyun-quzu hesabına diplom alan, içkiyə çox meyilli olan, savadsız, dayaz və düşüncəsiz, nankor, adına saxta bülletenlər açdıran, saxtakarlıqla ədəbi mükafat qazanan, atasını unudan, adam olmayan, buqələmun, yaramaz” adlandırmaqla ona böhtan atdığını və təhqir etdiyini göstərərək, Quliyev İsrəfil Adil

oğlunun CM-nin 147.1 və 148-ci maddələri cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmasını məhkəmədən xahiş etmişdir.

Yasamal Rayon Məhkəməsi xüsusi ittiham qaydasında şikayətdə barəsində şikayət edilən şəxsin yaşayış yeri göstərilmədiyindən və şikayəti xüsusi ittihamçının özü deyil, nümayəndəsi imzaladığından, xüsusi ittiham qaydasında şikayətin məzmununun Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CPM-nin) 293.3.1-293.3.7-ci maddələrinin tələblərinə cavab verməməsi haqqında nəticəyə gəlib həmin halı nəzərdə tutan CPM-nin 302.1.3-cü maddəsinə, eləcə də CPM-nin 302.2.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş məhkəmənin səlahiyyətinə istinad etməklə U.P.Usubovun xüsusi ittiham qaydasında şikayətini məhkəmənin icraatına qəbul etməkdən imtina etmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 06 dekabr 2017-ci il tarixli qərarı ilə Quliyev İsrəfil Adil CM-nin 147.1 və 148-ci maddələri ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsinə dair U.P.Usubov tərəfindən verilmiş xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə məhkəmə baxışının keçirilməsindən və şikayətin icraata qəbul edilməsindən imtina edilməsinə dair Bakı şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsinin 13 oktyabr 2017-ci il tarixli qərarı dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 06 dekabr 2017-ci il tarixli qərarından xüsusi ittihamçı U.P.Usubov kassasiya şikayəti verərək həmin şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, onun tərəfindən Yasamal Rayon Məhkəməsinə verilmiş xüsusi ittiham qaydasında şikayətin məhkəmənin icraatına qəbul edilməsi və məhkəmə baxışına çıxarılması üçün əsasların olmasına, o cümlədən barəsində şikayət edilən şəxs İ.A.Quliyevin həm yaşayış yerinin, həm də təhqir və böhtan xarakterli məqaləsini dərc etdiyi, baş redaktor işlədiyi “Həqiqət və Reallıq” qəzetinin yerləşdiyi ünvanın şikayətdə açıq-aydın göstərilməsinə, habelə şikayətin nümayəndə vasitəsi ilə deyil, onun özü tərəfindən verilməsinə və imzalanmasına baxmayaraq, məhkəmə guya həmin qüsurlardan irəli gələn əsasla – şikayətin məzmununun CPM-nin 293.3.1-293.3.7-ci maddələrinin tələblərinə uyğun olmamasına görə, əslində əsassız və qanunsuz olaraq İ.A.Quliyevin CM-nin 147.1 və 148-ci maddələri ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi haqqında onun xüsusi ittiham qaydasında şikayətini icraata qəbul etməkdən imtina etmiş, apellyasiya instansiyası

məhkəməsi isə həmin qərarı dəyişdirilmədən saxlamaqla eyni qanun pozuntularına yol vermişdir.

Xüsusi ittihamçı U.P.Usubov kassasiya şikayətində göstərilənlərə əsasən xüsusi ittiham qaydasında şikayətin məhkəmənin icraatına qəbul edilməsini təmin etmək üçün Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 06 dekabr 2017-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası xüsusi ittihamçı U.P.Usubovun kassasiya şikayətinin dəlilləri ilə bağlı ilk növbədə qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsi ilə hər kəsin hüquq və azadlıqlarının inzibati qaydada və məhkəmə müdafiəsinə təminat verilir. Bu maddənin II hissəsinə görə, hər kəsin hüququ var ki, onun işinə qərəzsiz yanaşsın və həmin iş inzibati icraat və məhkəmə prosesində ağılabatan müddətdə baxılsın.

CPM-nin 12-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət mühakimə icraatının prinsipi cinayət prosesini həyata keçirən orqanlardan cinayət prosesində iştirak edən bütün şəxslərin Konstitusiyaya və təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarına riayət olunmasını təmin etməyi tələb edir. Bu prinsipə görə, cinayətin əlamətləri olan əməldən zərər çəkmiş şəxsin CPM-də nəzərdə tutulmuş qaydada cinayət təqibinin başlanılmasını tələb etməyə, onun həyata keçirilməsində zərər çəkmiş şəxs və ya xüsusi ittihamçı qismində iştirak etməyə, habelə vurulmuş mənəvi, fiziki və maddi ziyanı görə kompensasiya almağa hüququ vardır (CPM-nin 12.2-ci maddəsi).

CPM-nin 28.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət mühakimə icraatının obyektivliyi, qərəzsizliyi və ədalətliliyi prinsipi isə məhkəmələrdən cinayət işlərinə və cinayət təqibi ilə bağlı digər materiallara məhkəmə iclaslarında yalnız bu Məcəlləyə müvafiq surətdə müəyyən edilmiş hüquqi prosedurlara uyğun faktlar əsasında, qərəzsiz və ədalətlə baxmağı tələb edir.

Məhkəmənin yekun qərarının qanuniliyinə və əsaslılığına dair CPM-nin 349-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş tələblər, məhkəmə icraatının digər mərhələlərində, o cümlədən hazırlıq iclasında çıxarılan qərarlara da (bu mərhələlərin və qərarların xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla) şamil edilir. Yəni, məhkəmənin hazırlıq iclasının nəticələrinə görə qəbul edilən qərar da Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının, CPM-nin,

digər qanunlarının tələbləri ilə uzlaşmalı, mötəbərliklə müəyyən edilmiş həqiqi hallara əsaslanmalıdır.

Yasamal Rayon Məhkəməsi U.P.Usubovun İsrafil Adil oğlu Quliyevin CM-nin 147.1 və 148-ci maddələri ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması haqqında xüsusi ittiham qaydasında şikayətini məhkəmənin icraatına qəbul etməkdən imtina edərək CPM-nin 302.1.3-cü maddəsinə, yəni şikayətin CPM-nin 293.3.1-293.3.7-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş tələblərə cavab verməməsinə əsaslanmışdır (CPM-nin 302.2.3-cü maddəsinə görə, CPM-nin 302.1.2-302.1.4, 302.1.6-302.1.8-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş hallarda məhkəmə xüsusi ittiham qaydasında şikayətin öz icraatına qəbul edilməsindən imtina edilməsi barədə qərar çıxarır).

CPM-nin 302.1.3-cü maddəsinin tətbiq edilməsinə əsas yaradan hallar kimi isə məhkəmə ona istinad etmişdir ki, xüsusi ittiham qaydasında şikayətdə İsrafil Quliyevin yaşayış yeri göstərilməmiş və şikayət Usub Usubovun özü tərəfindən deyil, CPM-nin 103.5, 103.5.5-ci maddələrinə görə xüsusi ittiham qaydasında şikayəti imzalamaq səlahiyyətinə malik olmayan onun nümayəndəsi tərəfindən imzalanmışdır.

Lakin, U.P.Usubovun xüsusi ittiham qaydasında şikayətindən açıq-aydın görünür ki, həmin şikayəti onun özü verərək imzalamış və ümumiyyətlə, onun hazırki icraatda nümayəndəsi olmamışdır.

Həmçinin, məhkəmənin qənaətinin əksinə olaraq, barəsində xüsusi ittiham qaydasında şikayət verilmiş şəxs - Quliyev İsrafil Adil oğlunun yaşayış yeri də şikayətdə qeyd olunmuş – onun İmişli rayonunun Sarxanlı kəndinin sakini olduğu göstərilmişdir. Şikayətdə qeyd olunan bu ünvanın İsrafil Quliyevin yaşayış yeri olduğu onunla da təsdiq olunur ki, İ.Quliyevin özü də apellyasiya məhkəməsinə ünvanladığı teleqramında, eləcə də kassasiya instansiyası məhkəməsinə göndərdiyi teleqramda ünvanı kimi məhz İmişli rayonunun Sarxanlı kəndini göstərmişdir.

Bundan başqa, xüsusi ittiham qaydasında şikayətdə İsrafil Quliyevin “Həqiqət və reallıq” qəzetinin baş redaktoru olduğu, Usub Usubovun böhtan və təhqir kimi xarakterizə etdiyi məlumatların məhz həmin qəzətdə İ.Quliyevin müəllifi olduğu yazıda dərc edildiyi qeyd olunmuş və bu qəzetin ünvanı da şikayətdə aydın şəkildə göstərilmişdir.

Göründüyü kimi, birinci instansiya məhkəməsi mövcud (həqiqi) olmayan xüsusatlara istinad etməklə baxılan işdə CPM-nin 302.1.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş halın olması (xüsusi ittiham qaydasında şikayətin məzmununun CPM-nin 293.3.1-293.3.7-ci maddələrinin tələblərinə cavab verməməsi) haqqında nəticəyə gəlmiş, müvafiq olaraq bu yanlış qənaətdən çıxış etməklə Usub Usubovun xüsusi ittiham qaydasında şikayətinin məhkəmənin icraatına qəbul edilməsindən imtina olunması haqqında CPM-nin 28.1, 349-cü maddələrinin müddəaları baxımından əsassız və qanunsuz olan qərar qəbul etmişdir.

Bu cür dəlillərlə U.Usubovun xüsusi ittiham qaydasında şikayətinin məhkəmə tərəfindən icraata qəbul edilməməsi həmin şəxsin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsinin və CPM-nin 12-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş prinsipin ehtiva etdikləri zərər çəkmiş şəxsin (xüsusi ittihamçının) məhkəməyə müraciət etmək hüququnu kobud şəkildə pozmuşdur.

Pozuntunun kobud xarakterli (analogiya ilə yanaşdıqda, ciddiliyinə görə CPM-nin 391.8.1-ci maddəsində göstərilən kobud pozuntularla müayisəyə gələn) olması hazırlıq iclasının qərarının apellyasiya məhkəməsinin ilkin baxış iclasında ləğv edilməsini, xüsusi ittiham qaydasında şikayətin yolverilənliyi məsələsinə birinci instansiya məhkəməsinin hazırlıq iclasında yenidən – cinayət-prosessual qanunun tələblərinə və işin həqiqi hallarına uyğun şəkildə baxılmasını tələb etsə də, apellyasiya məhkəməsi xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə materialın məhkəmə baxışına çıxarılması üçün ciddi prosesual maneənin olmasına baxmayaraq, apellyasiya icraatının ilkin baxış iclasında həmin pozuntulardan irəli gələn qərarı qəbul etməyib, məhkəmə baxışını təyin etmiş və məhkəmə baxışının yekununda birinci instansiya məhkəməsinin hazırlıq iclasının qərarının dəyişdirilmədən saxlanılması haqqında qərar qəbul etmişdir.

Halbuki, CPM-nin 391.2.5-ci maddəsinə əsasən cinayət işi, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraatın materialları və ya xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə birinci instansiya məhkəməsində icraat zamanı bu Məcəllənin tələblərinin kobud surətdə pozulmasına yol verilib-verilmədiyini məhz apellyasiya instansiyası məhkəməsinin ilkin baxış iclasında araşdırılmalıdır.

Usub Usubovun apellyasiya şikayətində qaldırdığı məsələyə məhkəmə baxışında deyil, ilkin baxış iclasında baxılmasının zəruriliyi həm də ondan irəli gəlirdi ki, cinayət-prosessual qanun bu məsələnin həllini ehtiva edən qərarları apellyasiya icraatının məhkəmə baxışı mərhələsində qəbul edilən qərarlar sırasında göstərməmişdir.

Məsələn, hətta apellyasiya məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsinin Usub Usubovun xüsusi ittiham qaydasında şikayətinin əsassız olaraq öz icraatına qəbul etməkdən imtina etdiyini məhkəmə baxışında müəyyən etmiş olsaydı da belə, bu gerçəklikdən irəli gələn qərarı həmin mərhələdə qəbul edə bilməzdi. Çünki, məhkəmə baxışının təyinatı ayrıca olaraq birinci instansiya məhkəməsinin hazırlıq iclasının qərarına baxmaq olmadığından, cinayət-prosessual qanun apellyasiya məhkəməsinə məhkəmə baxışının nəticələrinə görə hazırlıq iclasının qərarını ləğv etmək və materialın birinci instansiya məhkəməsinin hazırlıq iclası mərhələsinə qaytarılması barədə qərar qəbul etmək səlahiyyəti verməmişdir. CPM-nin XLVII fəslinin normalarının mənasına görə, apellyasiya icraatının məhkəmə baxışı mərhələsində birinci instansiya məhkəməsində cinayət işinə, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat materialına, xüsusi ittiham qaydasında şikayətə mahiyyəti üzrə baxılmasının nəticələri araşdırılır, həmin nəticələri əks etdirən hökm və digər yekun qərarlar yoxlanılır və onların yoxlanılmasının nəticələrinə görə CPM-nin 398.1.1-398.1.4-cü maddələrində göstərilən qərarlardan biri qəbul edilir. Birinci instansiya məhkəməsində çıxarılmış yekun və hazırlıq iclasının qərarlarının ləğv edilməsi ilə cinayət işinin, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat materialının, xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə materialın birinci instansiya məhkəməsinə - məhkəmə baxışı və yaxud hazırlıq iclası mərhələsinə qaytarılmasını ehtiva edən prosessual imkan isə CPM-nin 391.9.1 və 391.9.2-ci maddələri ilə apellyasiya icraatının ilkin baxış mərhələsi üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Bundan başqa, qanunverici prosedur xarakterli məsələlərin həllinə dair qərarlarla işin mahiyyəti üzrə qərarları onlardan kassasiya şikayətləri verilməsi müddətlərinə görə də fərqləndirmişdir. Qanunvericinin iradəsinə görə icraatın gedişatı ilə bağlı olan, o cümlədən icraatın sonrakı gedişatına mane olan qərarlar (icraatın tezliyini, səmərəliliyini təmin etmək üçün) daha qısa müddətlərdə mübahisələndirilməli, mahiyyət

üzrə qərarlardan isə müvafiq prosessual şəxslər daha böyük müddətlərdə şikayət vermək imkanında olmalıdırlar.

Belə ki, CPM-nin 410.1.1-ci maddəsinə əsasən apellyasiya məhkəməsinin ilkin baxış iclasında qəbul edilməli olan cinayət-prosessual qanunun 391.3-cü maddəsinin nəzərdə tutduğu (CPM-nin 391.3.4-cü maddəsində göstərilən qərar istisna olmaqla) qərarlardan kassasiya şikayəti (kassasiya protesti) onların çıxarıldığı vaxtdan 1 ay müddətində verilir.

Apellyasiya icraatının məhkəmə baxışında qəbul edilən, təqsirləndirilən şəxsin vəziyyətinin pisləşməsinə yönələn qərarlardan isə, onların çıxarıldığı gündən 12 ay müddətində kassasiya şikayəti və yaxud kassasiya protesti verilə bilər.

Odur ki, apellyasiya qaydasında mübahisələndirilən məsələyə cinayət-prosessual qanunun münasib bildiyi mərhələdə deyil, başqa mərhələdə baxılması bu məsələ üzrə qəbul edilmiş qərardan kassasiya şikayətinin verilməsi müddətlərinin də dəyişdirilməsinə gətirib çıxarır (hazırkı işdə də məhz belə hal baş verdiyindən və buna məhkəmənin səhv etməsi səbəb olduğundan, xüsusi ittihamçının 1 ay deyil, 12 ay təşkil edən müddətdən çıxış etməklə kassasiya şikayəti verməsi, onun ziyanına – laylıq müddətin buraxılması kimi şərh edilə bilər).

Apellyasiya məhkəməsinin məhkəmə baxışında çıxardığı birinci instansiya məhkəməsinin hazırlıq iclasının (xüsusi ittiham qaydasında şikayətin icraata qəbul edilməsindən imtina edilməsi haqqında) qərarının dəyişdirilmədən saxlanılmasına dair qərarı CPM-nin tələbləri ilə uzlaşmamaqla yanaşı, qərada gətirilmiş dəlillərə görə də əsassızdır.

Birincisi ona görə ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi artıq yuxarıda şərh edildiyi kimi, heç bir həqiqi hala əsaslanmayan birinci instansiya məhkəməsinin qərarını dəyişdirilmədən saxlamışdır.

İkincisi də, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin özünün Yasamal Rayon Məhkəməsinin qərarını “məhkəmləndirmək” üçün gətirdiyi yeni dəlil də həqiqəti əks etdirmir.

Belə ki, xüsusi ittihamçı onu təhqir edən, ona böhtan atan şəxsin “Həqiqət və reallıq” qəzetinin baş redaktoru Quliyev İsrəfil Adil oğlu olduğunu iddia etmiş və bu iddiasını təsdiq etmək üçün xüsusi ittiham qaydasında şikayətinə “Həqiqət və reallıq” qəzetinin nüsxəsini və onun içərisində şikayətdə istinad etdiyi yazının əsas

hissəsinin dərc olunduğu qəzet sayının 4-cü səhifəsinin kserosurətini əlavə etmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi isə öz qərarında ona istinad etmişdir ki, xüsusi ittihamçı böhtan və təhqir xarakterli olduğunu iddia etdiyi yazının müəllifinin məhz Quliyev İsrafil Adil oğlu olmasını təsdiq edən sübut təqdim etməmişdir. O cümlədən, onun xüsusi ittiham qaydasında şikayətinə əlavə etdiyi qəzet sayının 4-cü səhifədəsində olan “Ah bu SUB-lar kimə lazım?! Və yaxud Usub Usubov hara, Yusif Cəfərli hara?!” başlıqlı məqalənin hissəsinə görə də onun müəllifinin İsrafil Quliyev olduğunu müəyyən etmək mümkün deyil.

Halbuki, həmin yazının mətninə, o cümlədən məqalədə müəllifin bir neçə yerdə oxuculara müraciət etməklə “bəndəniz” sözünü, başqa bir yerdə isə “bəndəniz İsrafil Sarıxanlı (Quliyev)” söz birləşməsini işlətməsinə görə, müəllifin kimliyi barədə (ən azından hazırlıq iclasının məqsədləri üçün) mülahizə yürütmək o qədər də çətin məsələ deyildi.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası xüsusi ittihamçı Usubov Usub Pənah oğlunun kassasiya

şikayətinə baxılması nəticəsində həmin şikayətin əsaslı olması, apellyasiya məhkəməsi tərəfindən həm onun ilkin baxış qərarının, həm də məhkəmə baxışında qəbul etdiyi qərarın ləğv edilməsini, xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə materialın yenidən ilkin baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilməsini tələb edən CPM-nin 416.0.2, 416.0.20-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş pozuntulara yol verilməsi haqqında nəticəyə gəlmişdir.

Buna görə, məhkəmə kollegiyası iş üzrə qəbul etdiyi qərarla xüsusi ittihamçı U.P.Usubovun kassasiya şikayəti təmin edərək Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının Usubov Usub Pənah oğlunun Quliyev İsrafil Adil oğluna qarşı xüsusi ittiham qaydasında şikayəti üzrə materiala dair 06 dekabr 2017-ci il tarixli və həmin material üzrə 22 noyabr 2017-ci il tarixli ilkin baxış qərarlarını ləğv etmiş və xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə materialı apellyasiya məhkəməsində yenidən ilkin baxış iclasına təyin etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 19-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət-mühakimə icraatının prinsipi təqsirləndirilən və ya məhkum edilmiş şəxsə təqdim olunan hüquqi yardımın məhz keyfiyyətli olmasını tələb etməklə yardımın görünüş üçün (formal qaydalara riayət olunması naminə) təqdim edilməsini istisna edir.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 05 iyul 2016-cı il tarixli hökmü ilə Nəsimov Kamil Rasim oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CM-nin) 178.3.2, 180.2.2, 180.2.3, 180.2.5-ci maddələri ilə təqsirli bilinərək CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən qəti olaraq 9 (doqquz) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 29 iyun 2017-ci il tarixli qərarı ilə məhkum K.R.Nəsimovun həmin hökmdən apellyasiya şikayətinin verilməsi üçün cinayət-prosessual qanunla müəyyən edilmiş, lakin buraxılmış prosessual müddətin bərpa edilməsinə dair vəsatəti təmin edilməmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 19 sentyabr 2017-ci il tarixli qərarı ilə K.R.Nəsimov tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, məhkumun apellyasiya şikayəti vermə müddətinin bərpa

edilməsinə dair vəsatətinin təmin edilməməsi barədə Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 29 iyun 2017-ci il tarixli qərarı isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin bu qərarından məhkum K.R.Nəsimov kassasiya şikayəti verərək həmin şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, o, üzrlü səbəblərdən, o cümlədən xəstəlikləri, savadsızlığı və hüquqlarını bilməməsi üzündən Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 05 iyul 2016-cı il tarixli hökmündən apellyasiya şikayəti vermə müddətini buraxmış, lakin birinci instansiya məhkəməsi əsassız olaraq buraxılmış prosessual müddətin bərpasından imtina etmiş, apellyasiya instansiyası məhkəməsi isə onun iştirakı olmadan, yəni prosessual hüquqlarını pozmaqla onun Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 29 iyun 2017-ci il tarixli qərarından verdiyi apellyasiya şikayətinə baxıb birinci instansiya məhkəməsinin həmin əsassız qərarını dəyişdirilmədən saxlamışdır.

K.R.Nəsibov kassasiya şikayətində göstərilənlərə əsasən Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 19 sentyabr 2017-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini, Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 05 iyul 2016-cı il tarixli hökmündən apellyasiya şikayəti vermə müddətinin bərpa olunmasını xahiş etmişdir.

Məhkum K.R.Nəsibov Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CPM-nin) 391.3.3-cü maddəsinin nəzərdə tutduğu prosessual müddətin bərpası məsələsi üzrə qərarı mübahisələndirdiyindən (CPM-nin 416.0.20-ci maddəsində göstərilən hal) kassasiya kollegiyası onun kassasiya şikayətini CPM-nin 419-cu maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciəti kimi görərək bu müraciətlə əlaqədar Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 19 sentyabr 2017-ci il tarixli ilkin baxış qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsində aparılan icraat zamanı tərtib olunmuş materiallardan görünür ki, məhkəmə K.R.Nəsibovun prosessual müddətin bərpasından imtina olunması haqqında Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 29 iyun 2017-ci il tarixli qərarından verdiyi apellyasiya şikayətinə ilkin baxılması üzrə məhkəmə iclasında məhkumun iştirak etməsini zəruri saymış və bu səbəbdən 21 avqust, 31 avqust, 08 sentyabr 2017-ci il tarixlərində onun cəzaçəkmə müəssisəsindən istintaq təcridxanasına, oradan da müvəqqəti saxlama yerinə keçirilməsi, müvafiq məhkəmə iclaslarına gətirilməsi barədə qərarlar qəbul etmişdir.

Sonuncu – 08 sentyabr 2017-ci il tarixli qərar K.R.Nəsibovun 19 sentyabr 2017-ci il tarixə saat 11.00-a təyin olunmuş məhkəmə iclasında iştirakını təmin etmək üçün qəbul edilmişdir.

K.R.Nəsibovun saxlanıldığı 3 saylı İstintaq Təcridxanasının Tibb-sanitar hissəsinin rəisi 18 sentyabr 2017-ci il tarixdə Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinə K.Nəsibovun səhhətinin pisləşməsi və onun iradəsindən asılı olmayan həmin səbəb üzündən məhkəməyə gətirilməyəcəyi barədə məlumat vermişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 19 sentyabr 2017-ci il tarixdə saat 11.00-da başlayan ilkin baxış iclasında məhkəmə iclas katibi K.R.Nəsibovun səhhətinin pisləşməsi səbəbindən məhkəmə

iclasına gətirilmədiyini bildirmiş, bununla əlaqədar, yəni K.R.Nəsibovu özünün iştirak etmədiyi şəraitdə keyfiyyətli hüquqi yardımla təmin etmək məqsədilə məhkəmə ona dövlət hesabına müdafiəçinin təyin olunması və bunun üçün məhkəmə iclasının 19 sentyabr 2017-ci il saat 16.00-dək təxirə salınması haqqında qərar qəbul etmişdir.

Lakin, bundan sonra cinayət işinə əlavə edilmiş materiallardan, o cümlədən məhkəmənin Sumqayıt Şəhər Hüquq Məsləhətxanasının müdirinə ünvanlanmış 19 sentyabr 2017-ci il tarixli məktubunun surətindən, məhkəmə iclas protokolundan, eləcə də həmin materiallar sırasında Sumqayıt Şəhər Hüquq Məsləhətxanasının orderinin olmamasından görünür ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi işin vəziyyəti (məhkumun xəstəliyinin kəskinləşməsi səbəbindən məhkəmə iclasında iştirak etməməsi) bunu tələb etsə də, öz qərarının ziddinə olaraq, K.R.Nəsibovu keyfiyyətli hüquqi yardımla təmin etməmiş, protokolda adı qeyd olunan (lakin, order təqdim etməyən) vəkil Abbasov Tahir Hidayət oğlunun 19 sentyabr 2017-ci il tarixdə saat 16.00-da başlayan və məhkumun apellyasiya şikayəti üzrə qərarın qəbul edilməsi ilə nəticələnən məhkəmə iclasında iştirakı formal xarakter daşımışdır.

Belə ki, Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin 19 sentyabr 2017-ci il tarixli məktubunda məhkəmənin Sumqayıt Şəhər Hüquq Məsləhətxanasının müdirinə guya müdafiəçinin təyin olunması barədə müraciət etməsi əks etdirilsə də, məhkəmə iclas protokolundan aydın olur ki, əslində hüquq məsləhətxanasına belə müraciət göndərilməmiş, sədrlik edən hakim özünü saat 16.00-da başlamış məhkəmə iclasının əvvəlində digər cinayət işi ilə əlaqədar məhkəmə zalında olan Sumqayıt Şəhər Hüquq Məsləhətxanasının vəkili Abbasov Tahir Hidayət oğlunu Kamil Nəsibova müdafiəçi təyin etmiş və ara vermədən (nəinki məhkumla ünsiyyət saxlamaq, hətta işlə, K.Nəsibovun apellyasiya şikayəti ilə tanış olmaq üçün fasilə) vermədən məhkəmə iclasını (K.R.Nəsibovun apellyasiya şikayətinə baxılmasını) davam etdirmiş və məhkumun hazırda baxılan kassasiya şikayəti ilə mübahisələndirdiyi (apellyasiya şikayətinin təmin edilməməsi, Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 29 iyun 2017-ci il tarixli qərarının dəyişdirilmədən saxlanması haqqında) 19 sentyabr 2017-ci il tarixli qərarı qəbul etmişdir.

Belə vəziyyətdə məhkum K.R.Nəsibovun Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasında aparılan icraatda keyfiyyətli hüquqi yardımla təmin olunduğunu, onun bu yardım hesabına (müdafiəçi vasitəsilə) məhkəmə iclasında (apellyasiya şikayətinin dəlillərinin araşdırılmasında) səmərəli şəkildə iştirak etdiyini, yəni apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən məhkəmə icraatının qaydalarına, məhkum edilmiş şəxsin cinayət-prosessual qanunun normaları ilə təminat verilən hüquqlarına əməl olunduğunu söyləmək mümkün deyil.

Belə ki, CPM-nin 391.1-ci maddəsinə əsasən apellyasiya şikayəti vermək hüququ olan şəxslər və apellyasiya instansiyasında ittiham tərəfini təmsil edən dövlət ittihamçısı məhkəmənin iclasında iştirak etmək hüququna malikdirlər.

Təqsirləndirilən şəxsin birinci və apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iclaslarında, işin materiallarının tədqiqində iştirak etmək hüququ CPM-nin 91.5.25-ci maddəsində də nəzərdə tutulmuşdur.

Eyni zamanda, CPM-nin 91.5.5-ci maddəsi təqsirləndirilən şəxsə hüquq verir ki, müdafiəçinin hüquqi yardımından pulsuz istifadə etsin.

CPM-nin 19-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət-mühakimə icraatının prinsipi təqsirləndirilən şəxsə (həm də məhkum edilmiş şəxsə) təqdim olunan hüquqi yardımın məhz keyfiyyətli olmasını tələb etməklə yardımın görünüş üçün (formal qaydalara riayət olunması naminə) təqdim edilməsini istisna edir (CPM-nin 19.1-ci maddəsi).

CPM-nin 19.4.3-cü maddəsi təqsirləndirilən şəxsə (müvafiq icraatlarda həm də məhkum edilmiş şəxsə) öz müdafiəsini hazırlamaq üçün kifayət qədər vaxt verilməsini və imkan yaradılmasını tələb edir.

CPM-nin 92.7-ci maddəsinə əsasən müvafiq şəxsin müdafiəsini öz öhdəsinə götürükdə, müdafiəçi cinayət prosesini həyata keçirən orqana şəxsiyyətini və Azərbaycan Respublikasının ərazisində vəkillik fəaliyyətini həyata keçirmək hüququnu təsdiq edən sənədi, habelə vəkil qurumunun orderini təqdim etməlidir.

CPM-nin 92.8-ci maddəsinə görə bu Məcəllənin 92.7-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş tələblər yerinə yetirilmədikdə, cinayət prosesini həyata keçirən orqan hər hansı şəxsin cinayət prosesində müdafiəçi qismində buraxılmasından imtina edilməsi haqqında əsaslandırılmış qərar çıxarır.

Yuxarıda qeyd olunan apellyasiya icraatına aid halların təsvir edilən cinayət-prosessual normalarla müqayisəsindən görünür ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi həmin normaların, o cümlədən CPM-nin 19-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş prinsipin tələblərini pozmuşdur.

Həmin məhkəmənin K.R.Nəsibovun apellyasiya şikayəti üzrə icraatı həyata keçirərkən öz vəzifələrini lazımınca yerinə yetirməməsi həm də ondan görünür ki, 19 sentyabr 2017-ci il tarixli məhkəmə iclasının protokolu çoxsaylı qüsurlarla tərtib olunmuş, hətta məhkum K.R.Nəsibov xəstəliyinin kəskinləşməsi ilə bağlı məhkəmə iclasında iştirak etmədiyi halda, protokolda onun (bir halda isə baxılan işə aidiyyəti olmayan E.R.Əhmədov adlı məhkumun) guya məhkəmə iclasında iştirak etməsi, məhkəmənin suallarına cavab verməsi, özünün məhkəməyə müraciət etməsi, iclasın sonunda elan edilən qərarı və hüquqlarına dair sədrlik edənin izahını dinləməsi qeyd olunmuşdur.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir bu cür apellyasiya icraatı nəticəsində çıxarılmış qərar etimad doğuran məhkəmə aktı kimi qəbul edilə bilməz.

Buna görə məhkəmə kollegiyası məhkum K.R.Nəsibovun kassasiya şikayətinin prosesual hüquqlarına əməl olunmaması hissəsində əsaslı hesab edilməsi, onun apellyasiya şikayəti üzrə ilkin baxış iclasının təkrarən keçirilməli olması barədə nəcəyə gələrək kassasiya şikayətinin qismən təmin edilməsi və Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının Nəsibov Kamil Rasim oğlunun barəsində olan 19 sentyabr 2017-ci il tarixli ilkin baxış qərarının CPM-nin 416.0.20-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əsasla ləğv edilməsi, işin isə apellyasiya məhkəməsində yenidən ilkin baxışa təyin edilməsi haqqında qərar qəbul etmişdir.

*Müzəffər Ağazadə,
Azərbaycan Respublikasının
əməkdar hüquqşünası*

Yarımçıq dekriminalaşdırma

Ehtiyatsızlıqdan başqasının sağlamlığına az ağır zərər vurma hadisələri istintaq-məhkəmə təcrübəsində ən çox təsadüf olunan hadisələrdəndir. Eyni zamanda qeyd edirik ki, insan sağlamlığına ehtiyatsızlıq üzündən az ağır zərər vurma hadisələrinə cinayət tərkibli əməl statusu verilməsi məsələsində hüquqşünaslar yekdil fikirdə olmamışlar. Onların bir qismi hesab etmişlər ki, əksər hallarda təsadüfən yaranan belə əməllərə “cinayət hadisəsi” statusu verilməsinə ehtiyac yoxdur. Əksər hallarda qohumlar və tanışlar arasında məişət zəminində baş verən belə hadisələr zamanı təqsirkarla zərərçəkmiş barışır və həmin səbəbdən də bir qayda olaraq hadisə törətmiş şəxsə azadlıqdan məhrumetmə ilə əlaqədar olmayan cəzalar təyin edilir. Barışıq əldə edilməsinə baxmayaraq ehtiyatsızlıqdan törədilən əmələ görə haqqında ittiham hökmü çıxarılması hadisə törətmiş şəxsin həyatında izsiz ötmür. Təsadüfən baş vermiş, ağır nəticəyə səbəb olmayan hadisəyə görə şəxsin üzərində “məhkumluq” sindromu hər vaxt onun karyerasına mənfi təsir edə bilər. Bu mövqenin tərəfdarları həmişə hesab etmişlər ki, ehtiyatsızlıqdan sağlamlığa az ağır zərər vurulması zamanı inzibati qanunvericiliyin imkanlarından istifadə edilməsi daha məqsədəuyğundur. Belə hadisələr üstündə cinayət məsuliyyətini saxlamaq tərəfdarı olan hüquqşünaslar isə öz fikirlərini bu növ cinayətlərin profilaktikası ilə əsaslandırır və hesab edirlər ki, belə əməllərə görə cinayət məsuliyyəti müəyyən edilməsi cinayət hadisələrinin, o cümlədən ehtiyatsızlıqdan sağlamlığa az ağır zərər vurma hadisələrinin sayının azaldılmasına xidmət edir. Hərçənd məhkəmə təcrübəsi göstərir ki, on illər ərzində ehtiyatsızlıqdan sağlamlığa az ağır zərər vurma ilə bağlı cinayət hadisələrində azalma meyli müşahidə edilməmişdir.

Sırr deyildir ki, ölkəmizdə cinayət qanunvericiliyi qəbul edilərkən, Rusiya Federasiyasının Cinayət Məcəlləsindən bir baza kimi istifadə edilmişdir. Rusiya cinayət qanunvericiliyində də əvvəllər ehtiyatsızlıqdan sağlamlığa az ağır zərər vurma üstündə məsuliyyət nəzərdə tutulmuşdu. Lakin RF-nın 2003-cü il 08 dekabr tarixli Qanunu ilə sağlamlığa ehtiyatsızlıqdan az ağır zərər vurma üstündə məsuliyyət nəzərdə tutan bütün əməllər dekriminalaşdırıldı. O vaxt bu məsələ barəsində birinci mövqenin tərəfdarları güman edirdilər ki, tezliklə ölkəmizin qanunvericiliyində də bu istiqamətdə addımlar atılacaqdır. Lakin gözlənilən aksi oldu. Milli Məclis tərəfindən qəbul edilmiş 20 oktyabr 2015-ci il tarixli Qanunla Məcəlləyə yol hərəkəti və ya nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının sərxoş halda və ya nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququ olmayan şəxs tərəfindən pozma üstündə məsuliyyətdən bəhs edən 263-1-ci maddə əlavə edildi. Həmin normaya görə məsələ, ümumi istifadədə olan nəqliyyat vasitəsinin idarə edilməsi zamanı ehtiyatsızlıqdan zərərçəkmiş şəxsin sağlamlığına az ağır zərər vurulması ilə bağlı əməllər 4 ilədək müddətdə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum edilməklə 4 ilədək müddətə azadlıqdan məhrumetmə cəzası ilə nəticələnə bilər. Deməli 20 oktyabr 2015-ci il tarixli Qanunla ehtiyatsızlıqdan sağlamlığa az ağır zərər vurmaya görə məsuliyyət yüngülləşdirilmək əvəzinə sərtləşdirilmişdir.

Hazırda Cinayət Məcəlləsinin normalarına görə bir nəfərin ölümü ilə nəticələnən yol-nəqliyyat hadisələri törədilərkən CM-nin 263.2-ci maddəsi ilə sürücünü 3 ilədək müddətə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum etməklə 2 ildən 6 ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası, avtomobili sərxoş vəziyyətdə idarə edilməsi, yaxud ümumi istifadədə olan nəqliyyat vasitəsinin istismarı zamanı şəxsin sağlamlığına az ağır zərər dəyməsi üstündə isə sürücünü 4 ilədək müddətə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum edilməklə 4 ilədək müddətə azadlıqdan məhrumetmə cəzası gözləyir. Burada konkret nəticələrə görə nəzərdə tutulan əsas və əlavə cəzaların həddi məsələləri də sual doğurur. Yəni yol-nəqliyyat hadisəsi ölümlə nəticələndikdə sürücünü 3 ilədək, sağlamlığa az ağır zərər dəymə ilə nəticələndikdə isə 4 ilədək nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum

etmə növündə əlavə cəza nəzərdə tutulur. Uyğunsuzluq göz qabağındadır. Çünki cinayət qanunvericiliyində ehtiyatsızlıqdan törədilən cinayətlərə görə cəzanın həddi baş vermiş nəticənin ağırlıq dərəcəsinə uyğun müəyyən edilir.

Cinayət qanunvericiliyinin təcridən humanistləşdirilməsi gedişində ehtiyatsızlıqdan sağlamlığa az ağır zərər dəyməsi ilə nəticələnən hadisələrə görə cəzaların daha da sərtləşdirilməsi ölkəmizin hüquq ictimaiyyəti tərəfindən birmənalı qarşılanmadı. Hüquqşünaslar xüsusilə sağlamlığa az ağır zərərverməqlə nəticələnən yol-nəqliyyat hadisələri üstündə cinayət məsuliyyətinin daha da ağırlaşdırılmasının səbəbini izah edə bilmirdilər. Bu sətirlərin müəllifi də həmin məsələ barəsində mətbuatda “Ehtiyatsızlıqdan sağlamlığa az ağır zərərvermə cinayət məsuliyyətinə səbəb olmalıdırmı?” adlı məqalə ilə çıxış etmişdir. (“Azərbaycan vəkili” jurnalı, 2016-cı il, №8). Təbii ki, həmin yazıda müəllif ehtiyatsızlıqdan sağlamlığa az ağır zərərvermə üstündə təqsirkar üçün cinayət məsuliyyəti müəyyən edilməsini məqsəduyğun saymırdı. Nəhayət ki, Milli Məclisin 20 oktyabr 2017-ci il tarixli Qanunu ilə ehtiyatsızlıqdan sağlamlığa az ağır zərər vurmadan bəhs edən CM-nin 131.1-ci maddəsi ilə müəyyən norma dekriminallaşdırıldı. Hesab etdik ki, mübahisə və müzakirə obyektinə çevrilən məsələlərdən birinə də nöqtə qoyuldu. Lakin az sonra məlum oldu ki, CM-nin 131.1-ci maddəsinin dekriminallaşdırılması ilə müzakirə olunan məsələ tam həll edilməmişdir. Belə ki, Cinayət Məcəlləsinin ehtiyatsızlıqdan sağlamlığa az ağır zərər yetirilməsi üstündə məsuliyyətdən bəhs edən digər normalarına ümumiyyətlə toxunulmamışdır. Halbuki, CM-nin 162.1 (əmək mühafizəsi qaydalarını pozma), 222.2 (tikinti, mədən işlərinin və sair işlərin aparılmasının təhlükəsizlik qaydalarını pozma), 225.1 (yanğın təhkükəsizliyi qaydalarını pozma), 262.1 (dəniz yolu, su və hava nəqliyyatının hərəkət təhlükəsizliyi qaydalarını pozma), 263.1 (yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarını pozma), 263-1.1 (yol hərəkəti və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarını sərxoş halda və ya nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququ olmayan şəxs tərəfindən pozulması), 265.1 (nəqliyyat vasitələrini keyfiyyətsiz təmir etmə və ya onları texniki cəhətdən nasaz vəziyyətdə işə buraxma), 265-1.1 (ümumi istifadədə olan nəqliyyat vasitəsinin istismara verilməsi qaydalarını pozulması), 267.1 (nəqliyyat vasitələrinin təhlükəsiz işləməsini təmin edən qaydaları pozma), 268.1 (magistral boru kəmərlərinin inşası, istismarı və ya təmir edilməsi zamanı təhlükəsizlik qaydalarını pozma), 351.1 (maşınları idarəetmə və istismar qaydalarını pozma) və s. maddələrində nəzərdə tutulan əməllər də ehtiyatsızlıqdan vətəndaşın sağlamlığına az ağır zərər yetirilməsi ilə bağlıdır. Yuxarıda sadalanan maddələrdə göstərilən əməllərin hamısı CM-nin 131.1-ci maddəsi kimi ehtiyatsızlıqdan törənən və sağlamlığa məhz az ağır zərər yetirilməsi ilə nəticələnən hadisələrdən bəhs edir. Buna baxmayaraq CM-nin 131.1-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulan əməl dekriminallaşdırıldığı halda, yuxarıda adlarını çəkdiyimiz maddələrdə nəzərdə tutulan əməllər cinayət tərkibli əməllər kimi qalmaqdadır. Bunun səbəbini isə məntiqi dəlillərlə izah etmək mümkün deyildir.

Cinayət qanunvericiliyindəki həmin normalardan belə məntiqsiz nəticə çıxarmaq olar ki, ehtiyatsızlıqdan zərərçəkmişin sağlamlığına az ağır zərərin hansı üsulla və ya nə kimi alətlə yetirilməsi cinayət məsuliyyəti yaratması üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edirmiş. Yəni, məsələn şəxsin sağlamlığına az ağır dərəcəli zərər dəyməsi həm sürücünün avtomobili geri verməsi, həm də balta ilə odun doğraması zamanı ehtiyatsızlığa yol verməsi səbəbindən yetirilə bilər. Mövcud qanunvericilik normalarına görə şəxs eyni nəticəli əməli avtomobillə törədikdə CM-nin 263.1-ci maddəsi ilə məsuliyyət daşdığı halda, balta ilə törədikdə cinayət məsuliyyəti daşmır.

Ehtiyatsızlıq üzündən zərərçəkmişin sağlamlığına az ağır zərərvermə üstündə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutan normaların böyük əksəriyyəti CM-nin XXIX fəslində nəzərdə tutulan hərəkət təhlükəsizliyi və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydaları əleyhinə olan əməllərlə bağlıdır. Bu kateqoriyadan olan hadisələrin isə məhz ehtiyatsızlıqdan törədilməsi heç kəsdə şübhə doğurmur. (Şübhəsiz ki, nadir hallarda olsa da nəqliyyat vasitələri ilə şəxsə qəsdən eyni dərəcəli zərər yetirilməsi halları da istisna olunmur. Belə hallarda təqsirlilik məsələsi Cinayət Məcəlləsinin XXIX fəslə ilə deyil, şəxsiyyət əleyhinə cinayətlərdən bəhs edən XVIII fəslə ilə nizama salınır. Bu yazıda isə yalnız sağlamlığa ehtiyatsızlıq üzündən az ağır zərər vurma hadisələrindən bəhs edilir).

Bir sıra hüquqşünaslar nəqliyyat vasitələrinin istismarı və hərəkət təhkükəsizliyi qaydalarının pozulması zamanı zərərçəkmişin sağlamlığına az ağır zərər vurulmasının mütləq cinayət məsuliyyəti yaratmalı olmasını guya belə hadisələrin ikili obyektli olması ilə də izah edirlər. Onların fikrincə CM-nin 263.1-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulan cinayət hadisəsi zamanı zərərçəkmişin sağlamlığına az ağır zərər

dəyməsi ilə yanaşı, “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun tələbləri də pozulmuş olur. Məhz bu səbəbdən də qanunverici orqan əməlin bütövlükdə dekriminallaşdırılmasını mümkün hesab etməmişdir. Eyni mülahizələr cinayət qanununun digər maddələri ilə (162.1, 222.2, 225.1, 262.1, 263-1.1, 265.1, 265-1.1, 266.1, 267.1, 268.1, 351) nəzərdə tutulan əməllərə də aid edilir.

Hesab edirik ki, məntiqə uyğun olmayan həmin mülahizələrlə razılaşmaq qətiyyəən mümkün deyildir. Belə ki, CM-nin ehtiyatsızlıqdan törədilən cinayətlər kateqoriyasına aid edilmiş normaları təhlil edilərkən məlum olur ki, onların böyük əksəriyyəti blanket dispozisiyalı normalardır. Opponentlərimizin fikrincə həmin normalarla da hazırda CM-nin məsələ, 263.1-ci maddəsinə uyğun mövqə tutulmalıdır. Əməlin nəticə ilə bağlı hissəsi dekriminallaşdırılsa da müvafiq Qaydaların pozulması üstündə hadisəni törədən şəxs cinayət məsuliyyəti daşmalıdır.

Bununla əlaqədar qeyd edirik ki, ehtiyatsızlıq üzündən törədilən hadisələrin cinayət məsuliyyətinə səbəb olması üçün əsas şərt hadisənin obyektiv cəhəti deyil, qanunda nəzərdə tutulan nəticənin baş verməsidir. Yəni şəxs müvafiq səlahiyyətli orqan tərəfindən müəyyən edilən qaydalara (normalara) əməl etməməklə hadisə törətməsi hallarında o vaxt cinayət məsuliyyəti daşıya bilər ki, həmin qaydaların pozulması üzündən qanunda nəzərdə tutulan nəticə baş vermiş olsun. Hadisənin gedişində cinayət qanununda nəzərdə tutulan hadisə baş vermədikdə şəxs yol verdiyi pozuntunun kobudluğundan, ciddiliyindən asılı olmayaraq cinayət məsuliyyəti daşıya bilməz.

Fikrimizi misallarla əsaslandırmağa çalışaq. Tutaq ki, avtomasını idarə edən sürücü “Yol hərəkəti haqqında” Qanunun konkret tələbini pozmaqla avtoqəza törətsə də hadisə vaxtı ölən və yaralanan olmamış, yaxud kiminsə sağlamlığına yalnız yüngül zərər dəymişdir. Cinayət qanunvericiliyinin tələblərinə, ölkənin və dünyanın məhkəmə təcrübəsinə görə belə hallarda sürücü cinayət məsuliyyətinə alınmayacaqdır. Yaxud da hər hansı səlahiyyətli orqan tərəfindən yoxlama aparılarkən məlum olur ki, yanğın təhlükəsizliyinə məsul olan şəxs tərəfindən yanğın təhlükəsizliyi qaydaları kobud surətdə pozulsa da, yoxlama aparılan vaxtdək yanğın hadisəsi baş verməmişdir. Sözsüz ki, belə hallarda da qanunda göstərilən nəticə baş vermədiyindən məsul şəxs cinayət məsuliyyətinə alına bilməz. Hər iki şəxs yol verdikləri əməllərə görə yalnız inzibati, yaxud intizam məsuliyyətinə cəlb edilə bilərlər. “İkiqat obyekt” tərəfdarlarının məntiqinə görə isə hər iki halda pozuntuya yol vermiş şəxslər müvafiq olaraq CM-nin 225 və 263-cü maddələri məsuliyyət daşımalıdır. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi istintaq-məhkəmə təcrübəsində belə məzmunlu cinayət işlərinə təsadüf edilməmişdir.

“İkili obyektə” malik əməllər baş verdiyi hallarda onlardan birinin dekriminalizə edilməsinin digər obyektə təsir göstərməməsi ideyasının tərəfdaşları görünür həmin termini təqsirin ikili forması ilə qarışdırırlar. Məlum olduğu kimi hüquq nəzəriyyəsində əməlin qəsdən və ya ehtiyatsızlıqdan törədilməsindən əlavə təqsirin iki formada törədilməsi kimi də anlayış vardır. Belə cinayət hadisələri törədilərkən təqsirkarın əməllərində təqsirin həm qəsdən, həm də nəticəyə münasibətdə ehtiyatsızlıqdan törədilməsinin əlamətləri olur. RF Cinayət Məcəlləsində təqsirin formalarından bəhs edən 5-ci fəslində bu məsələyə ayrıca bir maddə həsr edilmişdir (27-ci maddə). Bizim cinayət qanununda isə əməlin təqsirin iki formada törədilməsi barədə ayrıca norma müəyyən edilməsə də, CM-nin 126.3, 141.3, 141.4, 144.3, 145.3, 146.3, 149.3, 150.3, 187.3, 214.2, 215.3, 219.3, 254.3 kimi maddələrində nəzərdə tutulan əməllər təqsirin iki formada törədilməsi ilə bağlı əməllərdir.

Təqsirin iki formada törədilməsinin mümkünlüyü ilə bağlı hüquq nəzəriyyəsindəki müddəaların bu yazıda aparılan araşdırmalara aidiyyəti ola bilməz. Çünki əvvəla, cinayət hadisəsində təqsirin iki formada olmasının mümkünlüyü barədə AR Cinayət Məcəlləsində RF Cinayət Məcəlləsinin 27-ci maddəsindəki normalara bənzər norma yoxdur.

İkincisi, cinayət hadisələrində təqsirin iki forması ilə bağlı nəzəri müddəalara görə belə əməllərin törədilməsi zamanı təqsirli şəxslər əsas cinayət hadisəsinə istisnasız olaraq bütün hallarda qəsdən törətmiş olurlar. Nəticə isə şəxsin öz əməlinə cinayətkarcasına etinasız yanaşması və ya cinayətkarcasına özünəgüvənmə səbəbindən, yəni ehtiyatsızlıqdan baş verir (Məsələn, CM-nin 126.3, 141.4, 144.3, 145.3, 146.3, 149.3.1, 150.3.1, 186.2.2, 214.2.4, 215.3, 219.3 və 219-1.3.3-cü maddələrdə nəzərdə tutulan əməllər). Ümumiyyətlə ehtiyatsızlıqdan törədilən cinayətlər sırasına aid edilən əməllərdə isə hər iki hadisə (cinayət əməli və bu əməldən törəyən nəticə) ehtiyatsızlıqdan baş verir. (Məsələn, CM-nin 142, 162, 222, 224, 225, 262, 263, 265, 268-ci maddələri). Bu xarakterli cinayət hadisələri əksər hallarda səlahiyyətli orqanlar tərəfindən müəyyən olunan qayda və qadağaların təqsirli şəxs tərəfindən pozulması səbəbindən baş verir. Bir sıra hallarda təqsirli şəxs həmin qayda və

qadağaların pozulmasına şüurlu surətdə yol verir. Lakin ictimai təhlükəli nəticənin qarşısını ala biləcəyinə cinayətkarcasına özünəgüvənmə nümayiş etdirir. Belə cinayət hadisələrində təqsir və onun forması baş verən nəticə ilə müəyyən edilir. Qeyd etdiyimiz kimi, cinayət hüquq nəzəriyyəsinə görə səlahiyyətli orqanlar tərəfindən müəyyən edilən qayda və qadağalar ictimai təhlükəli nəticəyə səbəb olmadıqda, belə əməllər cinayət qaydasında təqib olunan əməllər sırasına aid edilə bilməzlər.

Fikrimizi yekunlaşdırmaqla bir daha qeyd edirik ki, ehtiyatsızlıqdan törədilən hadisələr sırasına aid edilən əməllərdə cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulan nəticə baş vermədikdə şəxs heç bir halda qanunları, habelə səlahiyyətli orqanlar tərəfindən müəyyən edilən qayda və qadağaları pozmaq üstündə cinayət təqibinə məruz qala bilməz. Yəni əməlin nəticəsi cinayət məsuliyyəti yaratmadıqda, şəxsin hər hansı qayda-qanunu pozması (hətta qəsdən) cinayət təqibinə səbəb ola bilməz.

Buradan da belə nəticə çıxır ki, AR CM-nin 131.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan ehtiyatsızlıqdan sağlamlığa az ağır zərər vurmada ibarət əməl qanunverici orqan tərəfindən dekriminallaşdırılmışsa, sağlamlığa eyni dərəcəli zərərvermə ilə nəticələnən və AR CM-nin 162.1, 222.2, 225.1, 262.1, 263.1, 263-1.1, 265.1, 265-1.1, 266.1, 267.1, 268.1, 351-ci maddələrində nəzərdə tutulan əməllər də dekriminallaşdırılmalıdır. Qanuna müvafiq düzəlişlər edilməsi Cinayət qanunvericiliyinin daha da təkmilləşdirilməsinə və qanundakı mövcüd çatışmazlığın aradan qaldırılmasına xidmət etmiş olardı.

Kəmalə Əliyeva,
hüquq üzrə fəlsəfə doktoru,
Ali Məhkəmənin İnsan hüquqları və
ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinin müdiri

İnsan hüquq və azadlıqlarının məhdudlaşdırılması məsələsi terrorçuluğa qarşı mübarizə kontekstində

İnsan hüquq və azadlıqları problemastikası terrorçuluğa qarşı mübarizənin təşkili və aparılması üzrə fəaliyyətin mühüm aspektlərindədir.

Terrorçuluğa qarşı mübarizənin aparılması şəraitində insan hüquq və azadlıqları ilə bağlı məsələlərin tənzimlənməsi bir sıra beynəlxalq müqavilələrin predmeti olmuş, nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlar məsələyə dair xüsusi aktlar qəbul etmiş, mövzu barəsində geniş təhqiqatlar aparılmış, çox sayda analitik materiallar hazırlanmışdır.

Onlardan ilk növbədə aşağıdakılar qeyd olunmalıdır:

- Mülki və Siyasi Hüquqlar Haqqında Beynəlxalq Pakt;
- İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında Konvensiya;
- Avropa Şurasının “Terrorçuluğun qarşısının alınması haqqında” 6 may 2005-ci il tarixli Konvensiyası;
- “Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Terrorçuluğa qarşı global strategiyası” (BMT-nin Baş Assambleyasının 60/288 sayılı 8 sentyabr 2006-cı il tarixli qətnaməsi ilə qəbul edilmişdir və hər iki ildən bir Baş Assambleyanın qətnaməsi ilə təsdiq olunur).
- BMT-nin Əksterror tədbirlərinin həyata keçirilməsi üzrə Məqsəd Qrupunun Terrorçuluqla mübarizə şəraitində insan hüquqlarının müdafiəsi üzrə işçi qrupunun “Əsas insan hüquqlarına dair məlumatlandırıcı rəhbərliklər seriyası”;
- Adli-sanlı hüquqsünaslar tərəfinən 1984-cü ildə İtaliyanın Sirakuza şəhərində keçirilən beynəlxalq konfransda qəbul edilmiş “MSHHBP-in hüquqlarının məhdudlaşdırılmasına və zəiflədilməsinə aid müddəalar haqqında Sirakuz Prinsipləri”;
- Xüsusi məruzəçələrin “terrorçuluqla mübarizə şəraitində insan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi və təşviq edilməsi məsələsi üzrə məruzələri (məsələn, BMT-nin İHK-nin xüsusi məruzəçisi Martin Şeyninin HRC/1651 sayılı məruzəsi).
- “Terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı mübarizə haqqında” Beynəlxalq Konvensiya;
- “Qaçqınların statusu haqqında” 1951-ci il tarixli Konvensiya və ona dair 1967-ci il tarixli Protokol;
- BMT-nin Baş Assambleyasının “Beynəlxalq terrorçuluğun məhv edilməsi üzrə tədbirlər haqqında” 1994-cü il Bəyannaməsi;
- BMT-nin TŞ-nin 1566 sayılı 2004-cü il tarixli qətnaməsi;
- “Avropa Şurasının insan hüquqları və terrorçuluqla mübarizə sahəsində Rəhbər Prinsipləri”;
- ATƏT-in müvafiq sənədləri və s.

Bir çox hallarda dövlətlərin qarşısında duran bu iki məqsəd, yəni bir tərəfdən terrorçuluğa qarşı səmərəli mübarizə aparmaq, digər tərəfdən isə insan hüquq və azadlıqlarına əməl etmək vəzifələri qarşı-qarşıya qoyulur, insan hüquq və azadlıqlarına əməl etmək zərurətinin terrorçuluğa qarşı mübarizənin səmərəliliyinə mənfi təsir göstərməsi, mübarizə metod və vasitələrini məhdudlaşdırması və zəiflətməsi kimi mülahizələr söylənilir.

Halbuki, terrorçuluğa qarşı mübarizə aparmaq və insan hüquq və azadlıqlarına əməl etmək – bunlar toqquşan, biri-digərini istisna edən məqsədlər deyil.

Hətta, əksinə bunlar bir-biri ilə sıx bağlı olub bir-birini tamamlayan məqsədlərdir və “Terrorçuluğa qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikasının 18 iyun 1999-cu il tarixli Qanunun 3-cü maddəsində insan hüquq və azadlıqlarının, cəmiyyətin və dövlətin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi məhz bu şəkildə - terrorçuluğa qarşı mübarizənin əsas məqsədlərindən biri kimi təsbit edilmişdir.

Terrorçuluq terror aktları vasitəsilə əhali arasına vahimə yaradıb insanların təhlükəsiz yaşamaq, ümumiyyətlə yaşamaq hüququna, sağlamlığına, ictimai təhlükəsizliyə qəsd etməklə, dövlət hakimiyyət

orqanlarını, beynəlxalq təşkilatları terrorçuların cinayətkar niyyətlərinə tabe etdirməyə yönəlməklə, son nəhayətdə insan hüquq və azadlıqlarının dəyər olaraq məhv edilməsini, bunlarla bir araya sığmayan təfəkkür və davranış modellərinin cəmiyyətə sırımmasını ehtiva edir.

Terrorçuluğa qarşı mübarizənin səmərəliliyini təmin etmək məqsədi ilə insan hüquq və azadlıqlarını gözləməkdən, bu dəyərlərə lazımi əhəmiyyət verməkdən vaz keçmək, əslində terrorçuların dəyirmanına su tökmək, onlara məqsədlərinə çatmaq üçün yardım göstərmək olardı.

Və əksinə, terrorçuluğa qarşı mübarizə şəraitində də dövlətin insan hüquq və azadlıqlarına əməl etmək əzmini, demokratiyanın dəyərlərinə sadıqlıyını göstərməsi– bu terrorçuluğun səmərə verməyəcəyini hamiya, o cümlədən terror aktlarını özünə mübarizə metodu seçmiş şəxslərə nümayiş etdirməklə terrorçuluğun qarşının alınmasını, insanların yaşamaq hüququnu, cəmiyyətin təhülükəsizliyini təmin edən şəraitin yaradılması deməkdir.

Ümumiyyətlə, vurğulanmalıdır ki, demokratiyanın olmaması, əsas insan hüquq və azadlıqlarının gözlənilməməsi, o cümlədən cəmiyyətdə pluralizm üçün şəraitin olmaması əks fikir və düşüncələrin qeyri-leqal yayılmasına, onların cəlbədiciliyinin artmasına, cəmiyyətin radikallaşmasına, beləliklə də terrorçuluq üçün daha əlverişli şəraitin yaranmasına, bu yolu özünü ifadə etmək üsulu seçmiş insanların sayının artmasına xidmət edən amillərdir.

Deyilənlərə bəriz nümunə kimi 22 iyul 2001-ci ildə Norveçin paytaxtı Oslo şəhərində və bundan iki saat sonra Utoya adasında törədilmiş, 77 nəfərin öldüyü, 300 nəfərdən artıq insanın yaralandığı terror aktına Norveçin dövlət xadiminin münasibətini misal çəkmək olar.

Həmin terror aktı sabit Norveç üçün gözlənilməz və çox sarsıdıcı oldu. Terror aktından dərhal sonra Norveçdə bir növ terrorçunun çirkin məqsədləri ilə uzlaşan ab-hava yaşandı, etnik norveçli olmayan, xüsusilə də müsəlmanların ünvanlarına təhqirlər, təhdidlər artdı.

Lakin, ertəsi gün səhər o vaxt Norveçin baş naziri olmuş Yens Stoltenberq mətbut konfransında təqsirkarların tapılacağına və mühakimə olunacağına söz verməklə yanaşı bunları dedi:

“Heç kəs bizi o dərəcədə qorxuda bilməz ki, biz Norveç olduğumuzu unuda bilək. Onlar bizim daha yaxşı dünyanın qurulmasına yönəlmiş demokratiyamızı və ideallarımızı məhv edə bilməzlər”. Ölənlərin xatirəsinə həsr olunmuş mərasimdə o, bir daha həmin fikirlərini təkrarlayaraq bəyan etdi: “Zorakılığa qarşı bizim cavabımız daha çox demokratiya, daha geniş açıqlıq, daha böyük insanpərvərlik olacaq və Norveç xalqı heç vaxt öz dəyərlərindən imtina etməyəcəkdir”.

Bu terrorçu düşüncəyə güclü zərbə, toplum üçün isə onu düzgün səmtə yönləndirən, terrorçuluğa qarşı mübarizədə gerçək hədəfdən yayınmasına imkan verməyən müdrik çağırış idi.

Bununla belə, terrorçuluğun insanların yaşamaq hüququ, ictimai təhülükəsizlik kimi mühüm obyektlərə qəsd etməsi, terrorçuluq cinayətlərinin xüsusiyyətləri, dövlətlərin bu sahədə daşdıqları pozitiv öhdəliklər, o cümlədən terrorçuluq cinayətlərinin qarşısının alınması, araşdırılması zamanı qarşılaşdıqları problemlərin ciddiliyi xüsusi hallarda insan hüquq və azadlıqlarına müəyyən həddə məhdudlıyyətlərin qoyulmasına zərurətini olduğunu üzə çıxarmışdır.

Ümumiyyətlə, terrorçuluqla mübarizədə məhdudlıyyətlərin mümkünlüyü baxımından insan hüquq və azadlıqları əsasən aşağıdakı üç tipə bölünürlər:

- heç bir halda məhdudlaşdırılmasına yol verilməyən insan hüquq və azadlıqları;
- müəyyən hüquqların yol verilən məhdudlaşdırılması;
- az sayda müstəsna halların məcmusu olduqda, insan hüquq və azadlıqlarına dair bəzi müddəalardan geri çəkilmə.

Heç bir halda məhdudlaşdırılmasına yol verilməyən hüquqlar Mülki və Siyasi Hüquqlar Haqqında Beynəlxalq Paktın 4-cü maddəsinin 2-ci bəndində göstərilmişdir və BMT-nin İnsan Hüquqları Komitəsinə görə hətta fəvqəladə vəziyyətdə belə məhdudlaşdırılmasına yol verilməyən hüquqların siyahısı yalnız Paktın 4-cü maddəsinin 2-ci bəndində göstərilənlərlə bitmir. İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında Konvensiya da 15-ci maddənin 2-ci bəndində heç bir halda məhdudlaşdırılmasına yol verilməyən hüquqları xüsusilə qeyd etmişdir.

Belə hüquqlara insan hüquqlarına dair beynəlxalq hüquqla, beynəlxalq humanitar hüquqla, beynəlxalq cinayət hüququ ilə dövlətin üzərinə götürdüyü öhdəliklərin tərkib hissəsi kimi çıxış edən hüquqlar, o cümlədən bütün şəxslərin yaşamaq hüququ; insani rəftara və ləyaqətinə hörmət, pis rəftara və ya cəzaya məruz qalmamaq hüququ; insanların girov götürülməsinin, oğurlanmasının və yaxud gizli tutulmasının qadağan edilməsi; azlıqlara mənsub olan şəxslərin hüquqlarının beynəlxalq müdafiəsi;

köləliyin qadağan olunması; beynəlxalq hüquqla yol verilən əsaslar olmadan insanların deportasiya edilməsi və köçürülməsi; müharibənin təbliğ edilməsinin və yaxud milli, irqi, dini nifrətoyadan, bu yollarla ayrışdırılıya təhrik edən çağırışların, şəxsin vəziyyətini pisləşdirən cinayət qanunun qüvvəsinin geriyə şamil edilməsinin qadağan olunması aid edilmişdir.

Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi terrorçuluqda təqsirləndirilən şəxslərlə bağlı olan bir sıra işlərdə, o cümlədən “İrlandiya Birləşmiş Krallığa qarşı iş” üzrə 18 yanvar 1978-ci il tarixli qərarında Avropa Konvensiyasının 3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş işgəncəyə, qeyri-insani rəftara və ya ləyaqəti alçadan rəftara və ya cəzaya məruz qalmamaq hüququnun mütləq xarakterli olduğunu qeyd etmiş, heç bir marağın, o cümlədən terrorçuluq cinayətləri ilə təhlükə altına alınan milli təhlükəsizlik məqsədlərinin bu hüququn pozulmasına bəraət qazandırmadığını xüsusilə vurğulamışdır.

Avropa Məhkəməsi Konvensiyada təsbit edilmiş mütləq hüquqların hər hansı, o cümlədən milli təhlükəsizliyin məqsədləri üçün pozulmasının yolverilməzliyinə dair mövqeyini “Çaxal Birləşmiş Krallığa qarşı iş” üzrə 25 oktyabr 1995-ci il tarixli qərarında, bu məsələyə deportasiyanın mümkünlüyü aspektindən yanaşaraq, bir daha təsdiq etmişdir.

Həmin işdə Hindistan vətəndaşı və sikkə terrorçusu olan ərizəçi iddia edirdi ki, Birləşmiş Krallığın hökumətinin onu Hindistana deportasiya etməsi vətəndaşı olduğu ölkədə işgəncəyə məruz qalmaq riski yaratmışdır. Avropa Məhkəməsi işgəncəyə məruz qalmamaq hüququnun mütləq xarakterindən çıxış edərək bu iddianı qəbul etdi və vurğuladı: “baxmayaraq ki, burada söhbət milli təhlükəsizliyin məqsədlərindən gedir və Hindistan hökuməti Birləşmiş Krallığa Çaxalın işgəncəyə məruz qalmayacağına dair təminatlar təqdim etmişdir, Hindistan hakimiyyətinin konkret regionda təhlükəsizlik orqanlarına kifayət qədər nəzarət edə bilməməsi onun bu təminatları yerinə yetirməyə qadir olduğuna ciddi şübhə yaradır, nəticə etibarlı ilə ərizəçənin işgəncəyə məruz qalmaq riskinin mövcud olduğunu göstərir”.

İkinci qrup, yəni məhdudlaşdırıla bilən insan hüquq və azadlıqları – bunlar insan hüquqlarına dair beynəlxalq müqavilələrin xüsusi müddəalarına əsasən dövlətlər tərəfindən məhdudlaşdırıla bilən - məhdudiyyətin qoyulmasının mümkünlüyü hüququ təsbit edən beynəlxalq müqavilənin normasının ayrıca bəndində birbaşa göstərilən fikri ifadə etmək azadlığı, yığıncaqlar və birləşmək azadlığı, şəxsi həyata hörmət hüququ kimi hüquqlardır.

Beynəlxalq təşkilatlar hüququnun aliliyini təmin etmək və özbaşınalığı istisna etmək üçün bu hüquqların məhdudlaşdırılması ilə bağlı dövlətlərin əməl etməli olduqları, beynəlxalq müqavilədə məhdudlaşdırılmanın yolverilənliyini nəzərdə tutan müddəaların məzmunundan irəli gələn bir sıra şərtlər müəyyən etmişlər ki, məhdudlaşdırmanın insan hüquqlarına dair beynəlxalq müqavilədə nəzərdə tutulmuş müddəaya uyğun olub-olmaması müvafiq qurumlar, o cümlədən Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi tərəfindən məhz həmin şərtlər əsasında qiymətləndirilir.

Sözü gedən şərtlərə əsasən aşağıdakılar aid edilir:

- müvafiq hüquq beynəlxalq müqaviləyə əsasən məhdudlaşdırıla bilən hüquq olmalı, yəni mütləq hüquq kimi təsbit edilməməli və yaxud jus cogens normasını əks etdirən hüquq olmamalıdır (məsələn, işgəncənin, soyqırımın, küləliyin, irqi ayrışdırılıyın, insanlıq əleyhinə cinayətlərin qadağan edilməsi, habelə öz müqəddəratını həll etmək hüququ kimi);
- hüquq və azadlığı məhdudlaşdırın tədbir hüququ norma çərçivəsində olmalı və yaxud hüququ normada təsbit edilməlidir;
- tədbir azad və demokratik cəmiyyətdə qanuni məqsədlərin həyata keçirilməsi üçün zəruri olmalıdır;
- hüquq və azadlıqlara qoyulan məhdudiyyət və onun realizə edilməsi həmin məqsədlərə müənasib olmalıdır;
- hüquq və azadlıqlara qoyulan məhdudiyyət və onun realizə edilməsi ayrışdırılıya gətirib çıxarmamalıdır.

Terrorçuluğun təbliğinin qadağan edilməsi fikri ifadə etmək azadlığına qoyulan məhdudiyyət olmaqla haqqında danışıdığımız məhdudlaşdırılma tipinə aid bariz nümunədir.

Terrorçuluğun təbliğinə qoyulan qadağa Mülki və Siyası Hüquqlar Haqqında Beynəlxalq Paktın 19-cu maddəsinin 3-cü bəndindən və Avropa İnsan Hüquqları Konvensiyasının 10-cu maddəsinin 2-ci bəndindən irəli gəlməklə yanaşı, Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurasının 14 sentyabr 2005-ci il tarixli 1624 sayılı qətnaməsinə əsaslanır.

Həmin qətnamədə deyilir:

“ Təhlükəsizlik Şurası qətiyyətlə terror aktlarına təhrik etməni pisləməklə və yeni terror aktlarının törədilməsinə sövq edən terror aktlarının vəsf edilməsini, onlara bəraət qazandırılmasını (terrorçuluğun apologiyasını) yolverilməz elan etməklə bütün dövlətləri zəruri və uyğun, eyni zamanda onların beynəlxalq hüquqdan irəli gələn öhdəliklərinə cavab verən tədbirləri görməyə, o cümlədən:

- qanunla terror aktına (terror aktlarına) təhriki qadağan etməyə;
- bu cür davranışın qarşısını almağa;
- şəxslərə onların bu cür davranışda təqsirli hesab edilmələri üçün əsas ola biləcək mötəbər və uyğun məlumatlar olduqda, sığınacaq verməkdən imtina etməyə çağırır”.

Avropa Şurasının “Terrorçuluğun qarşısının alınması haqqında” 16 may 2005-ci il tarixli Konvensiyasının 5-ci maddəsi də tərəfdaş dövlətlərin üzərinə milli cinayət qanunvericiliyində terrorçuluğa təhrik etməni cinayət kimi nəzərdə tutmaq öhdəliyini qoymaqla yanaşı, həm bu əməlin izahını vermiş, həm də bu cür təhriki fikri ifadə etmək azadlığının yol verdiyi hərəkətlərdən fərqləndirməyə imkan yaradan əlamətləri göstərmişdir.

O cümlədən, adı çəkilən BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasının 1624 sayılı qətnaməsindən fərqli olaraq, burada terrorçuluğa təhrik “terror cinayətinin törədilməsinə açıq (kütləvi yayılan müraciətdə) təhrik etmə” kimi formulə edilmiş, cinayət tərkibinin yaranması üçün terror cinayətinə çağırışın qəsdən törədilməsinin və bu çağırışın terror cinayətinin törədilməsinə obyektiv olaraq təhlükə yaratmasının vacibliyi vurğulanmışdır.

Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyi də terrorçuluğun təbliğini və terrorçuluğa təhriki beynəlxalq hüquqa uyğun olaraq, o cümlədən Avropa Konvensiyasının 10-cu maddəsinin 2-ci bəndində dövlətlərə verilən səlahiyyət çərçivəsində fikri ifadə etmək azadlığı hüququnun müdafiəsi altında olmayan, onunla bir araya sığmayan əməllər kimi təsbit etmişdir.

Məsələn, Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 214-2-ci maddəsinə əsasən Cinayət Məcəlləsində təsbit edilmiş terrorçuluq və digər oxşar cinayətlərə açıq çağırışlar etmə, habelə bu cür məzmunlu materialları yayma 5 ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalandırılır.

“Terrorçuluğa qarşı mübarizə haqqında” Azərbaycan Respublikasının 18 iyun 1999-cu il tarixli Qanununun 11-ci maddəsi isə terrorçuluğa bəraət qazandıran və ya onun təbliğinə xidmət edən məlumatların yayılmasını qadağan edir.

Mahiyətə eyni məhdudiyyət “Kütləvi informasiya vasitələri haqqında” Azərbaycan Respublikasının 07 dekabr 1999-cu il tarixli Qanununun 10-cu maddəsində nəzərdə tutulmuşdur.

Sözgedən əməl fikri ifadə etmək azadlığının müdafiə etdiyi davranışdan istisna olduğundan, bu hüquq nöqtəyi-nəzərindən yolverilən və yolverilməyən davranışın sərhədlərinin mümkün qədər dəqiq müəyyən edilməsi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Avropa Məhkəməsi bir sıra qərarlarında bu məsələyə münasibətini bildirmiş və terrorçuluğun təbliğini fikri ifadə etmək azadlığı ilə qorunan davranışdan fərqləndirməyə, terrorçuluğa qarşı mübarizə kontekstində fikri ifadə etmə azadlığının, eləcə də Avropa Konvensiyasının 11-ci maddəsində təsbit edilmiş yığıncaqlar və birləşmək azadlığının məhdudlaşdırılma həddini təyin etməyə kömək edə biləcək presedent bazası yaratmışdır.

Belə presedentlərə misal olaraq Avropa Konvensiyasının 10-cu maddəsinin pozuntusunun müəyyən edilmədiyi “Lerua Fransaya qarşı iş” üzrə 2 oktyabr 2008-ci il tarixli, “Norvud Birləşmiş Krallığa qarşı iş” üzrə 11 noyabr 2004-cü il tarixli, “Zana Türkiyəyə qarşı iş” üzrə 25 noyabr 1997-ci il tarixli və “Şürek Türkiyəyə qarşı iş” üzrə 8 iyul 1999-cu il tarixli qərarları, habelə 10-cu maddənin pozuntusunun müəyyən edildiyi “Seylan Türkiyəyə qarşı iş” üzrə 8 iyul 1999-cu il tarixli, “Arslan Türkiyəyə qarşı iş” üzrə 8 iyul 1999-cu il tarixli, “Karataş Türkiyəyə qarşı iş” üzrə 8 iyul 1999-cu il tarixli qərarları, Konvensiyanın 11-ci maddəsinə aid presedent kimi isə “Eirri Batasuna” və “Batasuna” İspaniyaya qarşı iş” üzrə 30 iyun 2009-cu il tarixli qərarı göstərmək olar.

“Lerua Fransaya qarşı” işdə qəzetin redaksiya-nəşriyyat şöbəsinin müdiri və karrikaturçu-rəssamı Fransanın mətbuat haqqında qanununun terrorçuluğa təhrik etməyə və terror aktlarına bəraət qazandırmaya görə məsuliyyət nəzərdə tutan müddəsinə müvafiq olaraq başlanılmış cinayət işi çərçivəsində məhkum olunmuşdurlar. Təqsirləndirilən şəxslər qəzetdə terror aktı nəticəsində dağıdılmış Nyu-Yorkdakı Ümumdünya Ticarət Mərkəzinin qüllələrini əks etdirən karikatura dərc etmiş və onu belə məzmununda yazı ilə müşayiət etdirmişdilər: “Biz hamımız bunu arzu edirdik. ... “Həmas” bunu etdi”.

Avropa Məhkəməsi ərizəçinin məhkum olunmasında Konvensiyanın 10-cu maddəsinin pozuntusunun olmaması haqqında nəticəyə gələrkən xüsusilə onu nəzərə aldı ki, “... karikaturçu Manhettendəki şiddətli terror aktları mövzusunda müraciət edərkən bu terror aktlarının törədilməsini məlum terror təşkilatına aid etməklə, eyni zamanda “biz” əvəzliyini və “arzu etmək” sözünü işlədibbu dağıdıcı hərəkətləri ideallaşdırmaqla və özü kimilərin arzusunun həyata keçməsi kimi təsvir etməklə həm özünün şəxsiyyətini aksiyanı arzulayanlarla eyniləşdirmiş, həm də birmənalı olaraq terror aktlarına bəraət qazandırmış, insanların öldürülməsini vəsf etmiş, beləliklə potensial oxucunu da cinayətkar əməlin uğurla başa çatdırılmasını rəğbətlə qarşılamağa sövq etmişdir”.

“Norvud Birləşmiş Krallığa qarşı” işdə isə Avropa Məhkəməsi terrorçuluğu vəsf edən ideyanın deyil, terrorçuluğu pisləyən ideyanın, onun ifadə tərzinin yolverilməzliyinə görə cəzalandırılmalı olduğunu hesab etmişdir.

Həmin işdə Birləşmiş Krallığın vətəndaşı Norvud öz evinin pəncərəsindən yanan Nyu-York “əkiz qüllələrinin” təsvirini əks etdirən plakat asaraq təsviri “Müsəlmanlar, rədd olun Britaniyadan. Britaniya xalqını müdafiə edək” sözləri, habelə üstündən xətt çəkilmiş aypara və ulduz simvolu ilə müşayiət etdirmişdir. Norvudun bu hərəkətinə görə məhkum edilməsində Avropa Məhkəməsi Birləşmiş Krallığın hökumətinin Konvensiyanın 10-cu maddəsinin pozuntusuna yol verməsini müəyyən etmədi. Belə nəticəyə gələrkən Avropa Məhkəməsi ona əsaslandı ki, Konvensiyanın hüquqlardan sui-istifadəni qadağan edən 17-ci maddəsi heç bir dövlətə, qrupa və yaxud şəxsə Konvensiyada nəzərdə tutulmuş hüquqlardan, o cümlədən 10-cu maddənin təsbit etdiyi fikri ifadə etmək azadlığına dair təminatlardan digər insan hüquq və azadlıqlarını ləğv etmək, Konvensiyada nəzərdə tutulmuş hədlərdən daha artıq dərəcədə məhdudlaşdırmaq məqsədilə istifadə etməyə icazə vermir.

“Arslan Türkiyəyə qarşı” və “Karataş Türkiyəyə qarşı” işləri isə “Zana Türkiyəyə qarşı iş”dən fərqləndirərkən Avropa Məhkəməsi xüsusilə onu nəzərə aldı ki, Türkiyənin cənub-şərqində ən böyük şəhər olan Diyarbakırın bələdiyyə başçısı Zananın qəzetə verdiyi müsahibəsində PKK-nı dəstəklədiyini, “hamının səhvlərə yol verdiyini, o cümlədən PKK-nın da qadın və uşaqları səhvən öldürdüyünü” bildirməsi onsuz da çox gərgin vəziyyətdə olan bölgədə gərginliyi artır, insanları daha şiddətli zorakılığa sövq edə bilərdi, həm də bu müsahibə Türkiyənin ən nüfuzlu gündəlik qəzetlərindən birində dərc olunmuşdu. “Arslan Türkiyəyə qarşı” və “Karataş Türkiyəyə qarşı” işlərdə isə ərizəçilər PKK ilə mübarizə aparan Türk dövlətinə, türklərə qarşı pis münasibətini həddən artıq aqressiv tonlarda ifadə etsələr də, onlar bu fikirlərini kütləvi informasiya vasitəsində yox, daha məhdud auditoriyaya ünvanlanan kitabda, şeirdə əks etdirmişdilər. Həmçinin, Arslanın kitabında zorakılığa, qiyama, silahlı müqavimətə təhrik mövcud olmamış, Karataşın şerindəki bəzi misralarda olan zorakılığa çağırış isə hisslərin poetik ifadəsi olmaqla milli təhlükəsizliyə, ictimai qaydaya və ölkənin ərazi bütövlüyünə cüzi təsir göstərmişdir.

“Eirri Batasuna” və “Batasuna” İspaniyaya qarşı” işdə isə ETA terror təşkilatını, o cümlədən onun hərəkətlərini və metodlarını dəstəkləyən iki siyasi partiyanın buraxılması haqqında qərarın Avropa Konvensiyasının yığıncaqlar və birləşmək azadlığını təsbit edən 11-ci maddəsinin 2-ci bəndində nəzərdə tutulmuş məhdudlaşdırıcı müddəalar nöqtəyi-nəzərindən təhlili baxılan işin mahiyyətini təşkil edirdi.

Bu işdə Avropa Məhkəməsi hesab etdi ki, partiyaların buraxılması Avropa Konvensiyasının 11-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş legitim məqsədlər güdüdü, konkret olaraq milli təhlükəsizliyin və asayışın qorunmasına, digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinə yönəlmişdi. Məhkəmə İspaniya Konstitusiyaya Məhkəməsinin dəlilləri ilə razılaşaraq, o nəticəyə gəldi ki, həmin siyasi partiyaların terrorçuluq kontekstində 30 il ərzində davam edən və digər partiyalar tərəfindən pislənilən zorakılığı tənqid etməkdən imtina etməsi – bu susqunluqla terrorçuluğun dəstəklənməsi deməkdir. Bu səbəbdən Avropa Məhkəməsi ərizəçilərin mənsub olduqları partiyalarının siyasi proqramlarının “demokratik cəmiyyət” konsepsiyasına uyğun olmaması, İspaniya demokratiyası üçün ciddi təhlükə kəsb etməsi və həmin partiyalara tətbiq edilmiş sanksiyaların Konvensiyanın 11-ci maddəsinin 2-ci bəndinin müəyyən etdiyi dövlətlərin mülahizə sərbəstliyinin həddləri çərçivəsində olması haqqında nəticəyə gəlib, bu işdə Konvensiyanın 11-ci maddəsinin pozuntusunu müəyyən etmədi.

Ümumiyyətlə, bu məsələ üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent təcrübəsi onu göstərir ki, Məhkəmə terrorçuluqla mübarizə kontekstində hüquqların məhdudlaşdırılması ilə bağlı iddialara baxarkən, Avropa Konvensiyasının müvafiq maddələrində təsbit edilmiş məhdudlaşdırılmaya dair müddəalarla şərtləndirilən bir sıra tələblərdən, əlamətlərdən çıxış etsə də, məhdudiyətlərin tətbiqi ilə

insan hüquqlarının pozulmasına yol verilib-verilməməsini əvvəlcədən bəlli olan dəqiq ölçülər, hazır reseptlər əsasında deyil, hər bir məhdudlaşdırmanın məzmunundan, onu müşayiət edən şəraitdən, konkret faktik hallarından asılı olaraq həll edir.

Terrorçuluqla mübarizənin məqsədləri üçün insan hüquq və azadlıqlarının məhdudlaşdırılmasının ikinci tipi kimi Mülki və Siyasi Hüquqlar Haqqında Beynəlxalq Paktın 4-cü maddəsinə və Avropa Konvensiyasının 15-ci maddəsinə müvafiq olaraq məhdud halların məcmusu əsas verdikdə, insan hüquqlarına dair müəyyən müddəalardan geri çəkilmə qeyd edilmişdir.

Bu cür geri çəkilmənin qanuni olması üçün:

a) müvafiq hüquq və yaxud azadlıq geri çəkilməyə yol verməli, yəni hüquq mütləq və yaxud bəynəlxalq adət hüququnun nəzərdə tutduğu imperativ hüquq olmamalıdır;

b) dövlət rəsmi olaraq onun ərazisində millətin həyatını təhdid edən fəvqəladə vəziyyətin olduğunu elan etməlidir;

v) geri çəkilmə tədbirləri dövlətdə millətin həyatını təhdid edən fəvqəladə vəziyyət zamanı tətbiq edilən tədbirlər olmalıdır;

q) geri çəkilmə üzrə tədbirlər yalnız vəziyyətin ağırlığı ilə tələb olunan həddə tətbiq olunmalıdır;

d) belə tədbirlər beynəlxalq hüquqa əsasən dövlətin daşdığı digər öhdəliklərə zidd olmamalıdır;

e) belə tədbirlər müstəsna olaraq irq, dərinin rəngi, cins, dil, din və yaxud sosial mənsubiyyət kimi əsaslarla ayrışdırıcı gətirib çıxarmamalıdır.

MSHHBP-a əsasən geri çəkilmə hüququndan istifadə edən dövlət digər dövlətləri məlumatlandırmaq üçün dərhal bu tədbirlərin tətbiqi, onların səbəbləri və detalları barədə BMT-nin Baş katibini, Avropa Konvensiyasının 15-ci maddəsinin 3-cü bəndinə görə isə həmin məsələlər, habelə geri çəkilmənin sona çatması - insan hüquq və azadlığının tam həyata keçirilməsinin bərpa olunması haqqında Avropa Şurasının Baş katibini məlumatlandırmalıdır.

Məlumatlandırılmanın məzmununa dair tələblər daha ətraflı şəkildə “Mülki və Siyasi Hüquqlar Haqqında Beynəlxalq Paktın təsbit edilmiş hüquqların məhdudlaşdırılmasına və azaltmasına aid müddəalar haqqında Sirakuz Prinsipləri”ndə nəzərdə tutulmuşdur.

Terror aktının və yaxud terror aktı təhlükəsinin fəvqəladə vəziyyət yaradıb-yaratmaması fərdi qaydada – konkret hallardan asılı olaraq qiymətləndirilməlidir.

Avropa Məhkəməsi 01 iyul 1961-ci il tarixli “Loules İrlandiyaya qarşı iş” üzrə qərarında hüquqlardan geri çəkilmə məsələsini şərh edərkən bu və ya digər situasiyanın “millətin həyatını təhdid edən fəvqəladə vəziyyət” halına aid edilə bilməsi üçün dörd meyar müəyyən etmişdir. Birincisi, krizis vəziyyəti və yaxud fəvqəladə vəziyyət real və qaçılmaz olmalıdır. İkincisi, fəvqəladə vəziyyət elə müstəsna xarakterə malik olmalıdır ki, onun aradan qaldırılması üçün “adi” tədbirlər kifayət etməsin. Üçüncüsü, fəvqəladə vəziyyət gedişatda cəmiyyətin nizamlı yaşayışına (cəmiyyətdə sabitliyə) təhlükə törətməlidir. Nəhayət, bu vəziyyət tədbiri tətbiq edən dövlətin əhalisinin həyatında özünü göstərməlidir.

Sonuncu meyarla bağlı qeyd olunmalıdır ki, Avropa Məhkəməsi əvvəlki qərarlarında fəvqəladə vəziyyətin bütün əhalinin həyatında özünü göstərməsini tələb etsə də, daha sonrakı qərarlarında, o cümlədən “İrlandiya Birləşmiş Krallığa qarşı iş”, “Saçiq və digərləri Türkiyəyə qarşı iş” üzrə müvafiq olaraq 18 yanvar 1978-ci il tarixli və 26 noyabr 1997-ci il tarixli qərarlarda razılışmışdır ki, millətin həyatını təhdid edən fəvqəladə vəziyyət hətta əhalinin bir hissəsinin həyatını təhdid etdikdə belə, Konvensiyada təsbit edilmiş müəyyən hüquqlardan geri çəkilməyə əsas ola bilər.

“Aksoy Türkiyəyə qarşı iş” üzrə 23 iyun 1996-cı tarixli qərarında isə Avropa Məhkəməsi Konvensiyanın 15-ci maddəsi üzrə presedent təcrübəsində ilk dəfə olaraq fəvqəladə vəziyyət halında hüquqdan geri çəkilmənin vəziyyətin fəvqəladiliyi (ağırlıq dərəcəsi) ilə şərtləndirən həddə olması haqqında tələb irəli sürüb hətta fəvqəladə vəziyyət zamanı geri çəkilmənin hüdudsuz olmadığını bəyan etdi. Həmin işdə baxmayaraq ki, Türkiyənin müvafiq qanunu ölkənin cənub-şərqində terrorçuluğun şiddətlənməsi ilə əlaqədar yaranmış fəvqəladə vəziyyət şəraitində şəxslərin 30 günədək müddətə hakim qarşısına çıxarılmadan həbsdə saxlanılmasına yol verirdi, Avropa Məhkəməsi terrorçularla əlaqədə şübhəli bilinən Aksoyun 14 gün ərzində həbsdə saxlanılıb hakim və yaxud digər məhkəmə səlahiyyətinə malik olan vəzifəli şəxs qarşısına çıxarılmamasını vəziyyətin fəvqəladiliyi ilə tələb olunan həddi aşan hal kimi qiymətləndirdi, onun bu müddətdə, həm də vəkili, qohumları, dostları ilə görüşmək, məhkəmə qarşısında durmaq, həbsinin əsaslılığını mübahisələndirmək imkanından məhrum edilməklə, yəni tamamilə onu həbs etmiş şəxslərin ixtiyarına buraxılmış vəziyyətdə həbsdə saxlanılmasını

Konvensiyanın 3-cü maddəsi ilə qadağan edilmiş işgəncəyə və qeyri-insani rəftara şərait yaradan hallar kimi qiymətləndirdi.

Avropa Konvensiyasının müddələrinin əhatəliliyi dövlətlərə hüquq və azadlıqların tətbiqi zamanı Konvensiyanın 15-ci maddəsinə müraciət etmədən real halları lazımcına nəzərə almağa imkan verdiyindən, təcrübədə çox az dövlətlər Konvensiyanın 15-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulan qaydadan istifadə etmişlər. Son illərdə buna misal olaraq Ukraynanın 15 iyun 2015-ci ildə ölkədə yaranmış fəvqəladə vəziyyətlə əlaqədar olaraq və Fransanın 24 noyabr 2015-ci ildə Parisdə törədilmiş terror aktları ilə əlaqədar olaraq Konvensiyanın 15-ci maddəsinə əsasən müəyyən insan hüquqlarından geri çəkilmələri barədə Avropa Şurasının Baş katibinə müraciətlərini qeyd etmək olar.

Əvvəllər isə müəyyən insan hüquq və azadlıqlarından geri çəkilmə hüququndan Avropa Konvensiyasının iştirakçılarından Albaniya, Ermənistan, Fransa, Gürcüstan, Yunanistan, İrlandiya, Türkiyə və Böyük Britaniya istifadə etmişlər.

Ölkəmiz də müasir tarixində Ermənistan Respublikasının düşmənçilik siyasətindən törəyən qanlı terror hadisələri ilə üzləşsə də, heç vaxt insan hüquq və azadlıqlarından geri çəkilmək hüququndan istifadə etməmişdir.

Lakin, milli qanunvericiliyimiz, o cümlədən Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, “Terrorçuluğa qarşı mübarizə haqqında” 18 iyun 1999-cu il tarixli, “Fəvqəladə vəziyyət haqqında” 08 iyun 2004-cü il tarixli qanunlar, fəvqəladə vəziyyət hallarında insan hüquq və azadlıqlarının müəyyən müddələrindən geri çəkilməyə yol verməklə yanaşı, belə geri çəkilmənin Azərbaycan Respublikasının insan hüquq və azadlıqları sahəsində üzərinə götürdüyü beynəlxalq öhdəliklərə, tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə uyğun olaraq həyata keçirilməsini təmin edir.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin təcrübəsi göstərir ki, dövlətlərhüquq və azadlığı təsbit edən beynəlxalq norma hüququn məhdudlaşdırılmasına dair xüsusi müddəanı nəzərdə tutmadığı halda və yaxud hüquqdan geri çəkilmə üsuluna müraciət etmədən də bəzən mütləq və yaxud imperativ olmayan bu və ya digər hüquq və azadlığın müəyyən təminatlarının məhdudlaşdırılmasına yol verirlər.

Bəzi təhlillərdə bu hal terrorçuluq cinayətlərinin araşdırılmasının, onlara baxılmasının təcrübi problemlərinin ortaya çıxardığı hüquqların məhdudlaşdırılmasının üçüncü tipi kimi təsnifləşdirilir.

Əsasən belə təcrübi problemlər MSHHBP-in 14-cü maddəsində, Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun müəyyən təminatlarına məhdudiyətlərin tətbiq edilməsində özünü göstərir.

Ümumiyyətlə, terrorçuluqla mübarizə şəraitində dövlətlər ədalətli məhkəmə araşdırması hüququna dair öhdəliklərini nə cür həyata keçirilməlidirlər, o cümlədən hansı hədlərdə hüquq məhdudlaşdırıla bilər – bunu “Avropa Şurasının insan hüquqları və terrorçuluqla mübarizə sahəsində Rəhbər Prinsipləri” (IX Prinsip) aşağıdakı kimi təsbit etmişdir:

“1. Terrorçuluq fəaliyyətində təqsirləndirilən şəxs öz işinə qanun əsasında yaradılmış müstəqil və qərəzsiz məhkəmə tərəfindən əqlabətən müddətdə ədalətlə baxılması hüququna malikdir.

2. Terrorçuluq fəaliyyətində təqsirləndirilən şəxs təqsirsizlik prezumpsiyasından istifadə edir.

3. Bununla belə, terrorçuluğa qarşı mübarizənin xüsusiyyətləri müdafiə hüququna müəyyən, o cümlədən aşağıdakı məsələlər üzrə məhdudiyətlərin tətbiqini şərtləndirə bilər:

(i) vəkilə çatımlığın və onunla kontaktların şərtləri;

(ii) işlə tanış olmanın şərtləri;

(iii) anonim şahidlərin ifadələrindən istifadə edilməsi.

4. Müdafiə hüququnun bu cür məhdudlaşdırılması qarşıya qoyulan məqsədə müntəzib olmalı, eyni zamanda təqsirləndirilən şəxsin mənafeinin təmin edilməsi üçün elə tarazlaşdırıcı tədbirlər görülməlidir ki, məhkəmə araşdırmasının ədalətli xarakteri qorunub saxlanılsın, müdafiənin hüquqları öz mahiyyətini tamamilə itirməsin.

Rəhbər Prinsiplərdə əks olunan yanaşmanın Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin də bölüşdüyünü əks etdirən presedentlərə misal olaraq “Çaxal Birləşmiş Krallığa qarşı iş” üzrə 25 oktyabr 1995-ci il tarixli qərarı göstərmək olar.

Həmin qərarla Avropa Məhkəməsi materialın müdafiə tərəfinə təqdim edilməsinin milli təhlükəsizliyə zərər vura biləcəyi işlərdə terrorçuluqda təqsirləndirilən şəxsə xüsusi vəkilin təyin edilməsi təcrübəsini yolverilən hesab etmişdi. Belə işlərdə ədalətli məhkəmə araşdırmasının məqsədləri üçün xidmət edən məhz həmin xüsusi vəkil (müdafiə tərəfi deyil) işdə olan bütün sübutlarla tanış olmalı

və müvafiq olaraq da sübutun məzmununu açıqlamadan müdafiənin tapşırıqlarını yerinə yetirməli və məhkəməyə etirazlarını bildirməli idi.

Ümumiyyətlə, şübhəli şəxsin tez bir zamanda vəkilə malik olmaq hüququ Avropa Məhkəməsinin mövqeyinə görə onun özünə qarşı ifadə verməmək hüququnun mahiyyətinə toxunan mühüm prosessual təminatdır. Bununla belə, Məhkəmə “Salduz Türkiyəyə qarşı iş”də (27 noyabr 2008-ci il tarixli qərar) terrorçuluqla mübarizənin məqsədləri üçün dövlətin bu hüququ məhdudlaşdırma bilməsini də istisna etməmişdir. Belə ki, Məhkəməyə görə “Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndi ilə təminat verilən ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun kifayət qədər praktik və səmərəli olması üçün vacibdir ki, şübhəlinin bir qayda olaraq ilk dindirmədən müdafiəçiyə malik olmaq hüququ təmin edilsin, lakin işin konkret halları bu hüququn məhdudlaşdırılmasına tutarlı əsasların olduğunu göstərsə, istisnalar mümkündür”.

Təqsirləndirilən şəxsin susmaq (ifadə verməkdən imtina etmək) hüququnun məhdudlaşdırılması ilə bağlı Avropa Məhkəməsinin mövqeyi bundan ibarətdir ki, ədalətli məhkəmə araşdırması hüququ hər bir təqsirləndirilən şəxsin özünün əleyhinə ifadə verməkdən imtina etmək və susmaq hüququnu ehtiva edir. Lakin, bu hüquq mütləq deyil və müəyyən hallarda təqsirləndirilən şəxsin susması onun əleyhinə istifadə oluna bilər. Avropa Məhkəməsi terrorçuluqda təqsirləndirilən, sübut kimi istifadə edilə biləcək materialı məhv etmiş Con Mürreyin işində (25 yanvar 1996-cı iltarixli qərar) qeyd etdi ki, ittiham hökmünün müstəsna olaraq və yaxud həlledici şəkildə təqsirləndirilən şəxsin susması və yaxud ifadə verməkdən və ya suallara cavab verməkdən imtina etməsi əsasında çıxarılması ədalətli məhkəmə araşdırması hüququ ilə bir araya sığmır. Bununla belə, ittiham tərəfinin təqdim etdiyi sübutun təkzib edilməsi üçün açıq-aşkar zərurət olduqda, lakin təqsirləndirilən şəxs buna dair izah verməkdən imtina etdikdə, bu cür məhdud hallarda onun susmasından nəticələr çıxarmaq olar. Lakin, belə vəziyyətlərdə ittiham tərəfinin təqdim etdiyi sübutun əhəmiyyəti də nəzərdən qaçırılmamalıdır. Yəni, sübut həm də kifayət qədər tutarlı olmadılır ki, ona dair təqsirləndirilən şəxsin izah verməsi ağılabatanlıqla tələb olunsun və belə izah verilmədiyi təqdirdə, bu hal onun ziyanına - ittihamı təsdiq edən dəlil kimi təfsir edilə bilsin. Bunun əksinə olaraq, ittiham tərəfinin təqdim etdiyi sübut təkzib tələb etməyəcək dərəcədə az əhəmiyyətli olduqda, təqsirləndirilən şəxsin təkzibedici izah təqdim etməməsi onun təqsirli olduğuna dəlalət edən hal kimi qiymətləndirilməməlidir.

Avropa Məhkəməsinin haqqında danışdığımız üçüncü tip məhdudlaşdırılma halları ilə bağlı presedentlərini birləşdirən cəhət, hər bir qərarında xüsusi vurğulanan fikir ondan ibarətdir ki, hüququn məhdudlaşdırıldığı istənilən halda bütövlükdə cinayət prosesi ədalətli olmalıdır, tətbiq edilən məhdudiyyət ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun mahiyyətinə xələl gətirməməlidir.

Ali Məhkəmənin sədri Strasburqda səfərdə olmuşdur.

Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti 2019-cu il yanvar ayının 25-də Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin dəvətinə əsasən yüksək məhkəmə orqanlarının sədr və hakimlərinin iştirakı ilə Fransanın Strasburq şəhərində məhkəmə ilinin açılışına həsr olunmuş təntənəli tədbirdə və “Məhkəmə hakimiyyətinin etimadının gücləndirilməsi” mövzusunda keçirilən iclasda iştirak etmişdir.

Tədbir zamanı məruzələr ətrafında geniş müzakirələr və diskussiyalar aparılmış, verilən suallar cavablandırılmışdır.

İclasdan sonra məhkəmə ilinin açılışına həsr olunmuş təntənəli tədbir keçirilmişdir. Tədbirdə geniş iştirakçı auditoriyası qarşısında Avropa Məhkəməsinin sədri Guido Raimondi və Fransanın Konstitusiya Şurasının sədri Fabius Loran çıxış etmişlər.

Ali Məhkəmənin sədri həmkarları ilə görüşlər zamanı bir sıra məsələlərə dair fikir mübadiləsi aparmışdır.

Tədbirdə Ali Məhkəmə sədrinin müşaviri Çingiz Məmmədovda iştirak etmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri Avropa Şurası İnsan Hüquqları və Qanunun Aliliyi üzrə baş departamentinin İnsan Hüquqları məsələləri üzrə direktoru Kristof Poireli və nümayəndə heyətinin üzvlərini maraqlandıran suallara cavab vermişdir.

Səudiyyə Ərəbistanı ilə uğurlu əməkdaşlıq edilir.

Səudiyyə Ərəbistanı ədliyyə nazirinin dəvətinə əsasən Azərbaycanın ədliyyə naziri, Məhkəmə-Hüquq Şurasının sədri Fikrət Məmmədov, Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev və Ədliyyə Nazirliyinin məsul şəxslərindən ibarət nümayəndə heyəti 2019-cu il yanvarın 27-31-də Səudiyyə Ərəbistanı Krallığında səfərdə olmuşlar.

Səfər zamanı ölkəmizin nümayəndə heyətini İki Müqəddəs Ocağın Xadimi, Səudiyyə Ərəbistanının Kralı Salman bin Əbdüləziz Al Səud qəbul etmişdir.

Azərbaycanla əməkdaşlığın inkişafının Səudiyyə Ərəbistanı üçün prioritet olduğunu bildirən Kral, hökumətlərarası komissiyanın səmərəli fəaliyyətini məmnuniyyətlə qeyd etmiş, bu səfərin ikitərəfli əlaqələrin dərinləşdirilməsinə töhfə verəcəyini, habelə ölkəsinin Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllində Azərbaycanın haqlı mövqeyini tam dəstəklədiyini vurğulayaraq, regionda sülhün bərqərar olmasında maraqlı olduğunu bildirmişdir.

Görüş zamanı iki ölkə arasında hərtərəfli münasibətlərin inkişafı, ədliyyə və məhkəmə orqanları arasında əlaqələrin genişləndirilməsi qeyd olunmuşdur.

Səfər çərçivəsində Səudiyyə Ərəbistanı Krallığının ədliyyə naziri ilə görüş keçirilmiş, ölkələrimiz

arasında dostluq və əməkdaşlıq münasibətlərinin inkişafı, hər iki dövlətin ədliyyə və məhkəmə sistemlərinin fəaliyyəti barədə geniş fikir mübadiləsi aparılmış, iki ölkənin nazirlikləri arasında ədliyyə və məhkəmə sistemlərinin müasirləşdirilməsi, qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, elektron ədliyyə, elektron məhkəmə, ədliyyə işçilərinin və hakimlərin tədrisi və digər sahələrdə birgə tədbirlərin keçirilməsini nəzərdə tutan əməkdaşlıq haqqında Anlaşma Memorandumu imzalanmışdır.

Səudiyyə Ərəbistanı Ali Məhkəməsinin sədri və Baş Prokuroru ilə görüşlərdə dövlətimizin başçısının rəhbərliyi ilə aparılan məhkəmə-hüquq islahatları və tətbiq olunan innovasiyalar, xüsusilə “Elektron məhkəmə” sisteminin fəaliyyəti, məhkəmələrə müraciət imkanlarının asanlaşdırılması, hakimlərin seçimi və tədrisi haqda məlumat verilmiş, təcrübə mübadiləsi aparılmışdır.

Eyni zamanda, ölkəmizin nümayəndə heyəti Səudiyyə Ərəbistanının ən böyük məhkəmələrindən olan, 70-ə yaxın hakimlərin çalışdığı Ər-Riyad Cəza Məhkəməsinin fəaliyyəti ilə və məhkəmədə elektron texnologiyaların tətbiqinə dair təqdimatla tanış olmuşlar.

Səfər çərçivəsində Səudiyyə Ərəbistanının bölgələrinə səfər edilərək yerli ədliyyə və məhkəmə orqanlarının fəaliyyəti ilə də tanış olunmuşdur.

Azərbaycan vəkilliyinin 100 illiyinə həsr olunmuş məhkəmə müsabiqəsinin final mərhələsi keçirilmişdir.

10.03.2019 tarixində Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsində Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyası və ELSA Azərbaycanın birgə təşkilatçılığı ilə Azərbaycan vəkilliyinin 100 illiyinə həsr olunmuş VIII Milli Məhkəmə Müsabiqəsinin final mərhələsi keçirilmişdir.

Tədbirdə açılış nitqi ilə çıxış edən Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyasının sədri Anar Bağirov tədbir iştirakçılarını salamlayaraq, tədbirin təşkil edilməsinə göstərmiş dəstəyinə görə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin rəhbərliyinə təşəkkürünü bildirmiş, Kollegiyanın gənc hüquqşünasların vəkilliyə gəlmələrinə maraqlı olduğunu, bu istiqamətdə müxtəlif səpkili tədbirlər keçiriləcəyi barədə məlumat vermiş, bundan sonra da Kollegiya tərəfindən ELSA ilə birgə belə faydalı tədbirlərin mütəmadi şəkildə təşkili haqqında fikirlərin bölüşmüşdür.

Müsabiqənin yarımfinal mərhələsində uğur qazanmış iki komanda – Bakı Dövlət Universiteti ilə Azərbaycan Respublikası Gömrük Akademiyasının hüquq fakültələrinin komandaları mülki iş üzrə prosesdə çəkişmişlər. Proses tərəflərinin çıxışları Ali Məhkəmənin hakimləri Əsəd Mirzəliyev, Əhməd Əhmədov və Sənan Hacıyev tərəfindən qiymətləndirilmişdir.

Müsabiqənin sonunda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayev bu kimi tədbirlərin gənc hüquqşünaslar üçün əhəmiyyəti, o cümlədən Vəkillər Kollegiyasının son dövrlərdə həyata keçirdiyi tədbirlər nəticəsində gənclərin vəkil peşəsinə marağının atmasının təqdirəlayiq olduğunu qeyd etmişdir.

Daha sonra iştirakçılar Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev və Vəkillər Kollegiyasının sədri Anar Bağirov tərəfindən təltif edilmiş, müsabiqə iştirakçıları ilə xatirə fotosu çəkilmişdir.

